

ทะเลรุกแผ่นดิน
เมื่อชายฝั่งสูญหาย

ย้อนอดีตนายกกฯ เปรม
ผู้ให้กำเนิด “บางจากฯ”

ชีวิตที่ไร้เงา
ฟ้า-วิญธึชชา ฤนนอก

จาก

R.I.P.

“มาเรียม”

สู่พะยูน
๒๕๐ ตัวสุดท้าย
ในประเทศไทย

LINE @sarakadeemag

แอดไลน์วันนี้
รับทันที
คูปองส่วนลด
๕๐ บาท

สารคดี-เมืองโบราณ

ลด
ล้าง

ลดสูงสุด
90%

คลังหนังสือ #2

11-15 กันยายน 62
09.00-19.00 น.

ณ บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด
ซอยนนทบุรี 22 ถนนนนทบุรี (สนามบินน้ำ)
ตรงข้ามกระทรวงพาณิชย์

สำนักพิมพ์โพธิ์ชน

SAENGDALO
แสงดาว

GYPZY

MUSEUM
PRESS

SIAM RENAISSANCE

ร้านหนังสือริมขอบฟ้า
RimKhobFa Bookstore

SARAKADEE
PRESS
สารคดี

เม็ชวไชราณ
สำนักพิมพ์

หมั้นหนังสือคือ...รัก
9 สำนัก (พิมพ์) ร่วมใจ

@sarakadeemag

สารคดี-เมืองโบราณ-นายรอบรู้

ติดต่อสอบถาม

โทร. 0-2547-2700 ต่อ 115 (อ.), 122 (ฝั่ง)

หรือ 08-1658-6583 (อายุ)

มองเห็นราก ดั่งเช่น เห็นทรายพิน

ไม่สามต้นโผล่เห็นกลับเร้นราก
ทุกซอกบ่วงลวงจริงยิ่งโอบรัด
รากต้นแรกแทรกไหลกับสายเลือด
ทิวนี้คือปฏิกปักษ์ไม้แปร
ค่าแท้อันความคิดนิมิตไว้
จับกายเกิดเกิดยังอยู่ทั้งคน
รากต้นสองคล่องคอข้อสงสัย
ลิ่งเลลวงเวลาเหเข้าเอย
รากต้นสามซ่อนกลทั้งปรากฏ
มากบทโใบลานขานชาตตอน
ถอนสามรากทิ้งแล้วแก้วใจเอย
ปิดประตูเขี้ยวเล็บเจ็บเพื่อจำ

ทับถมด้วยทรายซากสรรพสัตว์
ยิ่งผุดผ่องยิ่งซ่องซัดมัดข้าแกล
ผ่านสงครามระอุเดือดพร้อยบาดแผล
หมายมั่นว่าค่าแท้คู่คงทน
มืออย่างไม่หม่นหมองเลื่อมล่องหน
ตัวตนข้าทนโทอย่าเียงเลย
พุทธ ธรรม สงฆ์ ส่งผลใดไม่เจลด
ปล่อยเลยจนปลายสุดพุทธันดร
ศีลพรตเข้าค่าหลากค่าสอน
ถึงก่อนทิวสถูปเพียงลูปคล้า
ล้วนเคยท่องนรกปวงลวงถล้า
ไปพลิกคว่ำแผ่นดินสิ้นโลกา

๒๕๕๓

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

ชายหาดบางแสน

ถ้าให้นึกถึงทะเลที่ใกล้ตัวที่สุดสำหรับเรา
ซึ่งอาศัยอยู่ขอบ ๆ กรุงเทพมหานคร
"บางแสน" คือชื่อแรกที่ผุดขึ้นมาในความคิด
เพราะเป็นทะเลแห่งแรกที่เราได้ลงเล่นน้ำ เป็นทะเลของครอบครัว
และเคยเป็นเสมือนบ้านอีกหลังในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต

ข้าวหลาม
หนองมน

แจ่งลอน
(ห่อหมกปั้น
เป็นก้อน
แล้วย่าง)

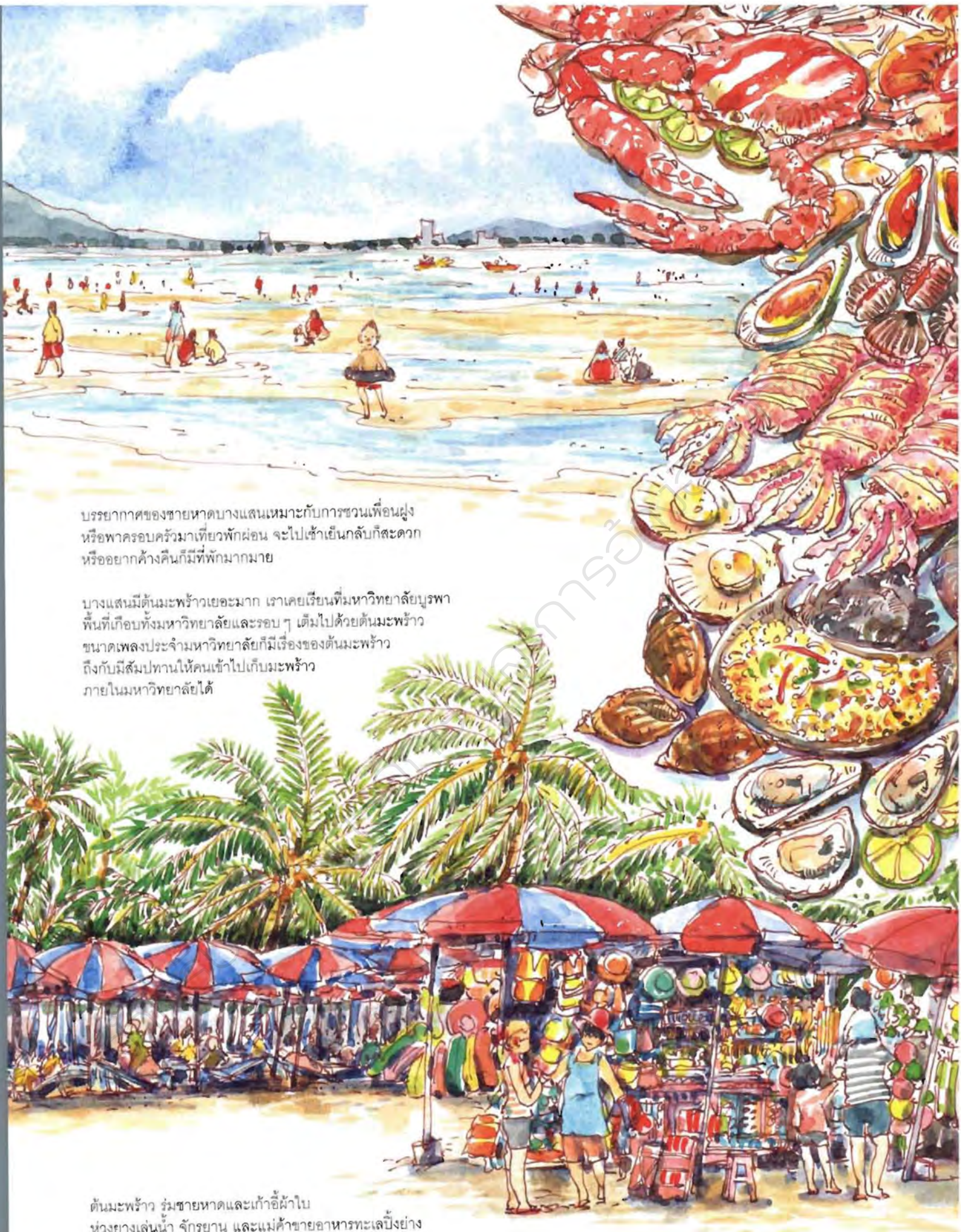
ทอดมันปลา

ขนมหม้อแกง

หาดบางแสนตั้งอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี
เมื่อเกือบ ๘๐ ปีที่แล้วจากชายหาดกรังแปรเปลี่ยนมาเป็น
สถานที่ตากอากาศชายหาดทะเลที่ใกล้กรุงเทพมหานคร
เป็นชายหาดที่ลงเล่นน้ำได้ อยู่ตรงกลางระหว่างหาดวอนนภา
และแหลมแท่น หาดวอนนภาในอดีตมีแต่หมู่บ้านชาวประมง
และบ้านพักตากอากาศส่วนตัว หลายปีมานี้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
กลายเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวและร้านอาหาร
ยาวตลอดแนวถนนเลียบริมชายหาด

เก้าอี้ผ้าใบให้เช่า
ตัวละ ๓๐ บาท
นั่ง-นอนได้
ถึงเช้าวันรุ่งขึ้น

บรรยากาศของชายหาดบางแสนเหมาะกับการชวนเพื่อนฝูง
หรือพาครอบครัวมาเที่ยวพักผ่อน จะไปเช่าเอนกอล์ฟก็สะดวก
หรืออยากค้างคืนก็มีที่พักมากมาย

บางแสนมีต้นมะพร้าวเยอะมาก เราเคยเรียนที่มหาวิทยาลัยบูรพา
พื้นที่เกือบทั้งมหาวิทยาลัยและรอบ ๆ เต็มไปด้วยต้นมะพร้าว
ขนาดเพลงประจำมหาวิทยาลัยก็มีเรื่องของต้นมะพร้าว
ถึงกับมีสัมปทานให้คนเข้าไปเก็บมะพร้าว
ภายในมหาวิทยาลัยได้

ต้นมะพร้าว รั้วชายหาดและเก้าอี้ผ้าใบ
ห่วงยางเล่นน้ำ จักรยาน และแม่ค้าขายอาหารทะเลปิ้งย่าง
เป็นเหมือนของคู่หาดบางแสน และเดี๋ยวนี้น่าดีใจ
ที่หาดบางแสนสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น... ๓

ภาพปก : ณภัทร เวชชศาสตร์

[สารบัญ]

ปีที่ ๓๕

ฉบับที่ ๔๑๔

สิงหาคม ๒๕๖๒

๒
โคลง อัมภ์ ทาพย์ กลอบ
มองเห็นราก
ตั้งเช่นเห็นกรายผืน

๔
วาดเมือง
ชายหาดบางแสน

๘
เรื่องเด่นประจำฉบับ

๑๒
จากบรรณาธิการ
กำแพง

๑๔
บัตรจากเบล

๑๖
สารคดีสภกนา
รู้จักประเภท
เพื่อขีดประเด็น

๓๔

“ป้าปรน” กับ “บางจากฯ”
จุดกำเนิด “บางจากของคนไทย
หัวใจโก”

๔๐

จาก “มาเรียน”
สู่พฤษภาคม ๒๕๐ ตัวสุดท้าย
ในประเทศไทย

๗๖

ทะเลรุกแผ่นดิน
เมื่อคลื่นคลื่นทับ
แผ่นดินจะหายไป

๑๑๒

สัมภาษณ์
NO HARD FEELINGS
ฟ้า-วิญธิดา ฤกษ์นอก

๑๘

ธรรมชาติ ท่ามาไซว์
ข้าวโพดกะเหรี่ยง

๒๐

holistic
หายใจเปลี่ยนชีวิต

๒๒

change from below
ระบบจัดหมวดหมู่หนังสือ
แบบอินเดียแบบแดง

๒๖

วิทย์คิดไม่ถึง
ความสำเร็จ
เป็นเรื่องของคน
หรือฟ้า

๒๘

wild frame
ล่า...

๓๒

ASEAN Senior
กันกันนั้น
“ภาษาเป็นสะพาน
ทางวัฒนธรรม”

๑๓๒

ข่าวธุรกิจ-ผลิตภัณฑ์

๑๓๔

hidden (in) museum
“ล่อง”
ประตูแห่งสวัสดิภาพ
หมู่บ้านอาจำ

๑๓๖

ท้ายครัว
ตลาดเช้าเมืองเชียงรุ่ง
๒๕๖๒

๕๐

จาก “บาเรียม” สู่พะยูน ๒๕๐ ตัวสุดท้ายในประเทศไทย

“พะยูน”

สิ่งมีชีวิตตัวอ่อนกลม สีผิวเทาปนชมพู หน้าตาน่ารัก ดูขี้เล่น เป็นมิตร และเคลื่อนไหวเชิงซำ ใครเห็นเป็นต้องหลงรักหัวปักหัวปำ

วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๒ ลูกพะยูนเพศเมียพลัดหลงกับแม่ ขึ้นมาเกยตื้นแหล่งหญ้าทะเลคุ้งอ่าวตัง-ปอดะ จังหวัดกระบี่ มันได้รับการตั้งชื่อว่า “บาเรียม” หมายถึงผู้หญิงที่มีความสง่างามแห่งท้องทะเล

ไม่กี่วันต่อมา มันถูกปล่อยให้มาอาศัยอยู่บริเวณหน้าแหลมมูโหยงของเกาะลิงด้วยความหวังว่ามันจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในธรรมชาติดังที่ควรจะเป็นในฐานะสัตว์ทะเลตัวหนึ่ง

ทว่าเหตุการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น...

เช่นเดียวกับชีวิตของพะยูนกว่า ๒๕๐ ตัวในท้องทะเลไทยที่ยังคงแขวนอยู่บนเส้นด้าย

๕๖

ทะเลรุกแผ่นดิน เมื่อคลื่นคลื่นถล่มแผ่นดินจะหายไป

เมื่อปี ๒๕๕๐ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยรายงานว่า ช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่จากการกัดเซาะชายฝั่งไปแล้ว ๑๑๓,๐๔๒ ไร่ หรือคิดเป็นมูลค่าความเสียหายเฉพาะที่ดินประมาณ ๑ แสนล้านบาท ส่งผลกระทบต่อประเทศด้านการลงทุน การบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการท่องเที่ยว

คนส่วนใหญ่มองว่าปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งเป็นเรื่องไกลตัวเพราะไม่ได้มีบ้านอยู่ติดทะเล แต่ในความเป็นจริงปัญหานี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรง ผู้ที่อาศัยอยู่ริมทะเลเป็นเพียงด้านแรกได้รับผลกระทบก่อนคนอื่น ๆ นอกจากนี้มุมมองในการแก้ปัญหาต่างกันไป ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเขื่อนหรือกำแพงกันคลื่นยิ่งทำให้ปัญหาลุกลาม แต่อีกฝ่ายเห็นว่าต้องรีบสร้างเร่งดำเนินการอย่างเด็ดขาด

๑๑๒

NO HARD FEELINGS

เมื่อ ๓-๔ ปีก่อน เรื่องราวของเธอเป็นกระแสน้ำสังคมออนไลน์

ภาพสาวพิการผู้มีร่างกายครึ่งบนกำลังก่อสร้างร่างกายร่วมกับหนุ่มนักฟิตเนสผู้มีร่างกายสมบูรณ์พร้อม ขณะดอกรักผลิบานเต็มที่น่ามาสู่เหตุการณ์เกินคาดฝัน เมื่อปรากฏภาพถ่ายช่วงเวลาแห่งความสุขที่หนุ่ม-สาวคู่แลกกัน จับมือกัน ในจังหวะอบอุ่นขึ้นบนสื่อโซเชียลฯ

เรื่องของสองคนจึงกลายเป็นเรื่องของสังคม

เป็นกระแสลูกปากอีกครั้งเมื่อร่างกายที่มีเพียงครึ่งนั้นตั้งครมภ์ ๙ เดือน

ให้ต้องรวบรวมพลังกาย-ใจก้าวผ่านด้วยความซึ่งล้วนสะท้อนจากหลังสังคมอันลุ่มเหลว บนโลกที่คละผู้คนใจกว้างและหักหาญความรู้สึก หลังแบ่งแยกความแตกต่างจากสิ่งที่เลือกเกิดและเป็นไม่ได้

วันนี้ร่างกาย “ครึ่งตัว” ก้าวสู่บทบาทคุณแม่ “เต็มตัว” พุ่มพักก้อนเนื้อจนเป็นลูกน้อยที่เติบโตสมวัย

ชวนปลุกพลังเดือนสิงหาคม-วันแม่แห่งชาติของคนไทย ด้วยน้ำเนื้อชีวิตของ “แม่ไร้ขา” ๓

คู่ราชย์ เคียงรัฐ
ถวายพระพร พระพันปี

เฉลิมฉัตร จอมจักรี
พระบารมีคุ้มครองไทย

ในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด และบริษัทในเครือ

[Sarakadee Magazine]

๓ ซอยนันทบุรี ๒๒ ถนนนันทบุรี (สนามบินเก่า) ตำบลบางกระพ้อ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐ โทร. ๐-๒๕๔๖-๒๗๐๒-๒๗๐๓ โทรสาร ๐-๒๕๔๖-๒๗๐๒
 กองบรรณาธิการ โทร ๒๗๐๒ ถึง ๒๗๐๓ ถึง ๒๗๐๔-๒๗๐๕ ศูนย์ข้อมูลและโลจิสติกส์ โทร. ๒๖๑๑, ๒๖๑๒ ฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ โทร. ๒๖๑๕-๒๖๑๖
 3 Soi Nonthaburi 22, Nonthaburi Road (Sanambinnam), Bang Kraso, Muang-Nonthaburi, Nonthaburi 11000, Thailand. Tel. 66-2547-2700 ext. 319 Fax. 66-2547-2721

www.sarakadee.com contact@sarakadee.com

 sarakadeemag
  sarakadee
  sarakadeemag
  @sarakadeemag

☑ ภาพ ข้อเขียน หรือบทความที่เป็นของนิตยสาร **สารคดี** ของสงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ท่านที่นำไปตีพิมพ์ อ้างอิง หรือประโยชน์อื่นใดในสื่ออื่น กรุณาขออนุญาตล่วงหน้า

เจ้าของและผู้ช่วยการ บรรณาธิการผู้พิมพ์/ผู้โยยนา ที่ปรึกษาบริษัทฯ	สุพรรณ ทองธวัช โนนานนบริษัทวิริยะ-ธุรกิจ จำกัด สุพรรณ ทองธวัช ไพบุลย์ บริบูรณ์สาท
ผู้จัดการทั่วไป/ฝ่ายศิลป์/ผลิต รองผู้จัดการทั่วไป	จำนงค์ ศรีบวล สุวัฒน์ อีศวไชยชาญ
บรรณาธิการบริหาร ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการสร้างสรรค์	สุวัฒน์ อีศวไชยชาญ วิระศักดิ์ จินทรสงแสง ศรัณย์ ทวงปาน
บรรณาธิการต้นฉบับ ผู้ช่วยบรรณาธิการต้นฉบับ	นฤกุล สวรรค์อ่อน อิชญภา กองแดง
กองบรรณาธิการ เลขานุการกองบรรณาธิการ	สุจิน ทรพทกัธ ฐิติพันธ์ พิศนภงกุล สุชาติา ลีนปานไพศาล สวรรณยา พรรัตน-สกุล
พิสูจน์อักษร เว็บมาสเตอร์ ฝ่ายวิชาการ	นวลจันทร์ กองมาก จิรณิกาน์ วิวรรณ ธัญญา วงศ์รุ่งเรือง ปณิต ไทรโรจนานันท์
ผู้จัดการศูนย์ข้อมูลวิริยะ-ธุรกิจ เจ้าหน้าที่สโตร์	จริยาภรณ์ กระทบแสง จุฑารัตน์ เหลืองสง่างาม
บรรณาธิการศิลปะ ผู้ช่วยบรรณาธิการศิลปะ	บุญส่ง สาธารณ ณธยา เจนประพันธ์กุล
หัวหน้าฝ่ายผลิต ฝ่ายออกแบบและคอมพิวเตอร์กราฟิก	ธนา วาลักษณ์ วิภาณี ทรัพย์วานิช วิมลภา สะบุบวง ณภรณ์ สิงห์สูง ณัฏฐา หุตะศรีณี ธัญลักษณ์ สุประธา
บรรณาธิการภาพ ผู้ช่วยบรรณาธิการภาพ	สกล เกษมพันธ์ ณัฐกร บุณย์-รัตเวช
ฝ่ายภาพ	ประวิทย์ ดินศรารักษ์ วิจิตร ชาติแข็ง
ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด โฆษณา และประชาสัมพันธ์	จำนงค์ ศรีบวล
ผู้จัดการฝ่ายโฆษณา	กฤตนิลดา หนูไชย
ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายโฆษณา	ดวงใจ เสาวคนธ์
ฝ่ายโฆษณาอาวุโส	ธเนศ ชงศ์ธีระพันธ์
ฝ่ายโฆษณา	แดง เกตุสะอาด
ประสานงานฝ่ายโฆษณา	สุภากรณิ พัฒนา-พิชัย
การเงินฝ่ายโฆษณา	ธัชพร ศรีภักกุล
event	กฤตนิลดา หนูไชย- ธเนศ ชงศ์ธีระพันธ์
ฝ่ายประชาสัมพันธ์และกิจกรรมพิเศษ	สุรศักดิ์ เกตุจจร ชนพจนพงศ์ กุศลรัตนศักดิ์
ฝ่ายสมาชิก	ธัชพร ศรีภักกุล จิรพันธ์ ทวีนสม สุพนงิ จำทำ
ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย (กรุงเทพฯ)	กฤตนิลดา หนูไชย
ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย (ต่างจังหวัด)	ณัฐกร ทวีนสม
ฝ่ายจัดจำหน่าย	สุวัฒน์ ภวังคะนันท์ สุภัตรา ตรีภักย์ ณัฏฐา สรภกรรัตน สมณี ธีรนพเวศ ประเมศร์ ศรีภักดี พระศักดิ์ ผ่องสัมพันธ์ จิรนคร ราชมนตรี
การเงินฝ่ายจัดจำหน่าย	ฉวีศยา เข้มเผือก สมลักษณ์ กุส่าหาญ จิรพงษ์ ทวีนสม ษนิลา ยิมประน
ผู้จัดการฝ่ายบัญชี / ส่วนงาน	เพ็ญศรี ศรีสำราญรุ่งเรือง
ฝ่ายบัญชี	รุ่งลาวัลย์ ดันภกรณิ อัจการรัตน์ กิจสัมพันธ์ พนารัตน์ คุ้มป้อม
ฝ่ายสำนักงาน	ฉัตรชัย งามกัน อรรถวรรณ เอก- นฤภา กักดี

บรรณาธิการที่ปรึกษา : วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ คณะที่ปรึกษา : ศรีศักดิ์ วาสสิโกดม สรรพสิริ วิริยะศรี อัยวัฒน์ คูประดกุล พล.ต.ท. เผ่าไทย ทองรัง ธิดา สาระยา นิธิ เอียวศรีวงศ์
 ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เอนก นาวิกมูล กาญจนมา ศรีอังกูร บุนนาค มาลัย อิววิวรรณ สุตารา สุจฉายา ประวิทย์ สุวณีย์ ปรนส บุณจินดา ที่ปรึกษาภาคทฤษฎี : สมพงษ์ เข็มพานทอง
 พิเศษ จิยาภักดี จัดจำหน่าย : เพ็ญบุญ โทร. ๐-๒๖๑๕-๘๑๑๖ เพลด-แฮกส์ : กนกศิลป์ โทร. ๐-๒๖๑๕-๑๕๘๘ พิมพ์ : บริษัทโรงพิมพ์รุ่งเรือง (๒๕๕๕) จำกัด โทร. ๐-๒๖๑๕-๒๗๑๒-๒๐

จัดพิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์พิเศษสิ่งแวดล้อม VOC Free ซึ่งในส่วนผสมของตัวทำหมึก (solvent) ใช้มีน้ำมันพืชโดยปลอดภัยระดับ ๑๐๐% (สำหรับหมึกพิมพ์ถึงเหลืองมีสารปิโตรเลียม ๑๕-๒๕%) และใช้กระดาษที่ผลิตจากแหล่งที่ได้มาตรฐานการจัดการของไม่อย่างยั่งยืน

ยาแก้ไอ

วิริยะ

ใช้บรรเทาอาการไอ ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่

*ใบอนุญาตเลขที่ มท. 1084/2562

บริษัท วิริยะพานิช จำกัด

สำนักงานใหญ่ : ๑๐๒๔ ถนนพระราม ๔ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร
โทร. ๐ ๒๑๒๖ ๖๙๙๙, ๐ ๒๖๗๙ ๗๑๔๑

กำแพง

ใ

ใครคนหนึ่งเริ่มเอาก้อนหินวางเรียงแล้วค่อย ๆ ซ้อนชั้นสูงขึ้น

ใครอีกคนอาจคิดจินตนาการต่อว่าน่าจะขยายแนวกองหินให้สูงขึ้นและยาวต่อไปได้อีก ให้เหมือนกับผาหินหรือภูเขาที่เคยเห็น

แล้ววันหนึ่งกำแพงหินที่คนสร้างก็ตั้งตระหง่าน

ไม่มีทางรู้ว่ากำแพงแห่งแรกเป็นแค่แนวตรงด้านเดียว สองด้าน หรือกำแพงล้อมรอบสี่ด้าน

แต่หน้าที่ของกำแพงก็คือการแบ่งแยกระหว่างคนข้างใน กับคนข้างนอก

ว่ากันว่าอารยธรรมเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีกำแพง

คนในกำแพงมีเวลาสร้างบ้านแปงเมืองอยู่กับอย่างสงบ ปลอดภัยจากรายจากสัตว์ร้าย ปลอดภัยจากคนนอกกำแพง เข้ามารุ้งชิงทรัพย์ากรที่สะสม

กำแพงเมืองแห่งแรกเท่าที่เคยค้นพบมีอายุราว ๑ หมื่นปี บินล้อมรอบหรืออินทังจริงก่อร่างอาณาบริเวณของเมืองโบราณนามเจริโค (Jericho) นักโบราณคดีสันนิษฐานว่านอกจากเป็นปราการป้องกันข้าศึกศัตรูแล้ว ยังอาจเพื่อการป้องกันน้ำป่าไหลมาท่วมเมือง

จากกำแพงเมือง ต่อมามนุษย์ก็ก่อสร้างกำแพงแคว้น กำแพงอาณาจักร

แต่กำแพงแล้วกำแพงเล่าก็พังทลายตามวัฏจักรความรุ่งเรือง ร่วงโรยของอารยธรรมต่าง ๆ ผ่านกาลเวลาที่ถูกทิ้งร้างเป็นซากปรัก ในที่สุดธรรมชาติก็ยึดคืน พงหญ้า เทาวัลย์ ไม้ใหญ่ ปกคลุมจนรกร้าง

ถึงศตวรรษที่ ๒๑ กำแพงป้องกันเขตแดนพังทลายไปเกือบทุกแห่งแล้วตั้งแต่ศตวรรษก่อน รวมถึงกำแพงเบอร์ลินที่ต่างจากกำแพงอื่น คือแทนการวางกันคนนอกบุกรุกเข้ามาข้างใน กำแพงนี้ตั้งใจสร้างปิดกั้นคนในเมืองเบอร์ลินตะวันออกไม่ให้หนี ออกนอกกำแพงไปเมืองเบอร์ลินตะวันตกที่เจริญกว่า

เทคโนโลยีเท่าเทียมการเรียงก้อนหินถูก disrupt สมล้างโดยบรรดาอุปกรณ์ที่โจมตีจากทางอากาศ หากจะหลบเลี่ยงหลักหมื่นนี้แต่ผู้สร้างป้อมปราการไว้ได้ดิน

...

ยังมีกำแพงประเภทหนึ่งที่ไม่ถูกคนพังทลาย กลับมีแต่จะก่อให้สูงขึ้นยาวขึ้น จนสูงใหญ่เหนือกำแพงใด คือกำแพงที่กันคนไว้ภายใน กัน "ธรรมชาติ" ไว้ภายนอก หลายพันปีของการก่อสร้างอารยธรรม เราใช้ชีวิตอยู่ในกำแพงของบรรดาสิ่งที่มีมนุษย์สร้าง คิดว่ามันคงปลอดภัย ในวงล้อมของเทคโนโลยีนานาประเภท จนหลงลืมว่าทุกชีวิตดำรงอยู่ไม่ได้เลยถ้าขาดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่โลกจัดสรรไว้ให้เหมาะสม

...

ปีนี้คลื่นความร้อนในยุโรปและสหรัฐอเมริกาทุบสถิติ ความร้อนที่เคยบันทึกมา

น้ำแข็งบนเกาะกรีนแลนด์และแอนตาร์กติกาละลายลง มหาสมุทรอย่างรวดเร็วในปริมาณมหาศาลเกินการคาดการณ์ทางวิทยาศาสตร์

ย้ำเตือนหายนะจากภาวะโลกร้อนอีกครั้ง และจริงเสียยิ่งกว่าข่าวอุกกาบาตจะชนโลกเมื่อต้นเดือนสิงหาคม

...

ไม่มีใครทุบกำแพงเสียที หรือรอวันอารยธรรมล่มสลายในกำแพง

สุวิมล อิศวโรชชาญ

บรรณาธิการบริหารนิตยสารสารคดี
suwatasa@gmail.com

ฉบับหน้า :

๓๕๐ ปี มิสซังสยาม

BKI iCare APPLICATION

ให้คุณอุ่นใจทุกอย่างก้าวกับหลากหลายฟีเจอร์
ด้านบริการประกันภัย เช่น ซื้อประกันภัย
เคลมรถยนต์ เคลมอุบัติเหตุและสุขภาพ
ชำระเบี้ยประกันภัย ตรวจสอบสภาพรถก่อน
การทำประกันภัย และรายชื่ออู่และโรงพยาบาล

ดาวน์โหลดได้แล้ววันนี้

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

กรุงเทพประกันภัย
Bangkok Insurance

ชอบปกแบบเดิม

อยากจะเสนอกับคณะส่วนตัว ผมชอบปกของ สารคดี ยุคเดิมที่เป็นภาพถ่ายมากกว่านะครับ บัณฑิตจิว+มีคุณค่าเหนือกาล ผ่านมาแบบแค่นั้นก็ยังมีค่าจิว

Paa Dang

ตอบ : ตั้งแต่ยุคเริ่มต้น สารคดี จะใช้ภาพถ่ายที่สวยงามและเล่าเรื่องเป็นภาพปกบาดลวด ซึ่งเราก็ยังพยายามรักษาเอกลักษณ์นี้ไว้เสมอ แต่กับบางเรื่องก็เห็นว่าเหมาะสม ก็อยากลองออกไปนอกกรอบเดิม ๆ ดูบ้าง แล้วมาดูกันว่าเสียงตอบรับจะเป็นอย่างไร ดีไหม Modern China ซึ่งได้รับเสียงท้วงจากคุณ Paa Dang แล้ว ไม่ทราบว่ามีผู้อ่านท่านอื่น ๆ คิดเห็นอย่างไรกับบ้าง วิจารณ์กับมาได้เราอฟังเสียงของท่าน

แก้ไขข้อมูล ฉบับ ๔๑๒

เรียนบรรณาธิการ

ผมเพิ่งซื้อ สารคดี ฉบับ ๔๑๒ จากแผงเมื่อหัวค่ำวันนี้ ไร้อ่านมาเรื่อย ๆ มาสะดุดตรงหน้า ๑๐๕ ภาพประกอบน่าจะอธิบายไม่ตรง หรือเลือกรูปมาผิด จ้าง ๆ กล้องน่าจะเป็นตัววัดแสงมากกว่าเป็นเข็มทิศรุ่นขอยอดนิยมนอย่าง M-1950 หรือเปล่า? และเข็มทิศที่นิยมอาจเป็นรุ่นตัวเล็กที่ใส่คู่กับนาฬิกา Timex ?

หน้า ๑๑๘ รูปประกอบ radar ก็ไม่น่าใช่ เพราะเป็นฐานดักฟังการสื่อสารทั้งที่ลำปางและอุดรฯ น่าจะเป็นรุ่นที่เรียกกันเล่น ๆ ว่ากรงช้าง (elephant cage) มากกว่า AN/FLR-9

ฝากตรวจสอบด้วยนะครับ ผมอาจเข้าใจผิดไปเอง

ขอบคุณที่เอาเรื่องราวที่น้อยคนจะพูดถึงและอยากจะมีมาเล่าสู่กันฟังได้อย่างน่าสนใจอีกครั้ง ให้อ่านได้จําใจความกล้าหาญ เสียสละ เพื่อปกป้องประเทศของพวกเรา

Chakrit Kumwong

ภาพประกอบในหนังสือ สารคดี ตอนสงครามเวียดนาม คำบรรยายใต้ภาพมีผิดนะครับ กล้อง Nikomat กับเข็มทิศ ในภาพไม่ใช่เข็มทิศ แต่เป็นเครื่องวัดแสงครับ

chonticha anumanrajadhon

เพิ่งมีเวลาอ่านสารคดี สงครามศึก-เสือดำ ในสมรภูมิเวียดนาม พบว่าในหน้า ๓๗ ข้อความว่า "แต่ใครเลยจะคาดคิดว่า ค.ศ. ๑๙๖๕" ปี ค.ศ. น่าจะเป็น ๑๙๖๕ นะครับ

ในหน้า ๘๔ บอกว่า กองพลเสือดำมีทั้งหมด ๓ ผลิต ใน timeline หน้า ๑๒๙ มีข้อความว่าในปี ๑๙๗๑ กองพลเสือดำผลิตที่ ๔ ประจำการในเวียดนามใต้ แล้วให้ทราบแค่นี้ครับ

Surapol Konglap

ตอบ : สารคดีเรื่อง "จงอางศึก-เสือดำ ในสมรภูมิเวียดนาม" ใน สารคดี ฉบับเดือนมิถุนายน ๒๕๖๒ ขอแก้ไขข้อมูลใหม่ดังนี้

- หน้า ๓๗ ที่ถูกต้องคือ ค.ศ. ๑๙๖๕ ไม่ใช่ ค.ศ. ๑๙๖๕
- หน้า ๑๐๕ เป็นภาพเครื่องวัดแสง ไม่ใช่เข็มทิศ
- หน้า ๑๑๘ อาจเป็นเครื่องดักฟังการสื่อสารหรือไม่ แต่ไม่ใช่เรดาร์
- หน้า ๑๒๙ กองพลเสือดำมี ๓ ผลิต ไม่ใช่ ๔ ผลิต

ขอบพระคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความกรุณาเขียนมาท้วงติงและช่วยเพิ่มเติมข้อมูล เรานอน้อมรับในความผิดพลาด และยินดีที่ได้รู้ว่าแฟน สารคดี ส่วนแต่เป็นผู้อ่านอย่างไม่ธรรมดา ☺

ร้านหนังสือทางเลือก
สำหรับคนที่หลงรักประเทศไทยในทุกด้าน
ทั้งเรื่องประวัติศาสตร์และเรื่องปัจจุบัน

ร้านหนังสือริมขอบฟ้า
RimKhobFa Bookstore

กันยายน - ตุลาคม

2 5 6 2

พบกันที่เดิม

ร้านริมขอบฟ้า

Ins. 0-2622-3510 Line ID: 3445132

E-mail : rimkhobfabooks@gmail.com

www.Rimkhobfabooks.com

รู้จักประเภท เพื่อขีดประเด็น

เป็นเรื่องยากที่จะเอากลุ่มไปสวมว่า งานสารคดีเรื่องหนึ่งจัดอยู่ในประเภทไหน แต่การกำหนดหมวดหมู่มิใช่ข้อดีที่จะช่วยให้ คนเขียนยึดกุมประเด็นที่จะเล่าชัดเจนขึ้น และเป็นการบอกกับคนอ่านเป็นเบื้องต้น ต่อเรื่องที่จะได้อ่าน

แต่ตามความเห็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย อ้างต่อๆ กันอยู่ในปัจจุบัน ทฤษฎีที่ยกมา อ้างอิงนั้นไม่ได้หนุนเสริมเรื่องนี้เลย มีแต่ ยิ่งทำให้สับสนจับต้นชนปลายไม่ได้

ถ้ามองจากโลกจริง เราจะเห็นประเภท ของงานสารคดีได้กลายๆ จากนิตยสาร หลายหัว

งานสารคดีแบบที่ตีพิมพ์ในอนุสาร อ.ส.ท. คือประเภทสารคดีท่องเที่ยวทั้งเล่ม ก่อนนี้ยังมีนิตยสาร *ศ* คน ที่เน้นงาน สารคดีชีวิต และนิตยสาร *Update* ที่เป็นสารคดีวิทยาศาสตร์

นิตยสาร *สารคดี* เน้นสารคดีห้าประเภท คือ สารคดีชีวิต สารคดีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สารคดีวิทยาศาสตร์ สารคดี ประวัติศาสตร์ และสารคดีศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นหากยึดตามแนวเนื้อหาเป็น แกนหลัก ประเภทของงานสารคดีจึงน่าจะพอจำแนกแจกแจงได้ดังนี้

สารคดีชีวิต เนื้อหาเล่าเรื่องราวชีวิต บุคคล ชุมชน หรือชีวิตของผู้เขียนเองที่ เรียกว่าอัตชีวประวัติ ก็นับเป็นสารคดีชีวิต อย่างงานเล่ม *มาจจากป่าชายเลน* ที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ระบุไว้ใน “ความ ในใจของคนเขียน” เมื่อปี ๒๕๒๗ ว่า เป็น “สารคดีชีวิต...มาจากชีวิตจริง” และ “รวมสารคดีชุดนี้มีอัตชีวประวัติ และมีใจไดอารี่ที่ถูกเปิดเผย แต่เป็นงาน เขียนที่ต้องใช้แรงงานไตร่ตรองทั้งทาง

ด้านความคิดและรูปแบบนำเสนอ”

หรืองานเขียนเล่มลือลั่นแทบทั้งหมด ของ อรสม สุทธิสาคร ไม่ว่าจะ *มือปืน, นักโทษประหารหญิง, ยังมีดอกไม้ออก, เด็กพันธุ์ใหม่...วัย X* หรือ *คนค้นชีวิต* รวมทั้ง *สอ เสถบุตร ดึกขึ้นนารีแห่งชีวิต* ของ ศรัณย์ ทองปาน ก็ถือเป็นต้นแบบ ของงานประเภทสารคดีชีวิตทั้งสิ้น

สารคดีท่องเที่ยว เล่าการเดินทางที่ เชื่อมโยงกับสถานที่ มักมีการบรรยาย ภาพ ความรู้สึก ประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ สัมผัส เป็นสารคดีประเภทหนึ่งที่ยิยม เขียนกันมากในยุคนี้ หากดูหาอ่านได้ทั่วไป บนหน้าสื่อออนไลน์ ตามนิตยสารแนว ท่องเที่ยว หรือบนชั้นหนังสือหมวดท่องเที่ยวในร้านหนังสือ

ถ้าถามถึงเล่มที่เป็นต้นแบบก็อาจ หาอ่านได้จากงานของ อธิภาพ โลหิตกุล ไ้มาตั้งแต่ชุด *สายน้ำและความทรงจำ, โทษ(ส)ถานที่อยากไป, จีนจับใจ* ที่ผู้เขียน เรียกในอีกนิยามว่า “สารคดีสัญจร” รวมถึงงานเขียนเล่มเปิดตัวของ “นิวกมล” *โตเกียวไม่มีชา* จนถึง *นิมาลัยไม่มีจริง* และโดยเฉพาะสารคดีประสบการณ์ เดินทาง *รอดเที่ยวสุดท้ายจากตงยี่* ของ ลมบูรณ วรพงษ์ ก็นับว่าเป็นสารคดีท่องเที่ยวคลาสสิกเล่มหนึ่ง

สารคดีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ป่าไม้ สัตว์ป่า การอนุรักษ์ ดูแลรักษา การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องทางกายภาพรอบๆ ตัว เรื่องในประเภทนี้ถือเป็นแนวหลัก ด้านหนึ่งของนิตยสาร *สารคดี* ตลอดช่วง

๓๐ กว่าปี มีงานเขียนในประเภทธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมลงตีพิมพ์สม่ำเสมอต่อเนื่องจนปัจจุบัน โดยมีอดีตบรรณาธิการ วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ เป็นผู้เขียนหลัก คนหนึ่ง ต่อมาเขาคัดสรรบางเรื่องรวมพิมพ์ เป็นเล่ม (*จากคลองด่านถึงเชียงดาว*) *ความจริงที่หายไป*

ในช่วงหลังหลายเรื่องเขียนโดย ฐิติพันธ์ พัฒนมงคล เช่น “ปลูกเขื่อน แม่วงก์กลางป่าอนุรักษ์” เบื้องหลังกำแพง ยักษ์สูง ๕๖ เมตร” ใน *สารคดี* ฉบับที่ ๓๓๐, “Tales from Coal Mining เหมือนถ่านหินข้ามชาติ บทเรียนจากอินโดนีเซีย” ฉบับที่ ๓๔๕, “ระเบิด แก่งโขง หินผา มหานทีรอวันอวสาน” ฉบับที่ ๓๙๐ เป็นต้น และ “บันทึกรักจากตอยอินทนนท์ เรื่องของ ‘คน’ และ ‘ตอยที่ป่วยไข้’” โดย สุเจน กรรพฤทธิ์ ในฉบับที่ ๓๐๐

รวมทั้งสารคดีที่เขียนจากความรู้และ ประสบการณ์การทำงานโดยตรงของผู้เขียนอย่าง *แกะรอยแผ่นดินไหว ลมหายใจแห่งรอยเลื่อน* ของ รชฎ มีดวงค์

สารคดีประวัติศาสตร์ งานเขียนแนวย้อนรอย สืบเสาะเจาะค้นเรื่องราว เหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว จากข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ ความทรงจำ วัตถุหลักฐาน พยานบุคคล และร่องรอยอื่นๆ มาประมวล ตีความเป็นเรื่องราวขึ้นใหม่ในปัจจุบัน *ทุ่งกุลารัศมี* “อาณาจักรเกลือ” ๒,๕๐๐ ปี *จากยุคแรกเริ่มล่าหลัง ถึงยุคมั่งคั่งข้าวหอม สุจิตต์ วงษ์เทศ* บรรณาธิการ เป็นแบบอย่างสารคดีประวัติศาสตร์เล่มหนึ่งที่เขียนเล่าได้สนุก น่าอ่าน ไม่คร่ำครึ งานยุคใหม่อย่าง ๒๓๑๐ *อวสานกรุงศรี* และ ๒๓๑๐ *กรุงธนบุรีผงาด* ของ สุเจน

กรรพฤกษ์ ก็ถือเป็นสารคดีประวัติศาสตร์ที่ลึกลับ ละเอียด เข้มข้นด้วยข้อมูล เช่นเดียวกับอีกหลายเรื่องที่ตีพิมพ์ใน *สารคดี* เช่น "จากวังจันทร์สู่เวียงแหง ตามรอยนครธรรมหาราช นอกกรอบประวัติศาสตร์ชาตินิยม" ในฉบับที่ ๒๖๒, "ตามรอยเจ้าอนุวงศ์ ศิลปมรดกประวัติศาสตร์ไทย-ลาว" ฉบับที่ ๒๙๑ รวมทั้งประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญเรื่อง "ตามรอย 'เดือนเพ็ญ'-นายผี - อัสนี พลจันทร์" ฉบับที่ ๔๐๓ เป็นต้น

สารคดีวิทยาศาสตร์ เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางวิทยาการ การค้นพบใหม่ในวงการวิทยาศาสตร์ คีราศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา ฯลฯ เป็นงานที่มีคนเขียนน้อย ในนิตยสาร *สารคดี* มีตีพิมพ์อยู่เป็นระยะอย่างเรื่อง "สมองมนุษย์ อวัยวะมหัศจรรย์" ที่จักรพันธ์ กังวาล เขียนในฉบับที่ ๒๓๕, เรื่อง "ผ่าตัดแปลงเพศ ผ่าตัดชีวิตหญิงในร่างชาย" ในฉบับที่ ๒๘๖ โดย เกสรสิทธิณี, เรื่อง "The Story of Light ในวาระปีสากลแห่งแสง" ฉบับที่ ๓๗๐ และเรื่อง "Life Beyond Earth" ฉบับที่ ๓๙๑ โดย สุวัฒน์ อัศวไชยชาญ

สารคดีศิลปวัฒนธรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่างๆ ประเพณี วิถีชีวิต การแสดง ทัศนกรรม งานที่สะท้อนมิติทางวัฒนธรรม เป็นประเภทสารคดีที่มีคนนิยมเขียนมากเช่นเดียวกับสารคดีท่องเที่ยว สามารถใช้เล่าเรื่องง่ายๆ โคลงตัวที่น่าสนใจ เรื่องที่ได้ผ่านพบเจอแบบฉบับลับ หรือเรื่องที่รู้ล่วงหน้า เตรียมการเก็บข้อมูลได้พร้อมสรรพในกรณีที่เป็นกิจกรรม ประเพณี ที่มีวาระแน่นอน สารคดีในแนวนี้นักเป็นเรื่องที่มีแก่น มีความคิดลึก เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา มีผู้คนให้หยิบมาเป็นตัวละครอย่างหลากหลาย และมักมีสีสันและความแปลกใหม่ที่เอื้อต่อการถ่ายภาพอีกด้วย จึงว่าไปโดยวัตถุดิบแล้วสารคดีแนวศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีแนวโน้มจะเขียน

ได้ง่าย อ่านสนุก

ลองดูตัวอย่างได้จากเล่ม *สะกดรอยสินไซ* ของ นัทรียัย วณาเฉลิม และงานเขียนหลายๆ เรื่องของ สุชาดา ลิมป์ ใน *สารคดี* "หอมกรุ่นขนมข้าว-หวานเล่าขานเทศกาลจีน" ในฉบับที่ ๓๘๓, "แขนงไถนา ช่วงเวลาคนตายสองคนเป็น" ฉบับที่ ๓๘๗, "ผ้าทอจอร์บา ทริพย์-ศิลป์ทางปัญญาชาวโพร" ฉบับที่ ๓๙๕, "วิวาทชาติพันธุ์ ร้อยลึกลับลึกลับวันมงคล" ฉบับที่ ๔๐๘ ฯลฯ

แต่ก็อย่างที่กล่าวแล้ว การแบ่งประเภทเป็นเรื่องยากและยังไม่เด็ดขาดตายตัว อีกทั้งบ่อยครั้งที่งานสารคดีเรื่องหนึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวโยงกับหลายด้าน อย่างยากต่อการจะจัดเข้าประเภทหนึ่งใดได้แบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ประเภทของงานสารคดียังมีอีกหลายหลากมากมายกว่านี้ หกหมวดหมู่ที่ยกมาอ้างเบื้องต้นเป็นเพียงการนั่งแบบหลวมๆ เพื่อสื่อสารเบื้องต้นระหว่างคนเขียนกับคนอ่าน มีเป้าหมายเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ 'ไม่มี' และเป็นแนวทางให้เดินตามได้ง่ายสำหรับนักเขียนหัดใหม่ เป็นเพียงความพยายามที่จะแยกแยะให้เห็นผลจากการขบขัน เลือกลงมือเขียนมุ่มไหนขึ้นมาเป็นประเด็นหลักของเรื่อง เนื่องจากหัวข้อเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ตาม ผู้เขียนสามารถเลือกนำเสนอได้ในหลายด้านตามแต่จะเลือกมาเล่าสู่ผู้อ่าน การรู้จัก "ประเภท" ของงานสารคดีไว้บ้างอาจช่วยให้ผู้เขียนเจาะจงประเด็นหลักของเรื่องแม่นยำขึ้น

กรณีตัวอย่าง หากจะทำสารคดีเรื่องภูทับเบิก อดีตไร่กะหล่ำปลีใหญ่ที่สุดในอีสาน ที่อำเภอหล่มเก่า เพชรบูรณ์ ซึ่งกลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเลื่องชื่อ รดดินหนาแน่นที่สุดช่วงเทศกาลในทุกวันนี้

ในหัวเรื่องหรือพื้นที่เดียวกัน หากจะทำสารคดีท่องเที่ยว ประเด็นหลักและการเก็บข้อมูลของผู้เขียนก็จะมุ่งไปที่บรรยากาศของการท่องเที่ยว ภาพนัก

ท่องเที่ยว ความงาม และความรู้สึกต่อสถานที่ การเดินทาง จุดเช็คอินที่เป็นไฮไลต์ ของกินที่ไม่ควรพลาด แบบให้คนอ่านรู้สึกสนุกร่วม เห็นภาพ ไปเที่ยวตามได้

ถ้าทำสารคดีชีวิตคนทับเบิกก็ต้องเน้นที่วิถีของผู้คนท้องถิ่น ชีวิตแบบเดิม ความเปลี่ยนแปลง ผลกระทบทั้งดี-ร้าย โดยควรมีตัวละครหลักที่เป็นคนในพื้นที่คนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเป็นตัวนำเรื่อง จะช่วยให้สารคดีมีน้ำเนื้อ มีชีวิตชีวา โดยยึดกุมเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ คือชีวิตคนในพื้นที่กลุ่มนั้น

ถ้าจะทำสารคดีประวัติศาสตร์ก็จะเกี่ยวพันกับเหตุการณ์และช่วงเวลา ต้องเจาะค้นจุ่มมีหลักฐาน ความเป็นมาที่สำคัญอย่างใดบ้าง อย่างน้อยก็อดีตที่เคยเป็นที่ทำกับ แปลงปลูกกะหล่ำ หรือย้อนไปไกลกว่านั้นโดยบริบทพื้นที่อื่นต่อเนื่องอยู่กับภูทับเบิกกล้า แถบนี้อาจเป็นเขตเคลือบไหวของ "ทหารป่า" และหลายคนในพื้นที่อาจเป็นสหายนักรบเก่าด้วยก็เป็นได้ สุดท้ายแต่ผู้เขียนจะเจาะลึกลงไปได้

หรือถ้าจะทำสารคดีสิ่งแวดล้อมก็อาจเจาะไปที่เรื่องการสูญเสียหรือคงอยู่ของพื้นที่ป่าเขา ดิน-น้ำที่อาจสะอาดขึ้นจากที่ก่อนนี้หนักหน่วงด้วยการให้สารเคมีจากการปลูกกะหล่ำปลี หรือยิ่งเสื่อมโทรมจากปฏิบัติการท่องเที่ยวและรุกรานของบรรดาโรงแรมรีสอร์ท

ในแง่นี้จะเห็นว่าประเภทของสารคดีช่วยให้ผู้เขียนและผู้อ่านชัดเจนต่อประเด็นที่จะเจาะและจะเล่า ทำให้ทำงานง่ายและง่ายต่อคนอ่านด้วย

ความพยายามที่จะแบ่งให้เห็นประเภทของงานสารคดีก็เพื่อประโยชน์ดังนี้

ทฤษฎีมีส่วนช่วยหนุนเสริมภาคการปฏิบัติแน่นอน แต่ต้องเป็นหลักที่รัดกุม ชัดเจน และใช้ได้จริง ถึงควรได้รับการอ้างและส่งต่อกันอยู่ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัย ๓

W ความสำเร็จทั้งรูปทรงและสีสันของ "ข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง" ออกแบบโดยธรรมชาติในพื้นที่ "ไร่สีฟ้า" ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงโปว์ เขาไม่ได้ตั้งชื่อสายพันธุ์ เพราะที่ผ่านมามีชื่อเรียก

แต่รู้กันว่ามีข้าวโพดแป้ง (Flour corn)

กินสดได้ บางฝักเมล็ดเป็นสีขาวขุ่น ขาวขุ่นปนเหลืองนิตๆ และน้ำเงินคล้ำ

ถ้าในฝักเดียวมีทั้งสีขาวและน้ำเงินแสดงว่ากลายพันธุ์ จะเรียก "ข้าวโพดอินเดียนแดง" (Squaw corn) หรือ "ข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง" (Native corn)

และมีข้าวโพดคั่ว (Pop corn)

เป็นพันธุ์เมล็ดเล็กและแข็งมาก บางฝักมีสีขาว เหลือง ส้ม ม่วง เมล็ดหัวแหลมเรียก "ข้าวโพดข้าว" (Rice corn) ส่วนเมล็ดกลมเรียก "ข้าวโพดไข่มุก" (Pearl corn) ผิวนอกเมล็ดเคลือบสารยึดหยุ่น ให้ความชื้นภายใน

หากจะกินนิยมคั่วจนพอง เพราะเมื่อถูกความร้อนจะเกิดไอน้ำและแรงผลักให้ผิวนอกแตกบาน เมล็ดภายในจะระเบิดออกเสียงดัง "pop!"

ข้าวโพด
กะเหรี่ยง

หายใจเปลี่ยนชีวิต

มี คนเคยพูดติดตลกว่า ถ้าไม่
อยากตายอย่าหยุดหายใจ
แต่ผู้รู้ด้านสุขภาพทั้งด้านกายและใจ
หลายคนกล่าวตรงกันว่า หากอยาก
สุขภาพดีแค่เพียงหายใจอย่างเดียวไม่พอ
แต่ต้องฝึกหายใจที่ต่างจากการหายใจ
แบบอัตโนมัติที่เราเคยชินด้วย

แมกซ์ สโตรม (Max Strom) ผู้สอน
เรื่องการหายใจมากว่า ๒๐ ปี เดินทางไป
สอนเรื่องนี้แก่องค์กรทั่วโลกและเขียน
หนังสือเกี่ยวกับการหายใจหลายเล่ม เขา
เล่าว่าในโลกที่ผู้คนเสียดัดข้อมูลข่าวสาร
ทางดิจิทัลเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ ทุกที่ที่
เขาไปเต็มไปด้วยผู้คนไร้ความสุข เป็นโรค
นอนไม่หลับและซึมเศร้า ไม่ว่าจะพนักงาน
บริษัทระดับล่างหรือผู้บริหารสูงสุดของ
องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ล้วนประสบ
ปัญหาเดียวกันและเป็นปัญหาระดับโลก
ที่เกิดขึ้นกับคนทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ
โดยองค์การอนามัยโลกคาดการณ์ว่า
ในปีหน้า (๒๕๖๓) โรคซึมเศร้าและโรค
วิตกกังวลจะเป็นโรคแห่งความพิการ
อันดับ ๑ ของโลก

แมกซ์บอกว่าในการสอนการใช้ชีวิต
ที่ยั่งยืน สิ่งแรกที่เขาทำคือการฝึกหายใจ
การหายใจแบบตั้งใจรูปแบบต่าง ๆ
สามารถยืดยวร่างกายและจิตใจมนุษย์
ได้ เป็นวิธีการที่ไม่มีค่าใช้จ่ายและไม่

ผลข้างเคียงเหมือนกินยา เพราะการ
หายใจ คือ จดจ่อ สงบ ไม่มีปฏิกิริยา
ตอบโต้กลับ

การฝึกหายใจยังช่วยรักษาโรคทาง
จิตใจได้อีกด้วย การสอนการหายใจทำให้
แมกซ์ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างปอด
และความโศกเศร้าเสียใจ ภายหลังการ
อบรมเรื่องนี้ให้แก่สื่อโอปอริชขนาดใหญ
จำนวน ๕๐ คน ซีอีโอรายหนึ่งมาปรึกษา
เรื่องอาการตื่นตกใจกลัวอย่างรุนแรงหรือ
โรคแพนิกที่เกิดขึ้นระหว่างเขาอยู่ในห้อง
ประชุมเมื่อ ๖ เดือนที่แล้ว ซึ่งเป็นช่วง
เดียวกับที่พี่ชายที่เขาสนิทเสียชีวิต หลัง
งานศพเขากลับมาทำงานทันทีตาม
ประสาคนบ้างาน แมกซ์บอกว่าซีอีโอ
รายนี้ป่วยเพราะกักเก็บความโศกเศร้า
เสียใจเรื่องแล้วเรื่องเล่าทับถมกัน

"การอนุญาตให้รู้สึกถึงความสูญเสีย
จะทำให้อาการวิตกกังวลหายไป วิธีแก้
ที่ทำให้หายแบบทันทีทันใดคือการฝึก
หายใจ คนที่มาฝึกเกือบจะเลิกร้องไห้
ในทันที ปรกติใช้เวลา ๓-๕ นาที บางที่
๓๐ วินาที สองเดือนต่อมาซีอีโอรายนี้
เขียนมาบอกว่าโรคแพนิกไม่กลับมาจูโจม
อีกเลย" แมกซ์กล่าว

มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดทดลอง
นำผู้มีภาวะป่วยทางจิตจากเหตุการณ์
รุนแรง เช่น ทหารปลดประจำการที่เคย

ไปรบในประเทศอัฟกานิสถานและอิรัก
ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับความทุกข์ทรมาน
ทางจิตใจจากภาพจำอันโหดร้าย มีข้อมูล
ว่าคนกลุ่มนี้ฆ่าตัวตายวันละ ๒๐ ราย
จากการทดลองให้ฝึกการหายใจระยะ
เวลา ๓ เดือน พบว่าอาการทางจิตหายไป
และไม่ย้อนกลับมาในอีกหลายปีต่อมา

"องค์การอนามัยโลกบอกว่าเป็นคือก้าว
ที่ยิ่งใหญ่แทนการใช้ยา ตอนนี้กระทรวง
กลาโหมกำลังสอนการหายใจและโยคะ
ให้ทหาร หน่วยซีลก็ยังฝึกการหายใจ ผม
มักบอกองค์กรต่าง ๆ ที่ผมสอนว่าเราจะ
ทำกิจกรรมหายใจซึ่งจะเปลี่ยนแปลงคุณ
ได้ภายใน ๑๐ นาที ผู้คนมักหยุดพักเพื่อ
จับกาแฟหรือสูบบุหรี่ เราฝึกเพื่อฝึก
หายใจได้" แมกซ์กล่าว

ด้าน ลูคัส ร็อกวูด (Lucas Rock-
wood) ครูโยคะพูดในปาฐกถา TED Talks
ว่า การหายใจเป็นการออกกำลังกาย
อันทรงพลังที่สุดซึ่งเปลี่ยนแปลงชีวิตเรา
ได้ทันทีทันใด เพราะสามารถเปลี่ยนค่า
ความเป็นกรดในเลือดได้ภายในนาทีเดียว
กระตุ้นระบบการย่อย และทำให้ความดัน
โลหิตต่ำ ลดระดับฮอร์โมนคอร์ติซอลซึ่ง
บ่งบอกถึงระดับความเครียด และช่วยให้
นอนหลับดีขึ้น

"เมื่ออารมณ์เปลี่ยน การหายใจ
ของเรา ก็เปลี่ยนแปลงด้วย เพราะระบบ

หายใจ
สามแบบ
สามวัตถุประสงค์

หายใจควบคุมโดยระบบประสาทอัตโนมัติ ถ้ามีคนบอกรักเรา เราจะหายใจออก รู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ระบบประสาทพาราซิมพาเทติกซึ่งทำให้เกิดความผ่อนคลายทำงาน เวลาข้ามถนนและเห็นรถพุ่งเข้ามาเราจะหายใจเข้าและกอดอกเพื่อปกป้องตัวเองให้ปลอดภัย ระบบประสาทซิมพาเทติกที่ทำหน้าที่สั่งการว่าจะสู้หรือถอยทำงาน คนจำนวนมากหายใจแบบนี้ตลอดทั้งวัน ซึ่งย่อมกระทบต่อจิตใจ ร่างกาย และชีวิตของเรา” เขากล่าว

อธิบายอีกแบบหนึ่ง การฝึกหายใจรูปแบบต่าง ๆ ก็คือสั่งการให้ระบบประสาททำงานตามความต้องการของเรานั้นเอง ลูคัสแบ่งการฝึกหายใจตามอาหารการกินสามแบบ ซึ่งส่งผลต่อร่างกายและจิตใจแตกต่างกันสามประการ

หากทำถูกที่ถูกเวลาและถูกสถานการณ์จะเยียวยาร่างกายและจิตใจได้แบบทันทีทันใด ๓

หายใจแบบน้ำ หายใจเข้าทางจมูกนับ ๑-๔ หายใจออกทางจมูกนับ ๑-๔ ทำซ้ำ ๑๐ รอบ ช่วยสร้างความสมดุลให้ระบบประสาท ทำเนื้อร่างกายและจิตใจต้องการความสมดุล ทำได้บ่อยเหมือนการจิบน้ำ

หายใจแบบวิสกี หายใจเข้านับ ๑-๔ หายใจออกนับ ๑-๘ เมื่อทำครบ ๑๐ รอบ อัตราการเต้นของหัวใจจะช้าลง ความดันโลหิตต่ำลง ช่วยการนอนหลับ ผ่อนคลาย ทำในช่วงเวลาที่เหมาะสมควรก่อนนอน และช่วงที่ร่างกายและสมองเหนื่อยล้าสิ้นต้องการพักผ่อน ใช้แทนยานอนหลับได้ โดยทำก่อนนอน ๑๐ รอบ หรือจนกว่าจะหลับ

หายใจแบบกาแฟ จดจ่อที่การหายใจออก และปล่อยให้หายใจเข้าแบบอัตโนมัติ เหมือนสั่งน้ำพุทุก ๆ พยายามใช้พลังงานที่ช่วงท้อง ไม่เคลื่อนไหวในหน้าหรือไหล่ ช่วยกระตุ้นระบบประสาทซิมพาเทติกที่ทำหน้าที่สั่งการ “สู้/ถอย” และชำระล้างร่างกาย ทำท่ามากเก็บไปจะเหนื่อยล้า ให้ทำรอบละ ๒๐ ครั้ง จำนวน ๓ รอบ ช่วงเช้าก่อนออกกำลังกาย และช่วงบ่าย ๓ รอบ ให้ผลเหมือนการจิบกาแฟยามบ่าย

เป็นเรื่องยากที่ภาษาของชาวพื้นเมือง
จะมีที่ทางในหมวดหมู่หนังสือ
ส่วนข้อมูลกับความรู้ของชาวพื้นเมือง
มักถูกกดทับไปชายขอบ เพราะไม่ตรงกับ
ความรู้แบบกระแสหลักของตะวันตก

ระบบจัดหมวดหมู่หนังสือ แบบอินเดียนแดง

<https://www.eastemodern.com/2019/02/07/11amples-intellectual-legacy-7/bcid-1wA90qMoz2x5VwvCzA/000.NyqSvGgTh5SjOOmIqA2wUuLTKS.Bu.u.EG1>

ดอกเตอร์ แชนดี ลิตเติลทรี เป็นบรรณารักษ์และนักวิจัยชาวพื้นเมืองอเมริกัน (หรือที่คนไทยมักเรียกติดปากว่าอินเดียนแดง) เธอเล่าว่าสมัยเรียนปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยนิวแม็กซิโก เธอเข้าห้องสมุดเพื่อค้นข้อมูลเกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ของชาวพื้นเมืองวัยผู้ใหญ่เพื่อเชื่อมโยงกับปัญหาการศึกษา แต่ในฐานข้อมูลของห้องสมุดกลับไม่มีหัวข้อที่ต้องการเลย กระทั่งต่อมาเมื่อศึกษาต่อด้านบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาเอก เธอจึงพบว่าการจัดหมวดหมู่ของห้องสมุดคือปัญหาที่ทำให้ค้นข้อมูลไม่เจอ เนื้อหาใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชาวพื้นเมืองถูกจัดอยู่ในหมวดประวัติศาสตร์ ชาวพื้นเมืองถูกระบบจัดหมวดหมู่ของห้องสมุดตะวันตกปฏิบัติราวกับเป็นโบราณวัตถุ ไม่ใช่ผู้คนในยุคปัจจุบันที่มีเลือดเนื้อ มีปัญหา และมีการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหา

ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือที่ได้รับการยอมรับเป็นสากลและใช้เกือบทั่วโลกมีอยู่สองระบบ คือ ระบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Classification) ในทัศนะ

ของชาวพื้นเมืองอินเดียนแดง ทั้งสองระบบนี้สะท้อนโลกทัศน์แบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง มีอคติแบบเจ้าอาณานิคม และให้ความสำคัญสูงสุดแก่การมองโลกความจริงแบบวิทยาศาสตร์ ชาวพื้นเมืองจึงต้องการคิดค้นระบบจัดหมวดหมู่หนังสือที่สอดคล้องกับความเป็นจริงแบบของเขา บรรณารักษ์ชาวพื้นเมืองคนหนึ่งที่มีบทบาทบุกเบิกเรื่องนี้ก็คือ **อะเล็ก ไบรอัน เดียร์ (Alec Brian Deer)** ผู้คิดค้นระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบ ไบรอัน เดียร์ (Brian Deer Classification System)

บรรณารักษ์ชาวพื้นเมือง

เดียร์เป็นชาวโมฮอว์กจากชุมชนคานานาเกในแคนาดา เขาเกิดในฤดูหนาวเหน็บ ค.ศ. ๑๙๕๕ และเป็นโรคนิวมอเนียตั้งแต่เกิดจนต้องตัดปอดข้าง

หนึ่งไปครึ่งหนึ่งกับอีกข้างตัดไปสองในสาม ขณะที่รอยาสลบออกฤทธิ์ก่อนผ่าตัดเขาได้ยื่นศิลาแพทย์พูดว่าเขาไม่น่ามีชีวิตรอดเกิน ๑๖ ปี แต่เดียร์มีอายุยืนยาวถึง ๗๔ ปีด้วยการเดินและใช้ชีวิตกลางแจ้ง เพิ่งเสียชีวิตเมื่อต้นปีนี้เอง บทความนี้จึงขอไว้รำลึกมา ณ ที่นี้

เดียร์เรียนจบปริญญาตรีสาขาคณิตศาสตร์ จากนั้นหันเหไปเรียนต่อปริญญาโทสาขามานุษยวิทยา เขาเป็นบรรณารักษ์ชาวพื้นเมืองรุ่นแรกของประเทศแคนาดาและเริ่มทำงานที่ห้องสมุดของสมาคม National Indian Brotherhood (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น Assembly of First Nations) ในเมืองฮอตตาว่า ใน ค.ศ. ๑๙๗๔ เขาเริ่มพัฒนาการจัดหมวดหมู่หนังสือโดยสร้างระบบขึ้นใหม่ทั้งหมด แทนที่จะปรับประยุกต์จากระบบเดิม

BACK ISSUE ONLINE NOW!

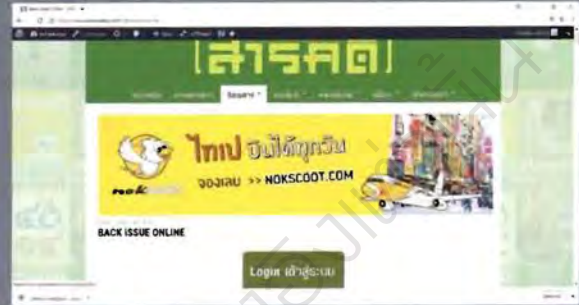
สิทธิพิเศษ
เฉพาะ “สมาชิก”
นิตยสาร สารคดี
เท่านั้น

อ่านนิตยสาร
สารคดี
ฉบับล่าสุด
และฉบับย้อนหลัง
ONLINE

วิธีการเข้าชม BACK ISSUE ONLINE

๑ เข้าเว็บไซต์ www.sarakadee.com กดเลือกเมนูด้านบน “นิตยสาร” และเลือก FLIPBOOK (หรือเข้าไปที่เว็บไซต์ www.sarakadee.com/backissueonline/ ได้โดยตรง)

๒ หน้าจอแท็บเดิมจะเปลี่ยนเป็นหน้า BACK ISSUE ONLINE กดปุ่ม “Login เข้าสู่ระบบ” ที่ด้านล่างของจอ

๓ หน้าจอจะขึ้นแท็บใหม่เพื่อให้กรอก User คือรหัสสมาชิก นิตยสาร สารคดี และรหัสผ่านหรือ Password คือรหัสที่ปรากฏบนป้ายที่อยู่ไปรษณียบัตรของหลักสูตรส่งนิตยสาร สารคดี ทุกเดือน

๔ หลังจากกรอก User และ Password ผ่านแล้ว ให้กดแท็บเดิม BACK ISSUE ONLINE ที่มีปุ่ม “Login เข้าสู่ระบบ” ขึ้นมา เลื่อนลงด้านล่างจะพบหน้าปกนิตยสาร สารคดี ฉบับปัจจุบัน และย้อนหลังฉบับ ๑-๒๐๐ กดเลือกหน้าปกที่สนใจอ่าน

๕ หน้าจอจะขึ้นหน้าแท็บใหม่ของ Flipbook สารคดี ฉบับที่เลือก (ถ้ากดหน้าปกฉบับอื่นเพิ่มก็จะเพิ่มหน้าจอแท็บใหม่เรื่อย ๆ) เลื่อนลงด้านล่างจะพบหน้าจอของ Flipbook สามารถกดปุ่มซ้าย-ขวา เพื่อพลิกอ่าน หรือกดมุมขวาของนิตยสารเพื่อพลิกกระดาษ

๖ อ่านจบแล้วให้ “ออกจากระบบ” โดยกดปุ่มมุมขวาบนตรงที่มีชื่อ user

เงื่อนไขการอ่าน
BACK ISSUE
ONLINE

- ให้บริการเฉพาะสมาชิกปัจจุบัน ทั้งสมาชิกทั่วไป สมาชิกอุปถัมภ์ ห้องสมุดในโครงการสมาชิกอุปถัมภ์
- ไม่อนุญาตให้ทำ print หรือ capture ภาพ หรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อนำส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของนิตยสาร สารคดี ไปเผยแพร่หรือทำซ้ำบนสื่ออื่น

หมายเหตุ : หากมีปัญหาคือใด ๆ ในการเข้าชม สมาชิกสามารถแจ้งมาทางอีเมล contact@sarakadee.com

สมัยนั้นยังไม่มีการใช้คอมพิวเตอร์อย่างกว้างขวาง การจัดหมวดหมู่หนังสือจึงทำกับหนังสือจริง กรอบวิธีคิดของเดียร์คือการจัดการกับสิ่งที่มีอยู่จริง ดังนั้นเมื่อเขาย้ายไปทำงานที่โนนเขาก็สร้างระบบใหม่สำหรับที่นั่น แต่ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบ ไบรอัน เดียร์ ที่ใช้กันในปัจจุบันน่าจะใช้ตามแบบที่เขาทำให้องสมุดของสมาคม National Indian Brotherhood โดยมีการปรับปรุงเพิ่มเติม

ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบ ไบรอัน เดียร์

ในระดับพื้นฐานที่สุด ปัญหาของระบบคิวอี้กับระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่เกี่ยวข้องกับชาวพื้นเมืองก็คือภาษากับกรอบวิธีคิดว่าจะใครคือความรู้ เป็นเรื่องยากที่ภาษาของชาวพื้นเมืองจะมีที่ทางในหมวดหมู่หนังสือ ส่วนข้อมูลกับความรู้ของชาวพื้นเมืองมักถูกกีดกันไปขายขอบ เพราะไม่ตรงกับความรู้แบบกระแสหลักของตะวันตก การถูกกีดกันมีหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมรับคำเรียกตนเองของชาวพื้นเมืองหรือใช้คำศัพท์ที่ไม่ถูกต้อง การไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ ในแบบที่ชาวพื้นเมืองเข้าใจ เป็นต้น

ด้านชื่อเรียกและคำศัพท์ ระบบจัดหมวดหมู่หนังสือเดิมมักใช้โลกทัศน์แบบตะวันตกเรียกชื่อกลุ่มชน โดยเป็นมุมมองจากสายตาของเจ้าอาณานิคมที่ "ค้นพบ" และ "ปะชื้อ" ให้ ยกตัวอย่างเช่น ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเรียกชนเผ่าหนึ่งในแคนาดาว่า "Kwakwaka'wakw" นี้เรียกตัวเองว่า "Kwakwaka'wakw" หรือบางทีระบบก็เรียกกลุ่มชนด้วยชื่อที่เรียกมาตั้งแต่สมัยล่าอาณานิคม ประเด็นนี้ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดหาหนังสือหรือเอกสารที่ต้องการไม่พบ

ประเด็นความไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชน

<https://www.yelmajazine.org/peace-justice/decolonize-western-libra-indigenous-library-fx00a201903227?cid=1vAR3da9w005Q2wAMDF-BTHC.W26TakI264xeU.CmScW3WDS.MYC11Uww1>

อินเดียแดงที่อาศัยในเขตสงวนของอเมริกาเหนือจะมีระบบการปกครองตัวเอง ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของตะวันตกจัดเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในหัวข้อ "การปกครองของชนเผ่า การเมืองและรัฐบาล" แต่กลับแยกระบบกระบวนการยุติธรรมหรือประเด็นทางกฎหมายไปอีกหมวดหมู่หนึ่งซึ่งไม่เชื่อมโยงกันเลย ทั้ง ๆ ที่ความสัมพันธ์ที่ชาวพื้นเมืองมีต่อศาล การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย กฎหมายครอบครัว ฯลฯ เป็นประเด็นสำคัญที่สัมพันธ์กันมากในชีวิตจริงของชาวพื้นเมือง

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนของชนเผ่าต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในรัฐบริติชโคลัมเบียของแคนาดา ชนเผ่า Da'naxda'xw ชนเผ่า Gwa'sala-Nakwaxda'xw และชนเผ่า Quallsino มีอาณาเขตเชื่อมโยงกันและต่างเป็นสมาชิกของกลุ่มสนธิสัญญา Winalagalls แต่ระบบการจัดหมวดหมู่ที่เรียงรัฐ เขต หรือภูมิภาคตามตัวอักษร ไม่สะท้อนและไม่ช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์นี้

แน่นอนระบบของเดียร์ตรงข้ามกับข้างต้น เช่น เดียร์เรียกชื่อชนเผ่าหนึ่งว่า "Tsilhqot'in" แทน "Tsilkotin" ระบบของเดียร์สะท้อนความสัมพันธ์ของชนเผ่าต่างๆ ด้วยการจัดหมวดหมู่ตามภูมิศาสตร์ เช่น ชนเผ่า Haisla ชนเผ่า Comox และชนเผ่า Squamish จัดไว้ในหมวดเดียวกันเพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง

กลุ่มชนเหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์แบบชาวอินเดียแดงที่คนตะวันตกไม่เข้าใจหรือไม่ให้ความสำคัญ นั่นคือความสัมพันธ์ของกลุ่มชน ดินแดน และสัตว์

ระบบของเดียร์จัดหมวดหมู่ให้หัวข้อปัญหาในชีวิตประจำวันจริง ๆ ของชาวพื้นเมืองอยู่ในหิ้งหนังสือใกล้เคียงกัน เช่น ภาวะสุขอนามัย สุราและยาเสพติด โรคพิษสุราเรื้อรัง เอชไอวี/เอดส์ จิตเวช ฯลฯ หรือถ้าเป็นหัวข้อ "การประมง" ก็รวบรวมหนังสือที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการจับปลา การจับปลาในเชิงพาณิชย์ โครงการขยายพันธุ์ปลาแซลมอน ก็ทำตกปลา ฯลฯ ไว้ในหมวดเดียวกัน

แม้ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบ ไบรอัน เดียร์ ยังมีข้อบกพร่องและต้องการการปรับปรุงแก้ไข แต่การคิดค้นระบบนี้ถือเป็นการกล้าหาญของ อะเล็ก ไบรอัน เดียร์ นักวิชาการสามัญชนที่กล้าปฏิเสธรอบวิธีคิดที่ครอบงำคนทั้งโลกและภาคภูมิใจนำเสนอระบบที่สะท้อนโลกทัศน์ของกลุ่มชนเก่าแก่

ปัจจุบันระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบ ไบรอัน เดียร์ ใช้กันในห้องสมุดของชนพื้นเมืองหลายแห่งในแคนาดา เช่น ห้องสมุด Xwi7xwa Library มหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย สถาบันศูนย์วัฒนธรรม Aanischa- aukamikw Cree ในเมืองควิเบก เป็นต้น ๓

“การขยายผลองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาคการท่องเที่ยว”

และ

การอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร

“เศรษฐศาสตร์เบื้องต้นด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

ณ ห้องอีเทอร์นีตี บอลรูม โรงแรมพูลแมน คิง เพาเวอร์ กรุงเทพฯ

วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม ๒๕๖2

พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Cooperation) “การขยายผลองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคการท่องเที่ยว”

“การนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในภาคการท่องเที่ยว มีความสำคัญกับ ระบบเศรษฐกิจไทย เพราะภาคการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ ๒๒ ของจีดีพี”

องค์การบริหารจัดการ ก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)

ลงนามความร่วมมือ ขับเคลื่อนองค์ความรู้ภูมิอากาศภาคการท่องเที่ยว

ภาคการท่องเที่ยวมีความสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจไทย ทั้งสร้างรายได้และกระจายรายได้ออกสู่ต่างจังหวัด กระตุ้นให้เกิดกระแสเงินไหลเวียนทางธุรกิจ และเกี่ยวข้องกับการจ้างงานของคนจำนวนมาก อย่างไรก็ตามมีรายงานว่านักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาประเทศไทย ปล่อยก๊าซเรือนกระจกรวมกันประมาณ ๕๐ ล้านตันต่อปี ค่าเฉลี่ยต่อคน ๐.๙ ตันต่อคนต่อปี สูงเป็นอันดับ ๖ ของโลก ภาคการท่องเที่ยวยังเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้เกิดน้ำท่วม น้ำแล้ง การกัดเซาะชายฝั่ง กระทบต่อความงามและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว

คุณประเสริฐสุข เพฑูรย์สิทธิชัย ผู้อำนวยการองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) กล่าวว่า “อบก. ในฐานะหน่วยงานดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและลดก๊าซเรือนกระจก โดยมีศูนย์วิชาการนานาชาติด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ CITA ซึ่งภารกิจหลักในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในส่วนของภาคการท่องเที่ยวดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเศรษฐศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพ

ภูมิอากาศภาคการท่องเที่ยว โดยเน้นการนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภาคการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะมีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจไทย จากข้อมูลทางเศรษฐกิจ ภาคการท่องเที่ยวสร้างมูลค่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ ๒๒ ของจีดีพี และก่อให้เกิดการจ้างงานร้อยละ ๑๖ ของการจ้างงานรวมในช่วง ค.ศ. ๒๐๑๗-๒๐๑๙”

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม อบก. จึงร่วมกับกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ “การขยายผลองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคการท่องเที่ยว” เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมพูลแมน คิงเพาเวอร์ (รางน้ำ) โดยมี คุณทวีศักดิ์ วานิชย์เจริญ อธิบดีกรมการท่องเที่ยว และ ดร. รวีวรรณ ภูริเดช เลขาธิการ สผ. ร่วมลงนาม

การลงนามที่เกิดขึ้นคาดว่าจะเห็นภาคการท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลักดันให้ภาคการท่องเที่ยวยังคงความสำคัญทางเศรษฐกิจและเดินทางต่อไปได้อย่างยั่งยืน นำประเทศสู่สังคมคาร์บอนต่ำ

ความสำเร็จ
อาจไม่ได้เป็นผล
จากปัจจัยเดียว
และซับซ้อนมาก

ความสำเร็จ เป็นเรื่องของคน หรือฟ้า

มี ทัศนคติมากมายที่อธิบายว่าอะไร
กันแน่ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ
ของคนแต่ละคน ทำไมคนอีกมาก (หรือ
น่าจะส่วนใหญ่ด้วยซ้ำ) จึงไม่สำเร็จมาก
เท่า หรือจะถือว่าล้มเหลวก็ยังได้ หากใช้
ตัววัดบางอย่าง

ในหนังสือชื่อ *Outliers : The Story of
Success* (แปลไทยในชื่อ *สมิทธิพิศวง*)
ของ มัลคอล์ม แกลดเวลล์ (Malcolm
Gladwell) ระบุว่า ผู้ประสบความสำเร็จ
สูงยิ่ง เช่น บิล เกตส์ ผู้ก่อตั้งบริษัท
ไมโครซอฟท์ที่ร่ำรวยติดอันดับโลกมานาน
เป็นสิบปี หรือนักวิ่งวงเดอะบีเทิลส์ที่
ถือได้ว่าเป็นประสบความสำเร็จมากที่สุดใน
ประวัติศาสตร์วงการดนตรี และคนอื่นๆ
อีกมาก เมื่อดูจากประวัติและสิ่งแวดล้อม
ต่างๆ แล้ว ปัจจัยที่น่าจะเป็นตัวร่วม
เด่นชัดที่สุดที่ทำให้คนพวกนี้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จจนมีชื่อเสียงระดับโลกได้แก่การ
ฝึกฝนทักษะอย่างยาวนาน เรียกเป็น "กฎ
๑๐,๐๐๐ ชั่วโมง" เพราะเป็นจำนวนที่
คำนวณได้ว่าบุคคลเหล่านี้ต้องฝึกฝน
และฝ่าฟันก่อนจะสร้างผลงานระดับ
มาสเตอร์พีซที่เปลี่ยนโลกได้

อีกเล่มหนึ่งที่โด่งดังระดับนานาชาติ
เป็นผลงานของดอกเตอร์แอนเจลา
ดักเวิร์ท (Angela Duckworth) ชื่อ *Grit :
The Power of Passion and Perseverance* (*กริต : อำนาจของความใฝ่ฝัน
และความพากเพียร*) แนวคิดเรื่อง "กริต"
นี้ได้รับความสนใจมากตั้งแต่หนังสือ
ยังไม่ออก เพราะมีคอนเซ็ปต์ที่ดักเวิร์ท

พูดในรายการ TED Talks มากถึง ๘ ล้าน
ครั้ง ในหนังสือเล่มนี้สรุปใจความสำคัญ
ว่า คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตต่าง
จากคนที่ล้มเหลวตรงที่มีความหลงใหล
ใฝ่ฝันถึงเป้าหมาย และความพากเพียร
มุ่งมั่น เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จมากกว่า

ดักเวิร์ทเองก็มีประวัติน่าสนใจ เธอ
เป็นคนจีนที่เกิดใน ค.ศ. ๑๙๗๐ อพยพ
ไปอยู่สหรัฐอเมริกา เรียนจนได้ปริญญา
ด้านประสาทวิทยาศาสตร์จากมหา
วิทยาลัยชั้นนำของโลกอย่างฮาร์วาร์ด
และออกซฟอร์ด ทำงานเป็นที่ปรึกษา
ด้านการบริหารให้บริษัทที่ปรึกษาด้าน
การสำรวจการลงทุนของอเมริกันที่มีสาขา
ทั่วโลกอย่างแมคคินซีแอนด์คัมพานี
(McKinsey & Company) ก่อนจะมาออก
มาเป็นครูสอนคณิตศาสตร์ให้เด็ก ม. ๑
ในโรงเรียนของรัฐนิวยอร์ก... อ่านไม่ผิด
ลาออกมาเป็นครูสอนเด็กมัธยมฯ!

ระหว่างเป็นครูนี้เองเธอค้นพบความ
จริงเรื่องหนึ่งว่า เด็กนักเรียนที่ตั้งใจเรียน
ฝึกฝนอย่างหนัก ก้าวหน้ามากกว่าเด็กที่
ดูเหมือนจะมีพรสวรรค์ด้านคณิตศาสตร์

ต่อมาเธอลาไปศึกษาระดับปริญญา
เอกด้านจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยเพนซิล
เวเนีย โดยมีดอกเตอร์มาร์ติน เซลิเกแมน
(Martin Seligman) เป็นที่ปรึกษา เธอ
พัฒนาแนวคิดเรื่อง "กริต" โดยต่อยอด
จากแนวคิดของอาจารย์เรื่อง "การมอง
โลกในแง่ดีที่เรียนรู้ได้ (learned opti-
mism)" ซึ่งสรุปได้ว่า เราสามารถทำสิ่ง
ต่างๆ ดีขึ้นด้วยการฝึกวิธีการมองโลก

มองความพ่ายแพ้ว่าเป็นเรื่องชั่วคราว
เฉพาะที่เฉพาะทาง ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น
ทุกหนแห่งหรือตลอดเวลา และแก้ไขได้
ที่สำคัญคือ ใช้เป็นข้อพิสูจน์ไม่ได้ว่า
เราเป็นผู้ไม่มีความสามารถมาตั้งแต่เกิด
ดักเวิร์ทมีโอกาสไปเยี่ยมโรงเรียน
นายร้อยเวสต์พอยต์ ก่อนลงทะเบียน
เข้าเรียนชั้นปีที่ ๑ พวกหัวเกียนหน้าใหม่
ที่ฝ่าฟันคนนับหมื่นเข้ามาได้ทั้ง ๑,๒๐๐
คน ยังต้องผ่านการทดสอบที่เรียกว่าค่าย
ฝึกสัตว์ (beast barracks) ส่วนใหญ่
ก็ผ่าน แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่ไม่ผ่าน

เธอสงสัยว่าปัจจัยอะไรกันแน่ที่ทำให้
คนเหล่านั้นไม่ผ่านการทดสอบ

หลังจากนั้นเธอก็ขยายวงออกไปอีก
ถึงวงการธุรกิจ ศิลปะ การกีฬา สื่อสาร
มวลชน วิชาการ การแพทย์ และ
กฎหมาย เพื่อหาปัจจัยร่วมที่คนในวงการ
นั้นๆ มีเหมือนกัน เธอตั้งชื่อสิ่งที่พบว่า
"กริต" โดยมีลักษณะสำคัญเป็นสองแบบ
แบบแรกคือคนเหล่านั้นทำงานหนักและ
มีความยืดหยุ่นเกินคนธรรมดาทั่วไปมาก
ส่วนอีกแบบก็คือเป็นคนที่มีอย่างลึกซึ้งว่า
ตัวเองต้องการอะไรกันแน่

แนวคิดเรื่องกริตของดักเวิร์ทได้รับ
การยอมรับอย่างกว้างขวาง เธอพยายาม
แปลงสิ่งที่ค้นพบให้กลายเป็นหลักสูตร
โดยร่วมมือกับผู้จัดการทดสอบใน
โรงเรียนสหรัฐฯ และแม้แต่ผู้รับผิดชอบ
การประเมินผลแบบนานาชาติอย่างพิซา
(PISA, Program for International
Student Assessment) ที่คนไทยอาจจะ

ภาพประกอบ : นวอดกนก

เคยได้ยินชื่ออยู่ เพราะผลออกมาที่ไร ก็ชวนให้ผิดหวัง แล้วก็มีเสียงเรียกร้อง ให้ปฏิรูปกันสักพักก่อนเงียบกันไป แล้วก็กลับมาได้คะแนนต่ำอีก เป็นวงจรอุบาทว์ กลับมาที่ดักเวิร์ท เธอกับนักการศึกษาช่วยกันสกัดลักษณะต่างๆ ที่น่าจะส่งเสริมให้คนก้าวสู่ความสำเร็จ สรุปเป็นเจ็ดข้อ คือ กริต การควบคุมตัวเอง (ทั้งในเรื่องการเรียนและการเข้าสังคม) ความกระตือรือร้น การมองโลกในแง่ดี เซาว์น ปัญญาทางสังคม ความกตัญญู และความอยากรู้อยากเห็น

ดูทั้งเจ็ดข้อแล้วรู้สึกอย่างไร

คนที่ไม่เห็นด้วยบอกว่าเห็นแล้วกลุ่มใจ เพราะขาดคุณลักษณะที่สำคัญหลายอย่าง ทั้งความซื่อสัตย์ ความกล้า

หาญ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ฯลฯ ทั้งเจ็ดข้อเหมือนจะมุ่งเน้นให้ทำ "เพื่อตัวเอง" เพียงด้านเดียว ซึ่งไม่น่าจะดี นอกจากนี้มีหนังสือ *Helping Children Succeed (ช่วยให้เด็ก ๆ ประสบความสำเร็จ)* และ *How Children Succeed (เด็ก ๆ ประสบความสำเร็จ ได้อย่างไร)* ของ พอล ทัฟ (Paul Tough) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนกับการพัฒนาของเด็ก ให้ข้อมูลชวนเศร้าใจว่า ลูกของคนประสบความสำเร็จในชีวิตมักมีคนอ่านหนังสือให้ฟัง พูดคุยด้วย และให้การศึกษาตั้งแต่ก่อนเด็ก ๆ จะเข้าโรงเรียน ขณะที่เด็ก ๆ ยากจนอาจเจอสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเสียงดัง ความรุนแรง

ความเครียด และความไม่แน่นอนในเรื่องต่างๆ เรียกว่าว่าจะเข้าโรงเรียนก็สายเสียแล้ว เพราะสิ่งเหล่านี้ส่งผลอย่างมาก แต่ในทางสถิติเรื่องนี้ยังเป็นแค่สหสัมพันธ์ (correlation) หรือพูดง่าย ๆ ว่ามีความเกี่ยวข้อง แต่ไม่แน่ชัดว่าเป็น "สาเหตุและผลลัพธ์" ต่อกัน สำหรับเด็กแล้วความยากจนอาจไม่ใช่ปัญหาหลักเสียทีเดียว

ปัญหาแท้จริงน่าจะได้แก่คุณภาพการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมในบ้านต่างหาก

ทัฟทำวิจัยและพบว่า มีเด็ก ๆ ราว ๑๐-๑๕ เปอร์เซ็นต์กลายเป็นเด็กมีปัญหาจากระดับสิ่งแวดล้อมที่ "เป็นพิษและก่อให้เกิดความเครียดอย่างมาก" เด็ก ๆ จะวิตกกังวลตลอดเวลาจนทำให้ฮอร์โมนคอร์ติซอล (cortisol) สูงและภูมิคุ้มกันโรคต่ำลง นอกจากนี้ยังอาจทำร้ายสมองส่วนพรีฟรอนทัลคอร์เทกซ์ (prefrontal cortex) หรือเปลือกสมองส่วนหน้า ที่ควบคุมตัวเอง ความสามารถในการจัดการชีวิต การทำงาน และความยืดหยุ่นของการคิด

เรียกว่าความจนทำร้ายลึกลงไปถึงเลือด เนื้อ สมองเลยทีเดียว!

เจมส์ เจ. เฮ็กแมน (James J. Heckman) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล เคยกล่าวย้ำไว้ในเอกสารชื่อ *Giving Kids a Fair Chance (ให้โอกาสเด็ก ๆ อย่างยุติธรรม)* ว่า การทุ่มทรัพยากรแก่เด็กในช่วงขวบปีแรก ๆ ช่วยทำให้ไม่ต้องจ่ายเงินเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่ตามมาภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเด็กมีปัญหา การต้องเข้าสถานดัดสันดานหรือคุก การฝึกสอนงาน หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

หากช่วยให้เด็กเล็กๆ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างทั่วถึง ก็จะเป็นการปูทางสู่ความสำเร็จ ถือเป็น การ "ปฏิวัติ" การศึกษา หรือแม้แต่ปฏิวัติประเทศอย่างแท้จริง ๓

ล่า...

นอกชายฝั่งแอฟริกาใต้

ผมใช้เวลายาวนานร่วมเดือนเฝ้ารอปรากฏการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นเพียงไม่กี่วันในรอบปี ปรากฏการณ์ซาร์ดีน หรือ Sardine run คือช่วงเวลาฝูงปลาซาร์ดีนจากทั่วโลกได้อพยพขึ้นมาตามชายฝั่งทวีปแอฟริกา ฟากมหาสมุทรอินเดียในช่วงฤดูหนาว อันเป็นจุดหนึ่งที่มีคลื่นลมรุนแรงมากที่สุด จนได้รับสมญานามว่า wild coast

ตั้งแต่เช้ามีดเรานั่งอยู่บนเรือยางหลังคาเปิดโล่ง รับแดดและลมตลอดทั้งวัน วิ่งฝ่าคลื่นลมเพื่อตามหาฝูงนกที่คอยเฝ้ามองพฤติกรรมของฝูงโลมาที่ต้อนฝูงปลาซาร์ดีนให้ขึ้นมาจากความลึก เป็นงานที่ฝูงโลมาต้องใช้ทั้งความเร็วและการทำงานร่วมกันเป็นทีม ต้อนฝูงปลาซาร์ดีนที่กำลังงุงให้รวมตัวเป็นก้อนเหมือนกับลูกบอลที่มีชีวิตที่เราเรียกกันว่า baitball ในบริเวณใกล้ผิวน้ำ ก่อนโลมาจะพุ่งเข้าโจมตีพร้อมกันทุกทิศทุกทาง

การถ่ายภาพในธรรมชาติไม่เคยง่าย เราใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการรอคอยด้วยความหวัง หลายครั้งที่ฝูงโลมาสร้าง baitball ไม่สำเร็จ และอีกหลาย ๆ ครั้งเราไปถึงช้าเพียงเสี้ยววินาที และอีกหลาย ๆ วันเราไม่เห็นแม้แต่แววของฝูงนกและโลมา

เกือบเดือนของการรอคอย ทุกสิ่งทุกอย่างมาลงตัว ในช่วงสายของวันหนึ่ง ก็ปัดนิ้วตะโกนบอกว่า baitball และนำเรือพุ่งไปก่อนจะดับเครื่องลอยลำไม่ห่างจากฝูงนกที่กำลังทิ้งตัวลงน้ำอย่างบ้าคลั่ง เราแต่งตัวและลงน้ำกันอย่างรวดเร็ว ค่อย ๆ ขยับตัวเข้าไปและคอยรักษาระยะห่างไม่ให้เข้าไปกวนฝูงโลมาที่ล้อมปลาซาร์ดีนไว้ในวงล้อมได้แล้ว เสียงของโลมาพูดคุยกันตลอดเวลา ฝูงซาร์ดีนว่ายหลบการไล่ล่า ทุกอย่างดูสับสนและวุ่นวาย

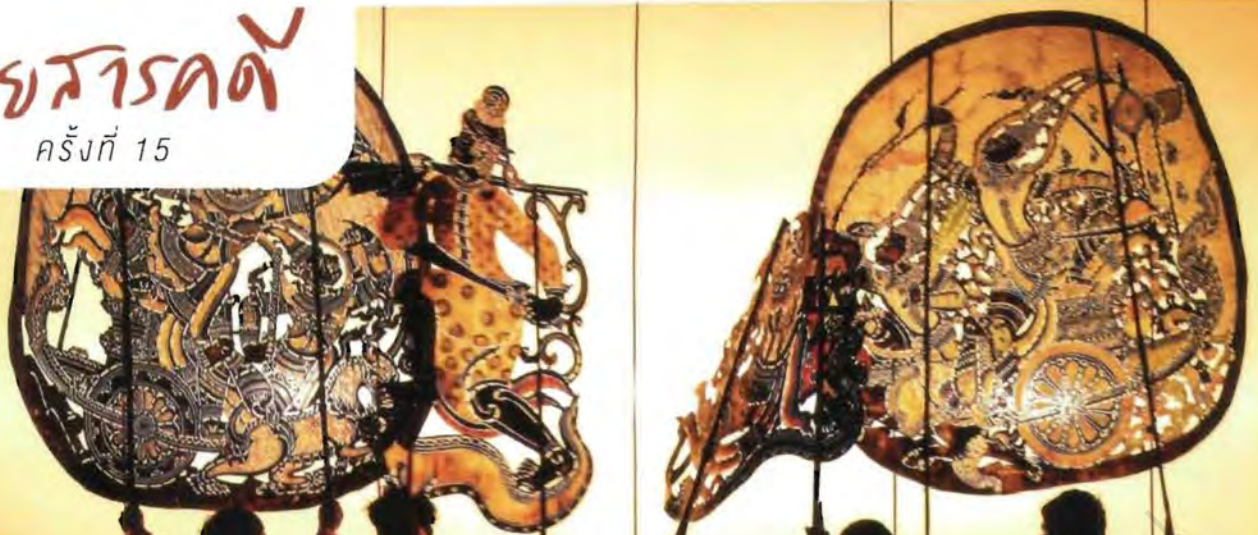
ในเวลาเพียงไม่ถึง ๒๐ นาที ฝูงปลาซาร์ดีน โลมา รวมถึงฝูงนกก็หายไป

ท้องทะเลกลับมาเงียบสงบเหมือนเดิม เหลือเพียงแสงแดดที่ส่องผ่านผิวน้ำลงมากกระทบกับเกล็ดสีเงินแวววาวของซาร์ดีนที่ล่องลอยปะปนอยู่ในท้องทะเล

บอกให้รู้ว่าสิ่งที่เราเห็นเมื่อสักครู่ไม่ใช่เพียงความฝัน... ๓

เล่าเรื่อง "ราชบุรีเมืองแห่งศิลปะ" งานสารคดีจากพื้นที่สร้างสรรค์

ในค่ายสารคดีทีมงานได้จัดหลักสูตรให้มีการเรียนรู้ภาคสนาม ผ่านการลงพื้นที่ที่เตรียมไว้ให้จำนวนสองครั้ง และในทุกๆ ปี ทีมงานจะพยายามสรรหาพื้นที่ใหม่ๆ ให้เป็นสนามเรียนรู้สำหรับนักเขียนและช่างภาพค่ายสารคดีเสมอ

เมื่อ 22-23 มิถุนายน 2562 ที่ผ่านมา ทีมงานค่ายสารคดีครั้งที่ 15 พานักสารคดีฝึกหัดเดินทางไปยังจังหวัดราชบุรี ใจгыของการลงพื้นที่ครั้งนี้คือ "ราชบุรีเมืองแห่งศิลปะ" หลังจากใช้เวลา 4-5 ชั่วโมงในช่วงเช้าเก็บข้อมูล ช่วงบ่ายจึงกลับมาสู่มหัททำงานร่วมกันก่อนส่งงานชิ้นสมบูรณ์ เป็นผลงานสารคดีขนาดสั้นที่ใช้เวลาทำ 1 วันจบ

เป็นการฝึกซ้อมที่มีครูเขียนและครูภาพให้คำแนะนำ ก่อนจะต้องไปลงพื้นที่ด้วยตัวเองในการทำงานสารคดีชิ้นใหญ่

สารคดีเรื่อง "สามผู้สืบสาน สามบทกวีแห่งวัดเขนอ-หนิงใหญ่" เป็นผลงานของกลุ่ม margin เกิดสรรจากสารคดีทั้งหมดเรื่อง ที่เรายกมาให้ท่านได้อ่านและชมกันแบบ เต็ม ๆ พร้อมติดตามผลงานของชาวค่ายสารคดีเรื่องอื่นๆ ได้ที่ www.sarakadee.com

สามผู้สืบสาน สามบทบาทแห่งวัดขนอน-หนังใหญ่

เรื่องและภาพ : กลุ่ม margin

ยึด... ยึด... สะอึก... อย่างสามขุม

เสียงกังวานของครุพากย์ดังเป็นสัญญาณก่อนที่นักแสดงจะย้ายลิ้น
เท้าลงบนเวที

ปฐมบทแห่งมหรสพหนังใหญ่ขนาดย่อมนำเราเข้าสู่วรรณคดีอัน
เลื่องชื่อที่โลดแล่นมีชีวิตบนแผ่นหนังวัว ผ่านงานฉลุลายด้วยฝีมือของ
ช่างศิลป์ ท่าเยื้องย่างอันสง่างาม และการร่วมสืบสานวัฒนธรรมจาก
อดีตกาลของคนทั้งจังหวัด

เราท่องเที่ยวในความประณีตของศิลปกรรมหนังใหญ่ จากภูมิปัญญา
ของชาวบ้านสู่การอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่ยุคสมัย จนจนกลายเป็นเจตจำนง
อันยิ่งใหญ่ของชาติ ด้วยประสบการณ์ของสามผู้สืบสาน สามบทบาท
แห่งวัดขนอน จังหวัดราชบุรี

บัดนี้ เชิด...

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอน เล่าให้ฟังว่า ก่อนที่หนังใหญ่
จะข้ามพ้นกำแพงวังสุโขมขณ เดิมทีเป็นเพียงมหรสพที่ทำการแสดงเฉพาะ
ในวังเท่านั้น ประชาชนจะมีโอกาสน้อยหรือแทบไม่มีสิทธิ์ในการรับชม

นับตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ศิลปะไทยถูกลดบทบาทลงจน
ไม่สามารถประกอบกิจกรรมรื่นเริงได้มาก หนังใหญ่ที่เป็นของหลวงจึงถูก
ทิ้งขว้างโดยไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

จนกระทั่งปี 2517 หนังใหญ่ถูกหยิบขึ้นมาปิดฝุ่นให้เป็นที่สนใจของ
สังคมอีกครั้ง จากการจัดพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *ไทยรัฐ* เกิดเป็นการฟื้นฟูและ
การทวนกลับมาอย่างจริงจัง จนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกให้เป็น
หนึ่งในหกชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเชิง
นามธรรม ในปี 2550

ท่านพระครูยังมีเจตจำนงที่จะผลักดันให้หนังใหญ่ได้รับรางวัลมรดก
ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือ ICH จากยูเนสโก ซึ่งเป็นอีกรางวัล
ทรงคุณค่า เพื่อยกระดับศิลปะแขนงนี้ให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญ เพราะ
เป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าคนรุ่นหนุ่มสาวที่อยากเป็นช่างฝีมือ
อาจลดลงไปตามกาลเวลา

และท่านยังมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้หนังใหญ่เข้าสู่หลักสูตร
การเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อให้เยาวชนได้สืบสานมรดกอันล้ำค่านี้ต่อไป

“ฝึกไว้ให้มากๆ ฝึกไว้ให้เป็นเยาวชนของหมู่บ้านวัดขนอน จะได้
สืบทอดต่อเนื่อง” พระราชดำรัสของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานแก่ครูฉลาด
ถาวรบุญลพงษ์ ครูสอนการแสดงหนังใหญ่ ผู้ปมเพาะต้นกล้าแห่งศิลปะ
การแสดง เมื่อครั้งที่ครูฉลาดได้มีโอกาสพาคณะหนังใหญ่ไปทำการแสดง
ที่กระทรวงวัฒนธรรม ปี 2532

ด้วยกระแสพระราชดำรัสในครั้งนั้นรวมถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่ม
คณะได้ทำให้วัดขนอนเป็นโรงเพาะกล้าสำคัญ ที่ไม่เพียงผลิตต้นกล้า
รุ่นใหม่ขึ้นมาช่วยสืบทอดศิลปะการแสดงหนังใหญ่ไม่ให้เลือนหายไปจาก
หน้าประวัติศาสตร์ แต่ที่นี่ยังเป็นบ้านหลังใหญ่ที่ทำให้ความเป็นอยู่ของคน
ในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

จิตวิญญาณความเป็นศิลปินของครูฉลาด ขณะนี้ได้ถูกสืบทอดโดย
ทายาทรุ่นถัดมาอย่างครูจรรยาพรณ์ ถาวรบุญลพงษ์ ผู้จัดการคณะหนังใหญ่

วัดขนอนคนปัจจุบัน ซึ่งมีอุดมการณ์อันแน่วแน่ที่จะอนุรักษ์ศิลปะการแสดง
หนังใหญ่ให้ยั่งยืน และมีแนวคิดที่จะบูรณาการศิลปะให้มีความร่วมสมัย
อย่างสร้างสรรค์ โดยที่ยังคงไว้ซึ่งจารีตดั้งเดิม

ในวันนี้วัดขนอนไม่ได้เป็นแค่เพียงแหล่งสืบสานศิลปะการแสดงหนัง
ใหญ่ที่สำคัญ แต่ยังคงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม เด็กๆ ก็จะมีเชิด
ตัวหนังไป นักท่องเที่ยวก็เดินทางเข้ามาชมหนังใหญ่ จับจ่ายซื้อของ
กลายเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ซึ่งครูจรรยาพรณ์ยังได้แสดงทัศนะต่อการที่หนังใหญ่คงอยู่กับวัดขนอน
ไว้ว่า “เมื่อใดที่ชุมชนดูแลหนังใหญ่ หนังใหญ่ก็จะเลี้ยงตัวชุมชนเองเช่นกัน”

วงปีพาทย์บรรเลงมาถึงตอนท้าย ส่งความศรัทธาอันแรงกล้าสู่คน
รุ่นหลัง เป็นต้นแบบของการสืบสานศิลปะการแสดงที่บอกเล่าให้เราได้
ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งเปรียบดังรากฐานของชาติสืบไป

ชมภาพกิจกรรมจากการลงพื้นที่และผลงานจากค่ายสารคดีได้ที่

ทันทันมิ้น

(Than Than Myint)*

“ภาษาเป็นสะพานทางวัฒนธรรม”

“ดิฉันเกิดที่เมืองพะโค (หงสาวดี) ใน ค.ศ. ๑๙๕๕ ตอนนั้นเป็นช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นยังยึดครองพม่าอยู่ คุณพ่อเป็นผู้พิพากษา ท่านสอนฉันเสมอว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญที่สุด ฉันเรียนในโรงเรียนประจำ (boarding school) ของโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่เมืองมันตะเลย์ ก่อนย้ายไปเรียนที่ย่างกุ้ง จากนั้นเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง เลือกวิชาเอกภาษาและวรรณคดี สองปีแรกเรียนแบบนี้ สองปีหลังเน้นภาษาอังกฤษ

“ที่เลือกเรียนสาขานี้เพราะอยากรู้รากเหง้าภาษาพม่า ส่วนภาษาอังกฤษก็ได้เรียนรู้หลักการแปล ซึ่งในทางกลับกันทำให้เราเชี่ยวชาญภาษาพม่ามากขึ้น หลังจบปริญญาตรีมีหลักสูตรคล้ายปริญญาโทเรียกว่า advanced diploma ฉันเรียนจนจบแล้วได้ทุนไปเรียนต่อด้านภาษาที่มหาวิทยาลัยลีดส์ (University of Leeds) สหราชอาณาจักร

“ค.ศ. ๑๙๙๐ มาสอนภาษาอังกฤษอยู่ที่มหาวิทยาลัยอัลซัมซ็ญ (ABAC) ในประเทศไทย ตอนนั้นสถานการณ์ทางการเมืองในพม่ายังไม่มีเสถียรภาพมากนัก ค.ศ. ๑๙๙๓ มีโอกาสได้ทุนวิจัยการสอนภาษาไปสอนภาษาอังกฤษที่ญี่ปุ่นจนถึง ค.ศ. ๑๙๙๕ หลังจากนั้น

ไปรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา ทำวิจัยเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ไปสอนภาษาพม่าในวิทยาลัยชุมชนเพื่อหาประสบการณ์ และได้รับคำชักชวนจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ไปลองสอนภาษาพม่าที่มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์อยู่ราว ๑ เดือน ทำให้คิดเรื่องการสอนภาษาพม่าที่เป็นภาษาของตัวเองขึ้นมา

“ต่อมา ค.ศ. ๒๐๐๑ ดิฉันได้พบกับ ศ.ดร. สุนทร ชุตินธรานนท์ โดยบังเอิญอีกคนคืออาจารย์กัลยา (หม่อมราชวงศ์กัลยา ติงศกัณฑ์) จากภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลยลองสอบถามถึงโอกาสการทำงานในประเทศไทยเพราะอยากอยู่ใกล้บ้าน (พม่า) เลยได้มาสอนภาษาพม่าที่คณะอักษรศาสตร์เมื่อ ค.ศ. ๒๐๐๒ ช่วงนั้นยังได้ร่วมงานกับโครงการอาณานิคมศึกษา (อบศ. ๕) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) เปิดสอน ‘ภาษาพม่า ๑’ สำหรับคนทั่วไป เรียนทั้งหมด ๙๐ ชั่วโมง มีคนหลากหลายสาขาอาชีพไม่ว่าจะเป็นทนาย นักข่าว หรือข้าราชการ มาลงเรียนกัน ตอนนั้นมีนักข่าวหนังสือพิมพ์ *The Nation* คือคุณสุภัทรา ภูมิประภาศ มาทำสื่อบุไปเผยแพร่ด้วยจนมีเสียงตอบรับดีมากและสามารถเปิดสอน ‘ภาษา

พม่า ๒’ ได้

“คิดว่าการสอนภาษาพม่าจะทำให้คนไทยกับคนพม่ารู้จักกันดีขึ้น คนไทยจะได้เข้าใจพม่าด้วยตัวเอง ดีกว่ารับข้อมูลจากหนังสือประวัติศาสตร์หรือสื่ออื่นเพราะภาษาคือสะพานเชื่อมทางวัฒนธรรม ที่สำคัญคือไทยกับพม่ามีวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ใกล้เคียงกันมาก เวลาสอนฉันจึงพยายามเสริมเรื่องอื่นนอกจากภาษาเข้าไปด้วย

“ในสหรัฐฯ ที่มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ภาษาพม่าเป็นวิชาหลักที่ต้องเรียน นักศึกษาจะมีพื้นฐานดีมากและตั้งคำถามเก่ง ส่วนที่จุฬาฯ นิสิตที่มาเรียนจะอยู่ปี ๓ และ ๔

“ปรกติถ้าเรียน ‘พม่า ๑’ ก็พอเริ่มรู้ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว เท่าที่สอนมาเคยเปิดถึง ‘พม่า ๔’ ไม่กี่ครั้ง เพราะจำนวนนิสิตน้อย วิชานี้เป็นวิชาเลือกเสรี แต่แค่เรียนถึง ‘พม่า ๓’ ก็เขียนภาษาพม่าได้แล้ว ในกรณีสอนคนทั่วไปฉันจะพยายามเพิ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง เช่นนักธุรกิจมาเรียนก็จะเพิ่มศัพท์ทางด้านธุรกิจเข้าไปให้ ส่วนที่ยากคือการเรียนรู้ตัวอักษร ๓๔ ตัว การเขียนอักษรเสียงในภาษาพม่ามีสามเสียงหลักและหนึ่งเสียงย่อย รากก็มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเช่นเดียวกับภาษาไทย

* อาจารย์ประจำหลักสูตร Southeast Asian Studies Program ระดับปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ที่ทำงานมาพยายามระวังมาก เรื่องทัศนคติของคนไทย แต่ก็ไม่เคยเจอ เคยมีนิสิตภาควิชาประวัติศาสตร์มาถาม ประเด็นนี้ เราก็บอกว่าหนังสือของพม่า เขียนไว้อีกแบบหนึ่ง ก็แลกเปลี่ยนอธิบาย ให้พวกเขาฟัง สมัยอยุธยาฉันยังไม่เกิด แล้วพม่าก็ถูกอังกฤษเข้ามาปกครอง เหมือนกัน แต่ในชีวิตประจำวันคงไม่มีใครพูดเรื่องแบบนี้ขึ้นมาแม้จะรู้ว่าเรา

เป็นคนพม่า มีอยู่คนหนึ่งไปสอนที่มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มีคนญี่ปุ่นคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศมาเรียน แล้วต่อมาเขาก็กลายเป็นล่ามให้กับ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ฉันเลยตระหนักว่า ภาษาจะทำให้เราเข้าใจวัฒนธรรมด้วย แค่การมาเรียน มาพูดคุยได้ต่อกัน ก็คือการสร้างมิตรภาพระหว่างกันแล้ว

“คนที่มาเรียนส่วนมากต้องการเรียน

รู้เรื่องของประเทศเพื่อนบ้าน ตอนนั้นแนวโน้มมีคนสนใจเรียนภาษาพม่าเพิ่มขึ้น แต่เมืองไทยยังขาดครูผู้สอนที่เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ ตอนนั้นฉันสอนระดับปริญญาตรีของคณะอักษรศาสตร์ ปริญญาโท และประชาชนทั่วไป หลักสูตรประชาชนทั่วไปเรียนในช่วงค่ำ ใช้เวลาเรียน ๓๐ ชั่วโมง เน้นการสื่อสารในชีวิตประจำวัน”

“คนที่อยากเรียนคงต้องถามตัวเองก่อนว่าเรียนไปทำไม เพราะต้องข้ามพรมแดนบางอย่าง ที่สำคัญคือการเรียนภาษาเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความพยายามพอสมควร

“คนที่นี่เรียกฉันว่า ‘อาจารย์คิดดี’ เป็นชื่อเล่น ตอนนั้นก็ปรับตัวกับชีวิตในกรุงเทพฯ ได้แล้ว ฉันอาศัยอยู่ย่านรามคำแหง เวลาเรียกแท็กซี่ก็โดนปฏิเสธบ่อยๆ แต่มีวิธีคือ บอกจุดหมายอื่นที่อยู่ใกล้กันเพื่อให้เขายอมไป เช่นถ้าจะไปถนนรามคำแหง เราต้องบอกว่าไปพระราม ๙ หรือไม่ก็บอกว่าไปห้างแถวนั้นแทน เขาก็ยอมไป (หัวเราะ)

“ในขณะที่ทำงานสอนภาษา คิดเสมอว่าตัวเองกำลังเป็นทูตแบบไม่เป็นทางการของพม่า” ๓

“ผู้สนใจศึกษาภาษาพม่า สามารถติดต่อสอบถามได้ที่ ๐ ๒๒๒๐๔ ๓๑๐๕ หรืออีเมล seachula@gmail.com

นำหรับเพื่อการศึกษาระดับ

“ป้าปรม”

กับ “บางจากฯ”

จุดกำเนิด “บางจากฯ ของคนไทย หัวใจโท”

ไม่ใช่เพราะชีวิตทหารจบที่อายุ ๖๐ ปี ชีวิตทหารของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (๒๕๖๓-๒๕๖๒) อดีตประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ท่านยังเป็นนักเรียนชั้นปีที่ ๓ หลักสูตรเทคนิคนิคมหารบกซึ่งเป็นหลักสูตร ๕ ปี เหตุเพราะเกิด "กรณีพิพาทอินโดจีน" เมื่อปลายปี ๒๔๘๓ ต่อต้นปี ๒๔๘๔ รัฐบาลจึงให้นักเรียนนายร้อยทั้งหมดเข้ารับหน้าที่ผู้บังคับหมวดในสนามรบนอกประเทศ เพราะกำลังขาดแคลนนายทหาร

เมื่อถึงสงครามมหาเอเชียบูรพา ไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ร้อยตรีเปรมถูกส่งเข้าสู่สนามรบอีกครั้งในเมืองเชียงตุง รัฐฉานของพม่า ประสบการณ์จากสมรภูมิตะหว่างปี ๒๔๘๕-๒๔๘๘ ตอนหลายสิ่งหลายอย่างให้นายทหารหนุ่มคนนี้อย่างที่ท่านเล่าว่า "ตอนนั้นเกิดความขาดแคลนมาก เราได้รับบทเรียนว่าการพึ่งพาตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ..."

ปี ๒๔๘๘ ปีสุดท้ายของสงครามมหาเอเชียบูรพา ได้เลื่อนยศเป็นร้อยเอก เปรม ติณสูลานนท์ และย้ายกลับเข้ามาเป็นผู้บังคับกองร้อยในเมืองไทย จากนั้นชีวิตราชการของท่านก็ก้าวหน้าเป็นลำดับ ในปี ๒๔๙๕ ได้รับทุนให้ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนยานเกราะของกองทัพบกสหรัฐฯ ที่ฟอร์ตน็อกซ์ รัฐเคนทักกี แล้วกลับมาเป็นอาจารย์ในโรงเรียนยานเกราะ เต็มโตอย่างมั่นคงด้วยความสามารถอันโดดเด่นกระทั่งปี ๒๕๑๑ พลตรี เปรม ติณสูลานนท์ วัย ๔๘ ปี ได้เป็นผู้บัญชาการศูนย์การทหารม้า บรรดาทหารม้าที่มีธรรมเนียมนิยมคือผู้ม้าหน่วยประจัญ "พ้อม้า" จึงเรียกขานท่านว่า "ป้าเปรม" เมื่อสมณานี้แพร่ออกไป เพียงสื่อเรียกย่อ ๆ ว่า "ป้า" คนทั้งประเทศก็ยอมเข้าใจว่าหมายถึงผู้ใด

โรงกลั่นน้ำมันบางจาก
ในทศวรรษ ๒๕๒๐

“ตอนนั้นเกิดความขาดแคลนมาก เราได้รับบทเรียนว่าการพึ่งพาตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ...”

ร้อยตรี เปรม ติณสูลานนท์
สมรภูมิเชียงตุง ๒๔๘๕-๒๔๘๘

ในปีที่ "ป้าเปรม" เป็นผู้บัญชาการศูนย์การทหารม้านี้เอง โรงกลั่นน้ำมันแห่งใหม่ของรัฐก็ถือกำเนิดขึ้นที่ตำบลบางจาก อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร โดยกรมการพลังงานทหาร กระทรวงกลาโหม ทำสัญญาให้บริษัทซัมมิทอินดัสเทรียลคอร์ปอเรชัน (ปานามา) เข้าดำเนินการ

ดูเผิน ๆ ทั้งสองเรื่อง คือ ประวัติการรับราชการทหารของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ กับโรงกลั่นน้ำมันบางจาก อันเป็นจุดกำเนิดของ "บางจากฯ"

กลุ่มธุรกิจของคนไทยซึ่งเริ่มต้นจากปิโตรเลียม อาจดูเหมือนไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกันเลย แต่นี่คือเรื่องราวอันเป็น "ตำนาน" ของสายสัมพันธ์ ซึ่งแม้เริ่มต้นมาคนละทิศละทาง แต่ก็เปลี่ยนผ่านมาด้วยกันท่ามกลางกระแสสังคมเศรษฐกิจการเมืองไทย ก่อนจะมาบรรจบกันในเวลาต่อมา จนแทบกล่าวได้ว่าเราไม่อาจเล่าเรื่องของ "บางจากฯ" ได้เลย หากไม่กล่าวถึงพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ขณะเดียวกันก็ไม่อาจกล่าวถึงผลงานอันเป็นหมุดหมายสำคัญ และเป็นคุณูปการที่ท่านมีต่อประเทศชาติบ้านเมืองได้ครบถ้วน โดยละเว้นไม่พูดถึง "บางจากฯ"

เดือนตุลาคม ๒๕๒๑ พลเอกเปรมก้าวขึ้น

เป็นผู้บัญชาการทหารบก ก่อนจะได้รับตำแหน่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปีถัดมา จากนั้นเมื่อพลเอก เกียติศักดิ์ ชเมนนันท์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้ลาออกจากตำแหน่ง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ ท่ามกลางภาวะวิกฤตด้านพลังงาน อันเป็นผลพวงจากสถานการณ์ในตะวันออกกลาง

การขึ้นราคาน้ำมันนำไปสู่การประชุมคณะรัฐมนตรีซึ่งเรียกชื่ออย่างไม่เป็นทางการผลิตกระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอ

หนึ่งในแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาของรัฐบาลคือมาตรการ "ประหยัดพลังงาน" ที่คนรุ่นนั้นยังจดจำได้ดี เช่น จำกัดเวลาการขายน้ำมันทั่วประเทศ ให้สถานีโทรทัศน์งดออกอากาศระหว่าง ๑๘.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. และต้องปิดสถานีภายในเวลา ๒๔.๐๐ น. เป็นต้น

พลเอก เปรม
ติณสูลานนท์
นายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหม

ทว่าความพยายามของรัฐบาลในการตรึงราคาขายน้ำมันในประเทศ ส่งผลให้น้ำมันยิ่งขาดแคลนหนักขึ้นอีก เพราะบริษัทน้ำมันต่างพากันลักลอบนำน้ำมันออกไปจำหน่ายในตลาดภายนอกที่ได้ราคาดีกว่า หนึ่งในนั้นคือบริษัทซีเอ็มทีฯ ผู้เช่าโรงกลั่นน้ำมันบางจาก ซึ่งทำผิดสัญญาเช่าหลายครั้ง ทั้งยังไม่ดูแลรักษาโรงกลั่นเท่าที่ควร ทำให้โรงกลั่นอยู่ในสภาพทรุดโทรม

บริษัทซีเอ็มทีฯ จึงต้องส่งมอบโรงกลั่นน้ำมันบางจากคืนแก่รัฐบาลในเดือนมีนาคม ๒๕๒๔ ปีเดียวกับที่มีการชดเชบแหล่งน้ำมันดิบเชิงพาณิชย์ครั้งแรกของประเทศ ที่กิ่งอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร และบ้านประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสุโขทัย และยังเป็นปีเดียวกับที่พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ทำพิธีเปิดระบบท่อส่งแก๊สธรรมชาติจากมาบตาพุด จังหวัดระยอง ไปยังโรงไฟฟ้าบางปะกง นับเป็นการผลิตแก๊สธรรมชาติเชิงพาณิชย์ครั้งแรกของประเทศ อันถือเป็นหมุดหมายเริ่มต้น “ยุคโชติช่วงชัชวาล” ที่ประเทศไทยจะได้พึ่งพาตนเองในด้านพลังงานมากยิ่งขึ้น

หลังจากรัฐบาลได้รับมอบโรงกลั่นบางจากคืนมา มีการเปลี่ยนชื่อโรงกลั่นน้ำมันซีเอ็มทีฯ เป็น “โรงกลั่นน้ำมันทหาร (บางจาก)” โดยมอบหมายให้กรมการพลังงานทหาร บริหารงานด้านเทคนิค ร่วมกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ที่ช่วยดูแลทางธุรกิจ ทว่าหลังจากดำเนินการต่อมาได้อีกไม่กี่ปี เกิดขาดทุนสะสมถึงราว ๔,๐๐๐ ล้านบาท จนกลายเป็นภาระหนักอึ้งของรัฐบาล และเริ่มมีผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ

ด้วยความช่วยเหลือด้านเงินกู้จากธนาคารโลก คณะรัฐมนตรีในสมัยของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จึงมีมติเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๒๗ อนุมัติให้จัดตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมาบริหารงานโรงกลั่น คือบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด ตามข้อเสนอของคณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียมแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เพราะรัฐบาลในขณะนั้นเข้าใจว่าธุรกิจปิโตรเลียมมีการแข่งขันสูงและมีความเปลี่ยนแปลงด้านราคาขายและต้นทุนตลอดเวลา จึงสนับสนุนให้บริษัทบางจากฯ มีอิสระเอกภาพ และความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ เช่นเดียวกับบริษัทเอกชน

บริษัทบางจากฯ จัดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ ในการนี้รัฐบาลได้แต่งตั้งให้ “ชูเปอร์เด”

เกษม จาติกวณิช

(๒๕๖๗-๒๕๕๓) อดีตผู้ว่าการ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นประธานกรรมการคนแรก โดยมี โสภณ สุภาพงษ์ อดีตรองผู้ว่าการ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เป็นผู้จัดการใหญ่ พลเอกเปรม

เล่าว่า

“เมื่อรู้จักกันพอสมควรแล้ว ผมก็บอกว่า คุณโสภณไปช่วยกันหน่อยเถอะ เขาก็ลาออกจากบริษัท ปตท. มาดูแลบางจาก มาปรับเงินเดือนไม่ถึงหมื่น...”

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี

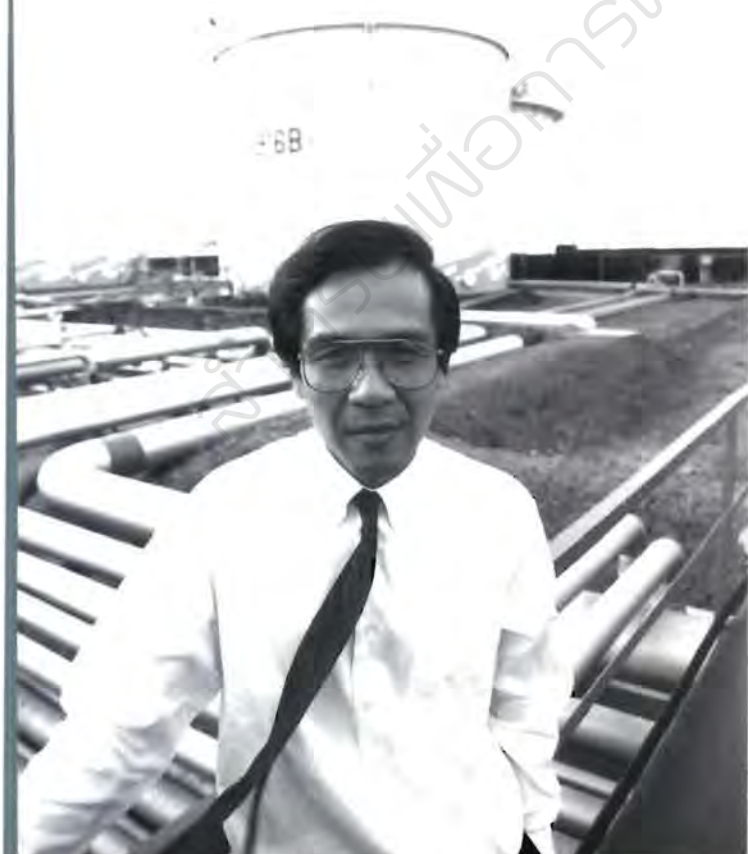
“ผมไม่เคยรู้จักคุณโสภณ (โสภณ สุภาพงษ์) มาก่อน คุณโสภณมาทำงานกับรัฐบาลผมตอนนั้นเขาอยู่ที่ ปตท. ได้เงินเดือนเป็นหมื่นๆ สมัยก่อนมันเยอะนะครับ ผมพบเขาในที่ประชุม แล้วก็ได้รับคำบอกเล่าว่าคุณโสภณเป็นคนเก่ง เมื่อรู้จักกันพอสมควรแล้ว ผมก็บอกว่า คุณโสภณไปช่วยกันหน่อยเถอะ เขาก็ลาออกจากบริษัท ปตท. มาดูแลบางจาก มาปรับเงินเดือนไม่ถึงหมื่น...”

ในเบื้องต้น โสภณ สุภาพงษ์ ขอเวลา ๕ ปี เพื่อปรับปรุงพื้นที่กิจการโรงกลั่น เขาเคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“สิ่งที่ผมทำอันแรกคือตัดหญ้าให้เขา (พนักงาน) แล้วก็ซ่อมห้องน้ำทุกห้อง...เราช่วยทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ใกล้ตัวเขาหมด หาเครื่องแบบหาเข็มขัดนิรภัยใส่...ทุกอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตผมให้ความสำคัญอันดับแรก...ปรากฏว่าจากที่ขอเวลา ๕ ปี พอ ๓ เดือนก็ก้าวไปแล้วครับ”

ด้วยการอุทิศตนอย่างเต็มกำลังของผู้บริหารและพนักงานได้เปลี่ยนโฉมหน้าโรงกลั่นน้ำมันบางจากจากธุรกิจที่ไม่มีใครต้องการ กลายมาเป็นผลกำไรระดับ ๕๐๐-๘๐๐ ล้านบาทต่อปี ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของบริษัทที่มียอดขายสูงสุดของประเทศ จนได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็น “ผลงานชิ้นงาม” จากยุครัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์

โสภณ สุภาพงษ์

“ผมดีใจมาก ที่มาได้ยิน เรื่องการปลูกฝังความสำนึก ในการทำงานว่า เราต้องทำเพื่อคนอื่น ไม่ใช่ทำเพื่อเรา”

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี

๓ “เป็นคนดี มีความรู้ และ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น” คือการ “ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน”

ครั้งหนึ่ง โสภณ สุภาพงษ์ เคยให้สัมภาษณ์ย้อนรำลึกถึงช่วง
เริ่มต้นเข้ามาทำงานที่ “บางจากฯ” เมื่อปี ๒๕๒๗ ว่า

“...เป้าหมายตอนนั้นก็คือสร้างองค์กรภายในให้พึ่งตัวเองได้
สร้างสภาพการทำงานของพนักงานให้มีความสุข ปรากฏว่าได้ผล
ดีมากนะครับ เปลี่ยนจากการขาดทุนเป็นกำไรภายในปีแรกเลย
หลังจากนั้นเราก็สร้างเป้าหมายอีกสองอย่าง คือการเป็นองค์กรที่
มีประสิทธิภาพ กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความกินดีอยู่ดีของ
สังคมไทย...ที่นั่นมาถึงเป้าหมายที่ว่า ‘พัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนไป
กับสิ่งแวดล้อมและสังคม’ ความหมายของมันก็คือ เราจะไม่ทำ
ธุรกิจแล้วบริจาการเงินช่วยเหลือสังคมหรือช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมแบบสังคม
สงเคราะห์ แต่จะอยู่ด้วยกันกับสังคมไปพร้อมกับชีวิตประจำวัน
คือเราจะใช้ธุรกิจสร้างความยั่งยืนต่อเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคม
เพราะไม่มีอะไรแยกออกจากกันได้ ไม่ใช่เราทำเรื่องหนึ่งแล้วไป
บริจาการเงินอีกเรื่องหนึ่ง เราอยากมีชีวิตอยู่กับสังคม เป็นความหวัง
และเป็นความฝันด้วย...”

ระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรมเคยเดิน
ทางมาเยี่ยมชมกิจการบริษัทบางจากฯ หลายครั้ง ครั้งหนึ่งคือใน
เดือนมกราคม ๒๕๓๐ ก่อนหน้าพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ไม่นาน พลเอกเปรมพร้อมด้วยเรืออากาศโท สุทธิ มหาสันทนะ
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มาติดตามความก้าวหน้า
และผลการดำเนินงาน นายกรัฐมนตรีได้ให้โอวาทตอนหนึ่งว่า

“อยากจะทำให้เข้าใจว่าคนที่เก่งๆ ดีๆ ในบ้านเมืองของเรายัง
มีอยู่มาก และคนที่เก่งๆ ดีๆ และมีความสำนึกที่ถูกต้อง และเป็น
แบบอย่างต่อบ้านเมืองก็คือพวกเรานี้เอง ผมดีใจมากที่ได้ยิน
เรื่องการปลูกฝังความสำนึกในการทำงานว่าเราต้องทำเพื่อคนอื่น
ไม่ใช่ทำเพื่อเรา ที่เรียกว่าวัฒนธรรมของบริษัท คือสิ่งที่ดีทั้งนั้น...”

“พวกคุณเป็นคนที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง
มาก ไม่ใช่เฉพาะบริษัท มีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองจริง ๆ
ผมถึงภูมิใจที่ได้มานั่งอยู่ท่ามกลางคนหนุ่มที่มีความสามารถสูง
และมีสำนึกที่ดีเยี่ยม ผมดีใจว่าบริษัทนี้...จะได้กำไรหรือขาดทุน

มันเป็นเรื่องของธุรกิจ แต่ผมดีใจที่มีคนที่มีความตั้งใจที่ดี ที่ตรงกับความต้องการ
ของชาติบ้านเมือง และเป็นสิ่งที่หาได้ยาก”

หลังจากนั้นไม่นาน ถ้อยคำก็ตกผลึกเป็น “วัฒนธรรมคนบางจากฯ”
คือ “เป็นคนดี มีความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น” อันสอดคล้องกับ
แนวคิด “ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน” ของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ที่ได้
นิยามไว้ว่า การตอบแทนบุญคุณแผ่นดินหมายถึง “การประพฤติปฏิบัติตน
เป็นคนดี เป็นสถาบันที่ดี เป็นองค์กรที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งกระทำ
แต่ความดี เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน” เพราะ “เราทุกคนมีหน้าที่และ
ความรับผิดชอบที่จะต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดินที่เราอาศัยเกิดมา
และเติบโตจนเป็นตัวเราในขณะนี้ ด้วยความสำนึกที่แน่นอนว่าเป็นหน้าที่
และความรับผิดชอบที่ต้องทำ หลีกเลียงไม่ได้...”

แม้เวลาจะผ่านไป พลเอกเปรมยังคงผูกพันกับบางจากฯ อย่างใกล้ชิด
โดยเฉพาะในยามที่บริษัทต้องเผชิญบททดสอบอันท้าทายอันเป็นผลต่อ
เนื่องจากสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ครั้งหนึ่งเมื่อบางจากฯ จัดการ
ประกวดผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาไทยในเดือนตุลาคม ๒๕๔๕ ท่านได้
ให้เกียรติมาเป็นประธานมอบรางวัล พร้อมกับกล่าวให้กำลังใจผู้บริหาร
และพนักงานว่า

“...บริษัทบางจากฯ ถือกำเนิดมาจากบริษัทสามทหารของกระทรวง
กลาโหมมานานมากกว่า ๔๐ ปีแล้ว และได้แปรสภาพมาเป็นบริษัทบางจากฯ
เป็นบริษัทน้ำมันแห่งเดียวที่คนไทยเป็นเจ้าของ คนไทยบริหาร และคน
ไทยใช้ ตอนนีบริษัทบางจากฯ กำลังป่วยเพราะว่ามีเงินน้อย...ขนาดที่ป่วยๆ
นี้ บริษัทบางจากฯ ก็ยังคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเรา
เป็นห่วงมากที่สุดก็คือคนยากคนจน คนชนบท ฉะนั้นพวกเราจึงควรที่จะ
สนับสนุนบริษัทบางจากฯ ให้คงอยู่ และให้สามารถทำงานในหน้าที่ที่เป็น
เรื่องราวของบริษัทน้ำมัน อันเป็นหน้าที่โดยตรงของบริษัทบางจากฯ และ
จะได้ทำงานเพื่อคนที่เราเรียกเขาว่าคนชนบท...”

โอกาสเดียวกันนั้น ท่านเขียนอวยพรไว้ในสมุดเยี่ยมว่า
“ขอให้พนักงานทุกคน ยืนหยัด ต่อสู้ โดยการปฏิบัติหน้าที่เต็มกำลัง
ความสามารถ และอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อดำรงไว้ซึ่งบริษัท
ของคนไทยแห่งเดียว ให้ดำรงคงอยู่กับชาติบ้านเมืองของเราตลอดไป”

คุณชัยวัฒน์ ไคววาสาร์ช ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ นำท่านประธานองคมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการ “การเติบโตอย่างยั่งยืนของบางจากฯ” พฤศจิกายน ๒๕๕๙

๔ จดจಾರตลอดไปโบหัวใจชาว “บางจากฯ”

ในประวัติศาสตร์ระบอบประชาธิปไตยไทย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ทำงานในหน้าที่ประมุขฝ่ายบริหารต่อเนื่องกันยาวนานที่สุด คือ ๔ ปี ๕ เดือน เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านเป็นองคมนตรี ต่อมาอีกเพียงสัปดาห์เดียวก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศยกย่อง พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ไว้ในฐานะ “รัฐบุรุษ” ดังมีความตอนหนึ่งในพระบรมราชโองการว่า

“...ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านั้น พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จนเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้มั่นคง อันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ...”

แม้เวลาจะล่วงเลยมานานพอสมควร พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ยังคงติดตามการดำเนินงานและความก้าวหน้าของบริษัทบางจากฯ อย่างต่อเนื่อง โดยในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๙ ก่อนที่บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) จะเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น บริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) พลเอกเปรม ประธานองคมนตรี รัฐบุรุษ และในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในวัย ๙๖ ปี ยังให้เกียรติมาเยี่ยมเยือน “บ้านบางจากฯ” ณ โรงกลั่นน้ำมันบางจาก เนื่องในโอกาสวันครบรอบก่อตั้ง ๑๒ ปี บางจากฯ โดยมีคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และพนักงานบางจากฯ ร่วมต้อนรับด้วยความปลื้มปิติ

คุณชัยวัฒน์ ไคววาสาร์ช ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ คนปัจจุบัน เป็นผู้นำเยี่ยมชมนางจากฯ พร้อมรายงานผลการดำเนินงานและกิจการ โดยเริ่มจากนิทรรศการ “การเติบโตอย่างยั่งยืนของบางจากฯ” ที่บอกเล่าความเป็นมาตั้งแต่การเริ่มต้นธุรกิจของบางจากฯ ในสมัยที่ พลเอกเปรมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สู่ยุคปัจจุบันโดยมีการเติบโตอย่างยั่งยืนทั้งในด้านของการดำเนินงานด้านพลังงานสะอาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการขยายธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องด้านพลังงานทั้งในและต่างประเทศ

ในโอกาสนี้ พลเอกเปรมได้ให้โอวาทแก่คณะกรรมการ ผู้บริหาร และพนักงานบางจากฯ ในการดำรงตนเป็นคนดี มีความกตัญญูรู้คุณ เพื่อเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าในองค์กรที่ทำประโยชน์ต่อสังคมไทย พร้อมดูแลและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

บางจากฯ ในวันนี้ นอกจากจะดำเนินการด้านพลังงาน และขยายไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังคงยึดมั่นแนวทางการมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคมไทยด้วยการก่อตั้งมูลนิธิไปไม้ปันสุขที่มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรไทย พร้อมสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้มีความรู้ และพร้อมสู่ตลาดแรงงาน เพื่อให้สอดคล้องตามเป้าหมายความยั่งยืนของโลกด้วย

ให้เกียรติร่วมถ่ายภาพกับผู้บริหาร
และพนักงานบางจากฯ

> “ผู้ให้กำเนิด” บางจากฯ
ปลูกต้นอินทนิลไว้เป็นที่ระลึก

การถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
อดีตประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ขณะมีอายุ ๙๙ ปี เมื่อเวลา
๙ นาฬิกา ๙ นาที ของวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ถือเป็นกา
สูญเสียผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านเมือง และเป็นการสูญเสีย “ผู้ให้กำเนิด”
บริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (BCP) ในวันนี้คุณูปการ
ของ “ป้าเปรม” ย่อมเป็นที่จดจากรลึกในหัวใจของชาวบางจากฯ
และ “คำขวัญ” ที่ท่านได้เขียนฝากไว้เมื่อคราวที่มาเยือน “บ้าน
บางจากฯ” ครั้งล่าสุด จะยังคงเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้บริหาร
และพนักงานสืบไป

**“คนไทยกำลังตั้งตาคอยดูว่า
ในอนาคต บริษัทบางจากฯ ของเรา
จะรุ่งโรจน์ โดดเด่น ไปไกลแค่ไหน
หวังพวกเราจะช่วยกันสุดฝีมือ เพื่อ
คนไทยจะได้สมหวัง”**

อ้างอิง

- จุฬาฯ สุดบรรทัด “คุณธรรมในธุรกิจ : การศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจ ควบคู่
กับการทำประโยชน์เพื่อสังคม ของบริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด
(มหาชน)” รายงานการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและ
พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความ
รู้ (องค์การมหาชน) ๒๕๕๔.
- บางจาก *ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ พลังสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืน* กรุงเทพฯ : บริษัท
บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.
- เส้นทางพลังงานกับบางจาก. กรุงเทพฯ : บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด
(มหาชน), ๒๕๕๘.
- ชูนีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา (บรรณาธิการ). *มองกองทัพผ่านผลงานรัฐบุรุษ
พลเอก เปรม ติณสูลานนท์*. กรุงเทพฯ : กองทัพบกและมูลนิธิรัฐบุรุษ
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, ๒๕๕๓.

คำศัพท์จากคานะการอ่านอิงเท่านั้น

มาเรียบ

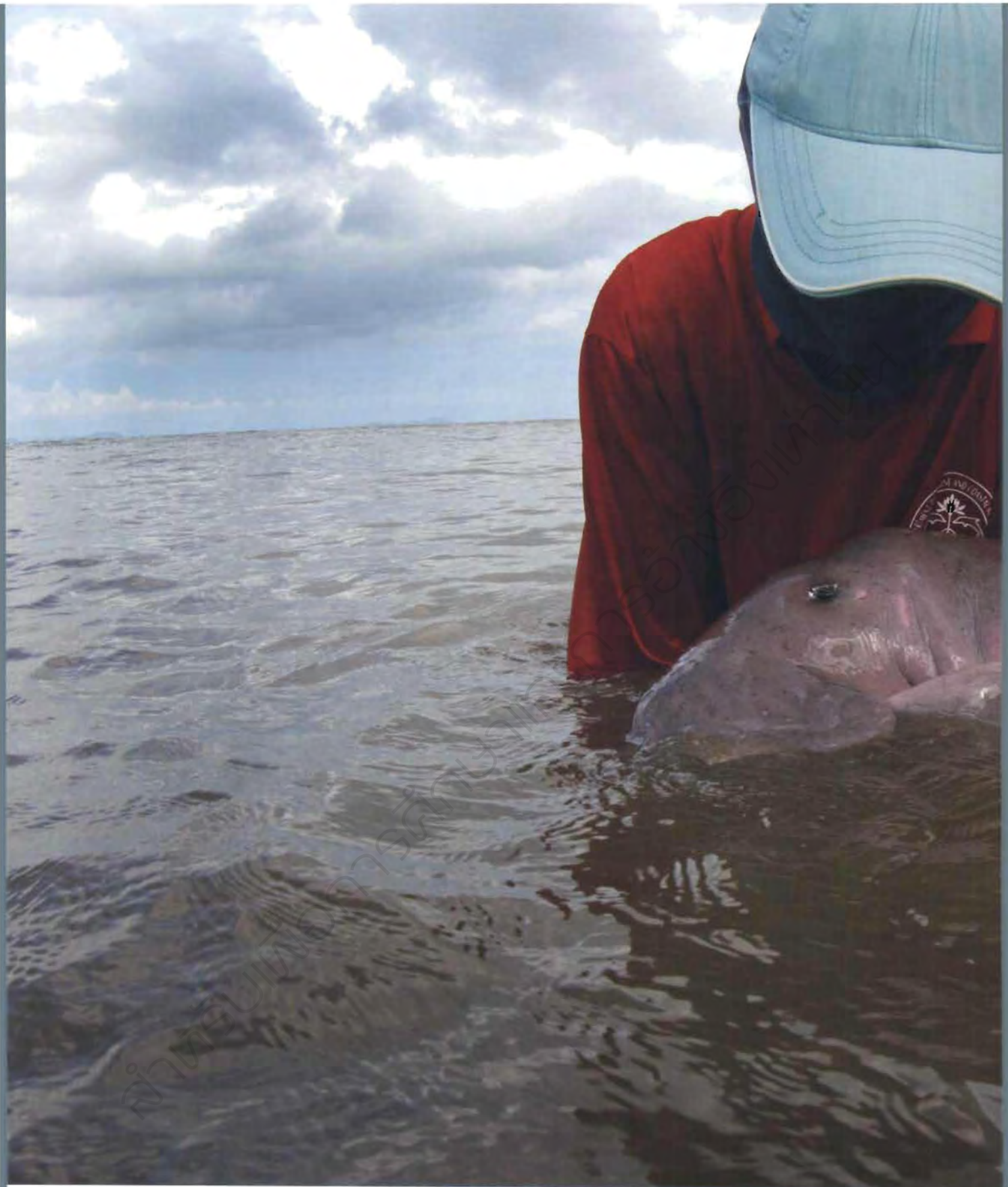
ลูกพะยูนท่าพี่ราแม่
กำลังว่ายน้ำคลอเคลีย
เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์
หลังจากได้กินนมแล้ว

จาก
“นับว่า”
เรียม”

สู่พะยูน
๒๕๐ ตัวสุดท้าย
ในประเทศไทย

เรื่องและภาพ :
ณภัทร เวชศาสตร์

สัตว์แพทย์

กำลังสังเกตพฤติกรรมของมาเรียน
ก่อนจะนำมมาป้อนพะยูนน้อย
ลูกพะยูนต้องกินนมจนมีอายุ ๑ ปี จึงหย่านม

แม้พะยูนจะจัดเป็นสัตว์ป่าสงวน
แต่ยังถูกลักลอบฆ่าเอาเนื้อหรือเขี้ยว
รวมทั้งตายจากการติดเครื่องมือ
ประมงหรือชนกับใบพัดเรือ

เจ้าหน้าที่

กำลังใช้มือประคองมาเรียน
พร้อมทั้งใช้ผ้าสีชมพูอุดบริเวณหลัง
เพื่อกระตุ้นระบบจับถ้ำย
และสร้างความรู้สึกที่ดี
ให้มาเรียน

< แม่ส้ม

มาเรียนว่ายคลอเคลีย
กับเรือแคนูสีส้ม
หรือที่เรียกกันว่า "แม่ส้ม"
ด้วยมาเรียนจะใช้แม่ส้ม
เป็นที่หลบภัยเสมอ

เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ และจิตอาสา

กำลังเตรียมนบให้มาเรียน
ท่ามกลางพายุที่กำลังก่อตัวกลางทะเล
การทำงานของเจ้าหน้าที่
ยังต้องเผชิญอันตรายอีกหลายอย่าง
เช่นแบงกะพรุน

ความหวังของเจ้าหน้าที่ทุกคน
คืออยากเห็นมาเรียมกลับไปอยู่ใน
ธรรมชาติ โดยไม่ต้องพึ่งความ
ช่วยเหลือของมนุษย์

เจ้าหน้าที่ใช้นิวสปีส
บริเวณปากเพื่อสังเกตว่า
มาเรียนหิวนมหรือหิวหย้าทะเล
ถ้ามาเรียนดูดนิ้วแสดงว่าหิวนม

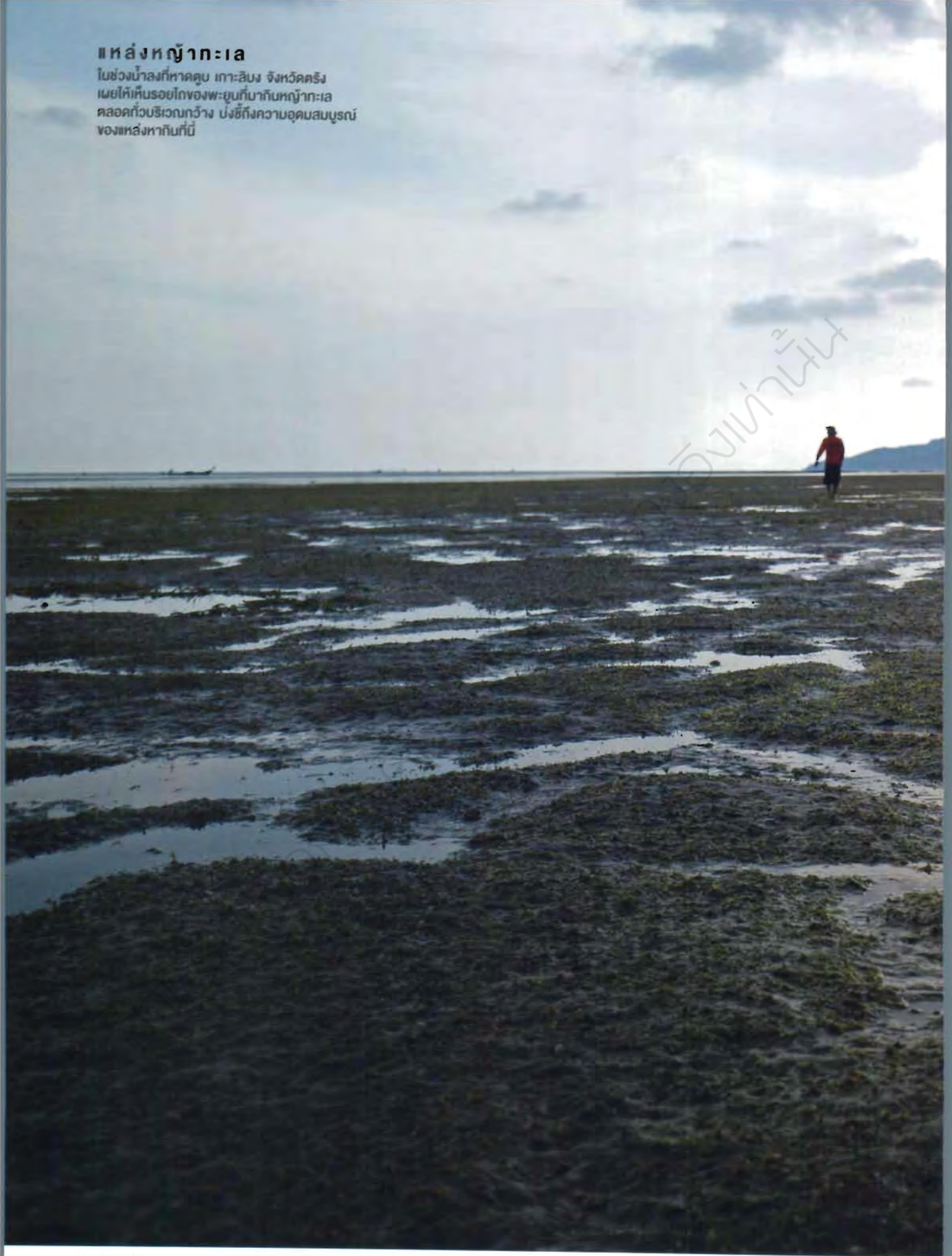
< ท่ามกลางสายฝนที่โหมกระหน่ำ
เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ยังคงตรวจสุขภาพมาเรียน
อันเป็นกิจวัตรที่ต้องทำทุกวัน

เจ้าหน้าที่กำลังป้อนนมให้มาเรียน

แหล่งหญ้าทะเล

ในช่วงน้ำลงที่หาดคูบ เกาะลันตา จังหวัดตรัง
เผยให้เห็นรอยเท้าของพะยูนที่มากับหญ้าทะเล
ตลอดทั่วบริเวณกว้าง บ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์
ของแหล่งหากินที่นี่

เกาะลิบงมีความหลากหลาย ทางชีวภาพของหญ้าทะเลสูง ที่นี่จึงเป็นบ้านของฝูงพะยูน ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

< หญ้าใบมะกรูด
เป็น ๑ ในหญ้าทะเล ๑๓ ชนิด
ที่เป็นอาหารโปรดของพะยูน

เจ้าหน้าที่พามาเยี่ยม
ออกมายังแหล่งหญ้าทะเล
เพื่อให้ได้ลองกินหญ้าทะเล
ด้วยตัวเอง

หญ้าทะเลเป็นพืชที่มีความสำคัญ
ต่อระบบนิเวศอย่างยิ่ง โดยเป็นแหล่งหลบภัย แหล่งที่อยู่อาศัย
และอาหารของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เราจะพบสัตว์หลากหลายชนิด
บริเวณแหล่งหญ้าทะเล ในภาพเจ้าหน้าที่จิตอาสา
ออกเดินสำรวจแหล่งหญ้าทะเลบริเวณเกาะลิบง

ภาพถ่าย
จากการบินสำรวจ
เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๖๑
พบฝูงพะยูนกำลังแหวกว่าย
และหากินในช่วงน้ำขึ้น
บริเวณแหลมอุไทย
จังหวัดศรีสะเกษ

> เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์กำลังพิสูจน์ซากพะยูนแม่ลูกอ่อนที่ตายและเกยตื้นเมื่อช่วงเดือนเมษายน ๒๕๖๖ พบว่าตายเพราะสาเหตุทางธรรมชาติ

เยาวชนกับพิทักษ์คูหยง
หนึ่งในกำลังสำคัญที่คอยช่วยเหลือ
หากมีสัตว์ทะเล
หรือพะยูนเกยตื้น

< นักท่องเที่ยวจำนวนมาก
แวะเวียนมาเยี่ยมชมน้องมาเรียม
ขณะเจ้าหน้าที่กำลังปฏิบัติงาน

เขี้ยวพะยูนที่เก็บไว้เพื่อการศึกษาอายุขัย
ในศูนย์วิจัยสัตว์ทะเลหายาก
เขี้ยวพะยูนมีมูลค่าสูงมากในตลาดมืด

จาก “มา เรียน”

สู่พะยูน
๒๕๐ ตัวสุดท้าย
ในประเทศไทย

“พะยูน” สัตว์มีชีวิตตัวอ้วนกลม สีส้มเทาปนชมพู หน้าตาน่ารัก คูชีเล่น เป็นมิตร และเคลื่อนไหวเชื่องช้า ใครเห็นก็ต้องหลงรักหรือปิกหิวป้า เวกเช่นเดียวกับกับผม ครั้งแรกที่ผมเห็นพะยูนตัวจริงที่ไม่ใช่ในจอ ยังคงเป็นภาพที่ประทับใจเสมอ เพียงไม่กี่ร้อยเมตรเหนือผิวน้ำจากมุมมองเครื่องบินสำรวจ ฝูงพะยูนกว่า ๕๐ ตัว กำลังแหวกว่ายหาอาหารในช่วงน้ำขึ้น

พะยูนเค่าตัวใหญ่แผ่หลังสีขาวป่องออกถึงประสบการณ์ที่ยาวนานตามอายุวัย พะยูนคู่แม่ลูกว่ายคลอเคลียกันดูแล้วอบอุ่นใจ บ้างก็ว่ายดำดิ่งลงคุบพื้นหาหญ้าทะเล ภาพพะยูนในแหล่งอาศัยตามธรรมชาติสวยงามจนยากจะบรรยาย แต่เบื้องหลังความน่ารักของพวกมันกลับเป็นเรื่องราวที่อยากจะหายใจได้ทั่วท้อง

ชีวิตของพะยูนกว่า ๒๕๐ ตัวในท้องทะเลไทยยังคงแขวนอยู่บนเส้นด้าย รอคอยการต่อลมหายใจไม่ให้ออกสูดหายใจไป จึงเป็นหน้าที่ของเหล่านักอนุรักษ์ที่ต้องช่วยกันดูแลไม่ให้พวกมันเหลือไว้แค่เพียงภาพถ่ายและความทรงจำ

ตลอด ๑ ปีที่ผ่านมา ผมติดตามและถ่ายถอดสถานการณ์ของพะยูนและการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติการกิจอนุรักษ์พะยูนด้วยความสนใจส่วนตัว จุดเริ่มต้นของผมย้อนไปตั้งแต่ตอนทำโครงงานในวิชา-นิสิตคณะ-นิเทศศาสตร์ชั้นปีที่ ๔ โดยจัดทำนิทรรศการภาพถ่ายเกี่ยวกับพะยูนเป็นงานก่อนจบการศึกษา เนื่องจากสถานการณ์พะยูน ณ ปัจจุบันค่อนข้างน่าเป็นห่วง และยังไม่ได้รับความสนใจเท่าไรนัก ผมจึงเลือกจับประเด็นนี้และทำต่อเนื่องมาหลังเรียนจบ

ไม่เคยคิดเลยว่า “พะยูน” จะทำให้โลกของผมเปลี่ยนไปตลอดกาล

เงาบาดปูเต้ :
ภาพถ่ายทางอากาศ
บริเวณพื้นที่ดูแลเตรียม
หน้าเงาบาดปูเต้
เกาะลันตา จังหวัดตรัง

ทีมสำรวจ ประชากรพะยูน

เข้าวันหนึ่งในช่วงเดือนมีนาคม ปี ๒๕๖๑ แสงแดดอ่อน ๆ ยามเช้าสดเข้ามาในโรงเก็บเครื่องบินจังหวัดตรัง กลิ่นน้ำมันพุ่งไปทั่ว สลับกับเสียงเครื่องยนต์ของเครื่องบินโดยสารลำใหญ่ เสียงดังหึ่ง ๆ ของใบพัด

เครื่องยนต์ของเครื่องบินสำรวจลำสี่เหลี่ยม นามเรียกขานว่า HS-EAL เป็นเครื่องบินขนาดสองที่นั่ง บริเวณห้องโดยสารและห้องนักบินผ่านการดัดแปลงเพื่อการสำรวจโดยเอาประตูออก บริเวณแผนหางทางดิ่งติดสติ๊กเกอร์ The Flying Scouts และโลโก้พะยูนขับเครื่องบิน

ทุกปีในช่วงฤดูร้อน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจะร่วมกับทีม The Flying Scouts สำรวจประชากรสัตว์ทะเลหายากที่กำลังเผชิญกับการสูญพันธุ์ เช่น โลมา วาฬ พะยูน แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกเป็นสถิติ เพื่อหาแนวทางการป้องกันและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์เหล่านั้น จากข้อมูลที่พบชี้ให้เห็นว่ามนุษย์คือตัวการใหญ่ในการสูญพันธุ์ของสัตว์ทะเลหายากนี้ทั้งสิ้น ทั้งปัญหาการจัดการขยะ เครื่องมือประมง การพัฒนาแนวชายฝั่ง และผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสีย

ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติภารกิจสำรวจ คือ ช่วงเวลาน้ำขึ้น สภาพอากาศแจ่มใส ไม่มีลมแรง เพราะเป็นเวลาที่พะยูนจะออกหากินในเขตน้ำตื้น

ก่อนที่เครื่องบินจะทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าเริ่มภารกิจที่ได้รับมอบหมาย กัปตันชาวอังกฤษนาม “เอ็ด” ผู้ดูแลเครื่องบิน เริ่มสาธิตวิธีปฏิบัติตัวเพื่อเอาตัวรอดยามเกิดเหตุฉุกเฉินอย่างละเอียด จากนั้นกัปตันเอ็ดและทีมสำรวจจะนำอุปกรณ์ทุกชิ้นมาตรวจสอบความพร้อม รวมทั้งซ้อมใช้จริงเพื่อความคล่องตัวและป้องกันเหตุขัดข้องระหว่างการทำงานให้มากที่สุด เนื่องจากเครื่องบินลำนี้ไม่มีประตูที่ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันลม ดังนั้นอุปกรณ์ทุกชิ้นจะถูกคล้องคอไว้ไม่ให้ลมพัดปลิวไป หรือหากไม่สามารถคล้องคอก็จะวางอุปกรณ์ไว้หลังพนักเก้าอี้ โดยเฉพาะกล้องถ่ายภาพ

ทุก ๆ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะถูกซ้อมจนคล่องแคล่ว จำลองสถานการณ์ว่าหากบินเจอวัตถุไม่รู้จักจะเป็นเครื่องมือประมง เรือ หรือสัตว์ทะเล เจ้าหน้าที่จะต้องหยิบเครื่องมือบันทึกข้อมูลขนาดเท่ากำปั้น มีหน้าจอใหญ่แสดงแผนที่และหมายเลขพิกัดขึ้นมาบันทึกพิกัดตำแหน่งที่พบวัตถุไว้ แล้วจึงต่อด้วยการบันทึกเสียงในเครื่องบินที่ขนาดเล็กเท่าโทรศัพท์ระบุหมายเลขพิกัด เวลา และรายละเอียดว่าเจออะไร ขึ้นตอนถัดมาถึงจะหยิบกล้องจากหลังพนักเก้าอี้ขึ้นมาถ่ายภาพ เจ้าหน้าที่ต้องทดสอบการเคลื่อนไหวของร่างกายว่าหยิบอุปกรณ์ต่างๆ ถนัดหรือไม่ เพราะเมื่อพบเจอสัตว์ทะเลหายากจะได้บันทึกข้อมูลและถ่ายภาพได้ทัน

เมื่อการฝึกซ้อมสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแล้วก็จะมีการตรวจเช็กน้ำมันและเครื่องยนต์ของเครื่องบิน ไม่นานเสียงใบพัดก็ดังหึ่ง ๆ กลบเสียงรอบข้างไปโดยปริยาย นักบินและเจ้าหน้าที่ต่างสวมหูฟังพร้อมไมค์สื่อสาร

ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๒ ที่จังหวัดภูเก็ต "ก๊อง" พะยูนเพศเมีย ขนาด ๑.๖๕ เมตรว่ายน้ำเข้ามาติดเครื่องมืออวนลอยของชาวประมง

ด้วยลักษณะที่เหมือนเงือก ทำให้ชาวบ้านต่างลือว่าศูนย์ชีววิทยาทางทะเลภูเก็ตจับเงือกตัวเป็นๆ ได้ ผู้คนต่างให้ความสนใจอย่างมากและอยากมาดูให้เห็นกับตา แต่สิ่งที่เห็นเบื้องหน้ากลับเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตคล้ายหมูในท่อนบน และท่อนล่างมีหางสองแฉกคล้ายโลมา

พะยูนเปรียบเสมือนเทพธิดาแห่งท้องทะเล ตั้งแต่สมัยโบราณมีเรื่องเล่าปรากฏในนิทานและตำนานพื้นบ้าน ดังตำนานโด่งดังของเกาะลิตงที่สะท้อนถึงความผูกพันของชาวบ้านและพะยูนที่มีมายาวนาน ซึ่งผมมีโอกาสได้รับฟังจากผู้เฒ่านาม **ชายโหด จิเหลา** ที่อาศัยอยู่ในบ้านเล็กๆ บนเกาะลิตง จังหวัดตรัง

ผู้เฒ่าเล่าตำนานด้วยสำเนียงได้ว่า ณ บริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลห่างไกลจากผู้คน มีชายหญิงแต่งงานอาศัยอยู่ร่วมกันมานาน แต่ไม่มีทายาทสืบสกุล จนวันหนึ่งฝ่ายหญิงก็เกิดตั้งครรภ์ ทำให้สามีดีใจอย่างมาก ตั้งใจแลกรวยาวอย่างดีที่สุด เวลาผ่านไป ๔ เดือนกว่า นางเริ่มเกิดอาการแพ้ท้องทำให้พฤติกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการกิน "นางเปลี่ยนจากอาหารข้าวปลาทั่วไปเป็นผลหญ้าชะเงาแทน" (หญ้าชะเงาเป็นหญ้าทะเลชนิดหนึ่ง)

ยิ่งท้องแก่ขึ้นเรื่อย ๆ ความต้องการผลหญ้าชะเงาก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว จนสามีเก็บไม่ทันตามความต้องการของนาง วันหนึ่งหญิงท้องแก่ทนรอสามีไม่ไหวจึงเดินออกจากเรือนมาลงทะเล กินผลหญ้าชะเงาไปเรื่อย ๆ จนไม่ทันสังเกตกระแสน้ำที่เอ่อท่วมขึ้นมาอย่างรวดเร็วจนมิดหญ้าและตัวนาง ทำให้นางจมน้ำตายไปได้น้ำ

เมื่อสามีที่ออกไปจับปลากลับมาถึงบ้านพบวาฬกรรยาไม่อยู่เสียแล้วจึงรีบออกตามหาด้วยความเป็นห่วง แต่โชคร้ายเขาไม่พบแม้แต่หัวของนาง มีเพียงคำบอกไปที่ปรากฏขึ้นในความฝันของเขาว่า

ให้ออกตามหานางในคืนพระจันทร์เต็มดวง "เมื่อถึงคืนพระจันทร์เต็มดวง เขาก็จะเจอนางผู้นั้น"

ชายหนุ่มออกเรือในคืนพระจันทร์เต็มดวง ลอยล้าไปตามนิมิตที่ตนเห็น ทันใดนั้นเงาตะคุ่ม ๆ ก็ค่อย ๆ เข้ามายังเรือ ชายหนุ่มดีใจสุดขีดเมื่อพบว่าเงาดำนั้นคือภรรยาสุดที่รัก ชายหนุ่มกระโจนลงทะเลหวังจะพาเธอขึ้นเรือกลับบ้าน แต่ฝ่ายภรรยาร้องห้ามว่าตนไม่อาจกลับขึ้นฝั่งเฉกเช่นมนุษย์ เนื่องจากร่างกายส่วนล่างได้เปลี่ยนเป็นปลาไปเสียแล้ว นางขอให้ชายหนุ่มอย่าได้โศกเศร้า เพราะถึงแม้นางจะไม่อาจกลับไปเป็นมนุษย์ แต่นางก็จะรักชายหนุ่มตลอดไป

"ตำนานเรื่องนี้ถูกเล่ามานานแสนนานถึงความรักความผูกพันของมนุษย์กับพะยูน" ชายเฒ่ามิวกร้านแดดจับเรื่องเล่าก่อนจะเดินกลับเข้ากระท่อม

ในสมัยก่อนชาวประมงบริเวณเกาะลิตง จังหวัดตรัง มีความผูกพันกับพะยูนมาก เพราะในช่วงออกหาปลา มักเจอพะยูนขึ้นมาหายใจบ่อยครั้ง

ลองนึกภาพว่าเราเป็นชาวประมงเมื่อ ๒๐ ปีก่อน ที่ทุกครั้งเวลาออกหาปลาท่ามกลางคลื่นลมทะเล และไกลไกลเราจะได้ยินเสียงที่คุ้นเคย คือเสียงหายใจเข้าเอือกใหญ่ เสียงนี้จะเป็นสิ่งมีชีวิตไหนไปไม่ได้ นอกจากพะยูน

ทว่าเมื่อเวลาผ่านไป บรรดาเครื่องมือประมงได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเอื้อให้เราจับปลาจำนวนมากขึ้นในเวลาที่น้อยลง ทำให้ระยะเวลาออกทะเลลดลง ช่วยเพิ่มรายได้ให้ชาวประมง แต่ในอีกด้านกลับกลายเป็นเรื่องน่าเศร้า เพราะเครื่องมือและเทคนิคการทำประมงสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อพะยูน ไม่ว่าจะการระเบิดปลาตามแนวปะการัง หรือการใช้วนล้อม

จุดจบของพวกมันไม่พ้นความบาดเจ็บหรือความตาย นานปีเข้าจำนวนของเจ้าพะยูนก็ลดน้อยลงเรื่อย ๆ

.....

ความผูกพันระหว่างมนุษย์และพะยูนกลับมาแน่นแฟ้นขึ้นอีกครั้งเมื่อปี ๒๕๓๖ ด้วยการมาของ "เจ้าโทน" พะยูนน้อยเพศเมียวัย ๖ เดือน ณ หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

เดิมทีนั้นพะยูนตัวนี้เคยถูกเรียกว่า "เจ้าอาย" ถูกพบพลัดหลงจากฝูงมาว่ายวนเวียนแถวกระชังปลาเก่าที่อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง และต่อมาได้รับการดูแลโดยนักวิชาการผู้บุกเบิกเรื่องราวการอนุรักษ์สัตว์ทะเลหายาก คือ ดอกเตอร์กาญจนา อุดุลยานุโกศล (๒๕๐๕-๒๕๕๘) หรือที่ในวงการสัตว์ทะเลหายากรู้จักเธอในนาม "พี่ตึก"

เจ้าอายได้รับการเลี้ยงดูอย่างแข็งแรงในบ่อพักพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ก่อนนำมาปล่อยที่บริเวณหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง ด้วยเหตุผลว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีพะยูนอยู่เยอะ เป็นแหล่งอาศัยที่มีความอุดมสมบูรณ์ของหญ้าทะเลอันเป็นอาหารโปรดของพวกมัน จึงเหมาะสมในการปล่อยลูกพะยูนให้เติบโตตามธรรมชาติ

เจ้าหน้าที่ย้ายเจ้าอายมาอยู่จังหวัดตรังอย่างเงียบๆ ทำให้เรื่องนี้ไม่เป็นที่รับรู้ของชาวบ้าน แต่ไม่นานก็เกิดเรื่องที่ทำให้ชาวบ้านแปลกใจ เมื่อมักพบพะยูนตัวหนึ่งที่ค่อนข้างคุ้นเคยกับมนุษย์ว่ายเข้ามาเรือเป็นประจำ ด้วยความคุ้นเคยกันมากขึ้นชาวบ้านจึงตั้งชื่อให้ว่า "เจ้าโทน" ภายหลังเมื่อเจ้าหน้าที่มาพบและได้ศึกษารอยตำหนิตามตัวเจ้าอาย จึงสรุปได้ว่า "เจ้าโทน" ก็คือเจ้าอายที่เคยอยู่ที่บ่อเลี้ยงในจังหวัดภูเก็ตนั่นเอง

ด้วยความน่ารักและความเชื่องของเจ้าโทน เพียงแค่ใช้มือแตะผิวหนังบริเวณหลังหญ้าทะเลในเขตน้ำตื้นมันก็จะว่ายเข้ามาหาทันที ผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่ต่างสนใจพะยูนตัวนี้มากขึ้น บ้างแวะเวียนมาเยี่ยมชมและถ่ายรูปพะยูนน้อยอย่างใกล้ชิด เจ้าโทนได้รับการยอมรับว่าเป็นพะยูนที่เชื่องที่สุด ผิดกับพะยูนตัวอื่นๆ ที่จะมีอาการตื่นกลัวคน แต่ท้ายที่สุดเพียง ๙ เดือนหลังจากเจ้าโทนมาอยู่ที่หาดเจ้าไหม เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๓๗ ในช่วงมรสุม ชาวตรังก็ต้องสูญเสียเจ้าโทนไป เนื่องจากมันว่ายน้ำไปติดอวนลอย...จนตาย

กระดูกเจ้าโทนถูกนำมาเก็บไว้ที่โรงเรียนบ้านน้ำราบ ซึ่งปัจจุบันกระดูกบางส่วนได้ยุพังไป ส่วนที่เหลือยังเก็บไว้กับนายหย่าเหตุ หนะหว่า ผู้เคยเลี้ยงดูเจ้าโทนตอนย้ายมาที่จังหวัดตรัง

เหลือเพียงความทรงจำ ความผูกพัน และความน่ารักของเจ้าพะยูนน้อยที่นำมาเล่าสืบต่อไป

.....

เวลาผ่านไป ๒๖ ปีก็เกิดเหตุการณ์ให้เราวนนึกถึงเจ้าโทนอีกครั้ง เมื่อลูกพะยูนน้อยเพศเมียวัยใกล้เคียงเจ้าโทนพลัดหลงแม่ ได้รับการเคลื่อนย้ายจากบ่อพักพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมาที่จังหวัดตรัง ด้วยเหตุผลเดียวกันว่าบริเวณจังหวัดตรังมีแหล่งหญ้าทะเลเป็นแหล่งอาหารหลักที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด

ครั้งนี้พะยูนน้อยขนาดตัวยาว ๑.๒๐ เมตร ถูกปล่อยลงทะเลในกลางดึกคืนวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๒ บริเวณหน้าแหลมจุโหยของเกาะลิบง ด้วยความหวังว่ามันจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในธรรมชาติดังที่ควรจะเป็นในฐานะสัตว์ทะเลตัวหนึ่ง

คำบรรยายภาพ

ทว่าเหตุการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น พะยูนน้อยกลับมาว่ายคลอเคลียกับเรือหางยาว ณ ชายฝั่งบริเวณชุมชนเกาะลิบง ซึ่งหลายคนต่างสันนิษฐานว่า มันคงเชื่อว่าบริเวณนี้คือสถานที่ปลอดภัยสำหรับมัน และด้วยความน่ารักของพะยูนน้อย ชาวบ้านจึงร่วมกันตั้งชื่อให้มันว่า “มาเรียม” หมายถึงผู้หญิงที่มีความสง่างามแห่งท้องทะเล

มาเรียมชอบว่ายอยู่บริเวณหน้าเขาบาตูเต๊ะซึ่งเป็นหน้าผาสูงชันติดทะเล เปรียบเสมือนเกราะป้องกันลมและคลื่นในช่วงมรสุมให้พะยูนน้อยได้อาศัย ทั้งบริเวณหน้าเขายังมีแหล่งหญ้าทะเลของโปรดอีกด้วย

ทว่าด้วยความที่มาเรียมไม่ได้รับการเลี้ยงดูและเติบโตตามธรรมชาติ ไม่ได้คลุกคลีกับแม่พะยูนและการดำรงชีวิตด้วยหญ้าทะเลเป็นอาหาร รวมถึงยังขาดประสบการณ์การว่ายน้ำตามกระแสน้ำช่วงน้ำลงทำให้ชาวบ้านมักพบมาเรียมมาเกยตื้นบ่อยครั้ง **ดอกเตอร์ก้องเกียรติ กิตติวัฒนาวงศ์** ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามัน (ภูเก็ต) จึงตัดสินใจส่งทีมสัตวแพทย์ของทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พร้อมเจ้าหน้าที่ชำนาญการ และร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กรมอุทยานฯ รวมทั้งทีมอาสาสมัครชาวบ้าน ลงพื้นที่ปฏิบัติการกู้จอบนาลูกพะยูนในธรรมชาติ ตั้งแต่ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นมา

เกาะลิบง พื้นที่ต้นแบบ การคุ้มครอง พะยูน

เมื่อครั้งอดีต การพบเจอพะยูนอาจไม่ใช่เรื่องพิเศษ แต่เมื่อกิจกรรมของมนุษย์เป็นภัยคุกคามจำนวนของพวกเขาเริ่มถดถอยอย่างรวดเร็วจนกระทั่งหายไปจากบางพื้นที่ เช่น จังหวัดปัตตานี รายงานการสำรวจในปี ๒๕๖๒ ไม่พบพะยูนอาศัยอยู่แล้วหรือจังหวัดจันทบุรีและตราด แหล่งซึ่งเคยมีพะยูนอาศัยชุกชุมก็มีจำนวนพะยูนลดลงอย่างมาก

คนเมืองจันทร์เรียกพะยูนว่า “หมูตุ๋น” ด้วยลักษณะอ้วนกลมที่คล้ายหมู และทำทางการคุนพินกินหญ้าทะเล เมืองจันทบุรียังสร้างรูปปั้นพะยูนเล่นน้ำไว้ตรงบริเวณวงเวียนเจ้าหลาว และจากที่เคยพบพะยูนได้อย่างง่ายดายโดยเฉพะบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน แต่ด้วยการพัฒนาชายฝั่ง การสัญจรของเรือที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งแหล่งหญ้าทะเลที่ถูกทำลาย ส่งผลให้ประชากรของพะยูนบริเวณพื้นที่อ่าวไทยฝั่งตะวันออกลดจำนวนลงไป

จนวันนี้อาจพบได้แต่เพียงร่องรอยการกินหญ้าทะเลและรูปปั้นหมูตุ๋นเพียงเท่านั้น

.....

เกาะลิบงตั้งอยู่ห่างจากปากแม่น้ำตรังและแม่น้ำปะเหลียน ๒ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยเรือหางยาวเพียง ๒๐ นาทีจากท่าเรือหาดยาว อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ผู้คนบนเกาะส่วนใหญ่มีอาชีพประมงและทำสวนยางพารา พวกเขาฝากชีวิตไว้กับท้องทะเลที่เปรียบเสมือนบ้านและสถานที่ทำมาหากิน

ทุกเช้าในช่วงน้ำขึ้นเรามักพบเรือหางยาวบรรทุกเครื่องมือประมงแล่นออกไปเพื่อล่าสัตว์ทะเลกลับมาเป็นสินค้าทั้งปลาหรือปูเต็มลำ แม้ช่วงไหนไม่สามารถนำเรือออกอย่างช่วงน้ำตาย ราววันขึ้นหรือแรม ๓ ค่ำถึง ๑๒ ค่ำที่ระดับการขึ้นลงของน้ำค่อนข้างต่ำ ชาวบ้านก็จะเดินออกหาหอยชักตีนและปลิงทะเลนำมาประกอบอาหาร ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้พบได้มากบริเวณแหล่งหญ้าทะเล

ความพิเศษของเกาะแห่งนี้คือเป็นเกาะที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของหญ้าทะเลถึงกว่า ๑๑ ชนิด จากทั้งหมด ๑๓ ชนิดที่พบในทะเลไทย ที่นี่จึงเป็นบ้านของสัตว์ทะเลที่เลี้ยงลูกด้วยนมอย่างพะยูนซึ่งรวมฝูงใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อครั้งที่ยังไม่มีมาตรการควบคุมเครื่องมือประมงและวิธีการจับปลา พะยูนหลายตัวต้องตกเป็นเหยื่อของการทำประมงสมัยใหม่ ไม่ว่าจะติดอวน หรือการระเบิดปลา ด้วยขนาดตัวที่ใหญ่ชาวบ้านจึงนำมาเป็นอาหารและเลี้ยงคนได้ทั้งชุมชน แต่หลังจากจำนวนประชากรของพะยูนลดจำนวนอย่างรวดเร็วจากปกติพบได้บ่อยทุกครั้งที่ออกเรือ ก็พบเป็นครั้งคราว จึงเกิดการรณรงค์และการสำรวจอย่างจริงจัง โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันพบว่าพะยูนได้เปลี่ยนสถานภาพกลายเป็นสัตว์ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เสียแล้ว

ถึงปี ๒๕๓๕ พะยูนได้รับการประกาศให้เป็นสัตว์สงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ถือเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเพียงหนึ่งในกฎหมายนั้น ชาวบ้านที่เคยรับประทานเนื้อพะยูนก็เริ่มเปลี่ยนความคิด จากผู้บริโภคมาเป็นผู้อนุรักษ์ หลายคนรู้สึกผิดที่ตนเคยเป็นหนึ่งในผู้คนที่บริโภคเนื้อพะยูน

"บังจ้อน" สุวิท สารสิทธิ์ หนุ่มมุสลิมหน้าคมเข้ม มีวกร้านเด็ด ยอมรับกับผมว่า สมัยเด็กเวลาครอบครัวจับปลาก็จะได้พะยูนติดมาบ้าง เขาก็กินตามปกติ แต่เมื่อโตขึ้นและได้รับรู้ถึงสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงของพะยูน ก็รู้สึกผิดที่เคยเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้มันใกล้จะสูญพันธุ์ แต่บังจ้อนไม่ปล่อยให้ความรู้สึกผิดกัดกินหัวใจ เขามั่นตัวเองเข้าร่วมกลุ่มกับชาวบ้านบนเกาะจัดตั้ง "กลุ่มอาสาพิทักษ์ดุหยง" (ดุหยงเป็นภาษามลายูที่คนภาคใต้ใช้เรียกพะยูน มีความหมายว่าหญิงสาวแห่งท้องทะเล) เพื่อช่วยกันอนุรักษ์พะยูนไทย

กลุ่มอาสาพิทักษ์ดุหยงกลายมาเป็นกำลังสำคัญในการสอดแนมและประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ มีการประชุมกำหนดวางแผนเส้นทางสัญจรของเรือในชุมชนเพื่อไม่ให้รบกวนถิ่นที่อยู่อาศัยของพะยูน การรวมกลุ่มออกลาดตระเวนในยามวิกาลร่วมกับเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง เพื่อคอยสอดส่องชาวประมงจากที่อื่นเข้ามาลักลอบวางอวน ถึงแม้การเดินเรือในยามค่ำคืนจะเสี่ยงอันตราย แต่ก็ได้ช่วยปกป้องพะยูนให้ปลอดภัยมาแล้วหลายครั้ง

"ครั้งหนึ่งเคยเจอชาวประมงมาแอบวางอวนสามชั้น ซึ่งเป็นอวนผิดกฎหมาย และจุดประสงค์เหมือนมาล่าพะยูน บังและทีมงานก็ได้กู้อวนของเขาปรากฏเจอเตาติดตายอยู่สัตว์"

บังจ้อนเล่าด้วยน้ำเสียงจริงจังปนขุ่นเคือง แต่ผลจากการออกลาดตระเวนบ่อยครั้งก็ทำให้เขาใจว่าการลักลอบวางอวนเริ่มน้อยลง

แม้พะยูนจะจัดเป็นสัตว์ป่าสงวนและห้ามไม่ให้ผู้ใดล่าหรือครอบครองชิ้นส่วน แต่การลักลอบวางอวนและฆ่าพะยูนก็ยังพบอยู่เรื่อย ๆ โดยเฉพาะการล่าเพื่อเอาเนื้อไปเสิร์ฟเป็นเมนูตามภัตตาคารหรูทั้งในและต่างประเทศ การล่าเพื่อเอาเขี้ยวไปประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ ซึ่งตามวิวัฒนาการเชื่อว่าพะยูนมีเขี้ยวเป็นบรรพบุรุษ พะยูนเพศผู้จึงมีงาหรือเขี้ยวแฝงอยู่ข้างใน และหากสังเกตรูปกะโหลกและลักษณะทางกายภาพอื่นๆ ก็พบว่ามันคล้ายคลึงกับช้างไม่น้อย

เขี้ยวพะยูนมีมูลค่าสูงมาก เริ่มตั้งแต่ราคาหลักแสนขึ้นไป ไม่เพียงเท่านั้นยังมีบางตำนานกล่าวถึง "น้ำตาพะยูน" ที่เชื่อกันว่าเป็นยาเสน่ห์ชั้นดี หากติดใส่ใครแล้วจะทำให้คนนั้นหลงรักผู้ที่ติดใส่อย่างใจหัวไม่ขึ้น ในการประกอบพิธีกรรมจะต้องจับพะยูนคู่แม่ลูกมามัดไว้ และตีลูกพะยูนจนแม่พะยูนทนไม่ไหวร้องไห้ออกมา หมอมือก็จะเก็บน้ำตาพะยูนใส่ขวดแก้วเพื่อนำไปประกอบพิธีปลุกเสกต่อ

ถึงแม้ว่าความโหดร้ายและการทารุณกรรมสัตว์จะไม่ค่อยมีให้พบเห็นในสมัยนี้ แต่สาเหตุการตายของพะยูนจากการติดเครื่องมือประมงและทวารลักลอบตัดเขี้ยวยังมีบ่อยครั้ง รวมทั้งอุบัติเหตุอย่างการถูกใบพัดเรือฟัน บังจั่นและทีมกลุ่มอาสาพิทักษ์ดุหยงจึงตั้งใจทำหน้าที่เพื่อป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าวให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

อาจเพราะความรู้สึกผิดต่อสิ่งที่ทำในอดีต ทุกคนจึงพร้อมอุทิศร่างกายและแรงใจในการปกป้องดูแลพะยูนในพื้นที่เกาะลิบง รวมทั้งปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่เพื่อในวันข้างหน้าจะได้มาเป็นกำลังสำคัญในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลให้อยู่คู่กับทะเลไทยนานที่สุด

ภารกิจ บนเป้าหมาย ที่เรียกว่า “ความหวัง”

เช้าวันหนึ่งของการดูแลมาเรียม ก่อนพระอาทิตย์จะโผล่พ้นขอบฟ้า เกลียวคลินลีชาวโพลนจากลมมรสุมที่พัดมาอย่างไม่ปรานี เสียงเสียดสีของใบมะพร้าวตึงครืดคราด พร้อมเสียงสตาร์ตรถกระบะคันสีดำดังขึ้น เหล่าเจ้าหน้าที่รวมสัปดาห์แพทย์กว่าหกชีวิตพากันขึ้นของและอุปกรณ์ต่างๆ ขึ้นท้ายรถ

ทุกเช้าของการเดินทางจากที่พักผ่านชุมชนมุ่งหน้าไปยังบริเวณแหล่งอนุบาลมาเรียม เราจะเห็นกิจวัตรยามเช้าของคนบนเกาะ กลิ่นข้าวเหนียวที่เพิ่งนึ่งเสร็จ และเสียงน้ำมันเดือดจากกระทะทอดไก่ คอยเรียกให้รถจอดซื้อเป็นเสบียงด่วนไว้ก่อนจะมุ่งหน้าต่อระหว่างทางจะผ่านสวนยางพารา ซึ่งบางวันจะมีหมอกบาง ๆ ลอยปกคลุมในความเงียบสงบ

รถมาจอดบริเวณตีนเขา เจ้าหน้าที่ทั้งหมดต้องเดินเท้าข้ามภูเขาไปถึงจุดปฏิบัติหน้าที่ ณ ศาลาซึ่งตั้งอยู่ติดทะเล

ข้าวของที่เก็บไว้ในห้องภายในศาลาจะถูกนำออกมา เจ้าหน้าที่หนึ่งหรือสองคนเริ่มต้มน้ำร้อน อีกคนเริ่มตวงนม น้ำมัน และวิตามิน ขวดนมที่มีหยดน้ำค้างเกาะจะถูกนำมาหนึ่งเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่อาจก่ออันตรายให้กับมาเรียม ส่วนคนที่เหลือจะจัดโต๊ะเก้าอี้ และกวาดพื้นศาลา บางวันที่ช่วงน้ำขึ้นสูงถึงบริเวณหน้าศาลา เราก็จะเห็นมาเรียมแหวกว่ายอยู่บริเวณนั้นด้วยความหิวหลังจากที่ไม่ได้กินอะไรมาทั้งคืน

ทีมสัตวแพทย์จากกรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งมีหน้าที่ดูแลมาเรียนเป็นหลัก พวกเขาจะคอยศึกษาพฤติกรรมของมาเรียนและตัดสินใจ สถานการณ์เฉพาะหน้า ถึงแม้พวกเขาจะต้องแช่น้ำ ทะเลนานหลายชั่วโมงจนมีอาการอ่อนเพลียให้เห็นบ้าง แต่เมื่อได้เห็นเจ้ามาเรียน อาการอ่อนเพลียนั้นก็ดูจะหายไป เหมือนมีพลังงานกลับมาใหม่

วันนั้นเป็นหน้าที่ของสัตวแพทย์หญิงขวัญญา เจียงวรัญญู หรือหมอแพร์ และทีมเจ้าหน้าที่จิตอาสา ทุกคนแต่งตัวในชุดรัดกุม ถุงมือ และรองเท้าบูต เพื่อป้องกันอันตรายจากสิ่งมีชีวิตในทะเล เช่น กระเบน หรือแมงกะพรุนที่พบได้บ่อย เมื่อพร้อมก็จะเดินลงทะเลไปถึงระดับความลึกเพียงช่วงเอว หมอแพร์นำมาเรียนออกห่างจาก "แม่ส้ม" เรือแคนูล่า สีส้มที่นำมาเรียนชอบมาหลบภัย และใช้มือส้มผัส บริเวณปากเพื่อดูพฤติกรรมว่ามาเรียนอยากกินอะไร ถ้ามันดูคิ้วแสดงว่าหิวนม หรือถ้าเอาปากตุนๆ แสดงว่าหิวหญ้าทะเล แต่บางทีเราไม่ต้องเช็ก ก็สามารถรู้ได้ว่าเจ้าพะยูนน้อยต้องการอะไร

"หิวนมแล้วใช่ไหม กินครับตัวเองอีกแล้วจะ เอานมมาๆ"

หมอแพร์กล่าวกับเจ้าหน้าที่จิตอาสาที่ช่วยหยิบจุกนมซึ่งต่อสายกับขวดนมให้หมอแพร์ป้อนนมมาเรียน

หลังจากมาเรียนกินนมเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะขึ้นศาลาไปพักรอเวลาอีก ๓๐ นาทีค่อยลงมาให้นมใหม่ หรือหากสัตวแพทย์เห็นว่ามาเรียนมีอาการเรอ ท้องอืด ก็จะทำให้มาเรียนออกกำลังกายเพื่อกระตุ้นระบบขับถ่ายและย่อยอาหาร โดยให้เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าฯ หรือจิตอาสาพายเรือสัก ๒๐ นาที ซึ่งมาเรียนก็จะว่ายตามเรือไป

ทุกๆ วันจะดำเนินการแบบนี้จนกว่ามาเรียนจะกินนมครบตามปริมาณเป้าหมาย เฉลี่ยแล้ว ๒-๓ ลิตรต่อวัน หรือจนกว่าพระอาทิตย์จะตกดิน

การทำงานนี้ถือว่ามีความเสี่ยงต่อตัวเจ้าหน้าที่หลายอย่าง หนึ่งในคือสัตวแพทย์และจิตอาสาต้องอยู่ในน้ำตลอดเวลาที่ให้นม ยิ่งช่วงน้ำลงต้องเคลื่อนย้ายออกไปไกลจากศาลาทำให้อาจอยู่ในน้ำไม่ต่ำกว่า ๔ ชั่วโมง สอง อันตรายจากแมงกะพรุน โดยเฉพาะแมงกะพรุนกล่องที่บางชนิดมีพิษถึงเสียชีวิต และสาม หากเดินไม่ระมัดระวังก็อาจเหยียบปลวกกระเบน ซึ่งมีโอกาสที่มันจะใช้หางหรือเงี่ยงแทงเข้าเจ้าหน้าที่ ยังไม่รวมทั้งคลื่นและลมแรงซึ่งพร้อมจะกระหน่ำได้ทุกเมื่อในช่วงกลางปี เจ้าหน้าที่ รวมถึงจิตอาสาทุกคนต้องยอมรับสภาพแวดล้อมนี้และหาทางป้องกันตัวเองเพื่อทำหน้าที่นี้ให้สมบูรณ์ที่สุด

ทั้งนี้ภารกิจนี้จะใช้ระยะเวลาอย่างต่ำ ๖ เดือนกว่าที่มาเรียนจะหย่านม และโตพอกลับไปใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ

ช่วงหลังพระอาทิตย์ตกเป็นเวลาทีมสัตวแพทย์และจิตอาสาจะพากันกลับที่พัก สลับกับเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบงอีกสี่ห้าชีวิตที่มาคอยอยู่เวรสอดส่องเรือประมงพื้นบ้านไม่ให้เข้ามาใกล้แหล่งที่อยู่อาศัยของพะยูน โดยเฉพาะช่วงคืน ๑๓-๑๕ ค่ำที่คนพื้นที่เรียกช่วงน้ำใหญ่ ซึ่งอัตราส่วนน้ำขึ้นลงค่อนข้างสูง เวล่าน้ำขึ้นสูงก็จะสูงกว่าโดยเฉลี่ย และเวลาน้ำลงจะต่ำกว่าโดยเฉลี่ย พื้นที่ซึ่งเคยชุ่มน้ำก็จะแห้ง เป็นความเสี่ยงต่อตัวมาเรียน พะยูนเด็กที่ยังไม่รู้ทิศทางกระแสน้ำ ส่งผลให้มันมักเกยตื้นบ่อยๆ ในช่วงน้ำใหญ่ ช่วงเวลานี้เจ้าหน้าที่จะเดินส่องไฟฉายมองหาตัวมาเรียน หากพบมันเกยตื้นก็จะนำผืนผ้าใบมาปูแล้วล้อมมาเรียนมาวางก่อนจะยกไปปล่อยบริเวณน้ำลึก

"มันก็เหนื่อยนะ เหนื่อยมาก ผมทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน ตั้งแต่วันที่เจ้ามาเรียนถูกปล่อยที่แหลมจุโหย แต่มันก็เป็นความเหนื่อยที่ภูมิใจ มันเหมือนลูกของเรา เหมือนครอบครัวของเรา" อับดุลรอศักดิ์ หนึ่งในเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง หันมากล่าวกับผมด้วยสายตาดูจริงจังที่แฝงด้วยความอ่อนโยนในเวลาเดียวกัน

ความหวังของเจ้าหน้าที่คืออยากให้มาเรียน เรียนรู้กระแสข่าวได้ ซึ่ง ณ ขณะนี้ (ปลายเดือน กรกฎาคม ๒๕๖๒) จำนวนการเกยตื้นลดน้อยลง เป็นสัญญาณที่ดีซึ่งอาจบ่งบอกว่ามาเรียนเริ่มปรับตัว กับธรรมชาติ และเรียนรู้ว่าเมื่อน้ำใกล้ลงให้ออกไปในที่ลึกด้วยตัวของตัวเอง

และด้วยความหวังของเจ้าหน้าที่ทุกคนที่อยาก เห็นมาเรียนกลับไปอยู่ในธรรมชาติโดยไม่ต้องพึ่ง ความช่วยเหลือของมนุษย์ ทุกคนจะพยายามรักษา ระยะห่าง เช่น การปล่อยให้หาหญ้าทะเลเอง หรือ การพาไปยังพื้นที่น้ำลึกในช่วงน้ำลง เพื่อป้องกัน ไม่ให้การดูแลของเจ้าหน้าที่เป็นการทำลาย สัญชาติญาณของมัน

เพื่อท้ายที่สุดแล้วมาเรียนจะกลับสู่ธรรมชาติ ได้จริงๆ

.....

“การอนุรักษ์พะยูนหรือทรัพยากรธรรมชาติ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าขาดความร่วมมือระหว่างคน ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน” **ทิพย์อุสา จันทกุล** กล่าวด้วยน้ำเสียงจริงจังและแววตาที่มุ่งมั่น เธอคือผู้ที่ทุกคนในทีมอนุบาลมาเรียนเรียกติดปาก ว่า “คุณแม่” หรือคุณยายของมาเรียน เพราะเธอ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังและอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ตั้งแต่วันที่มาเรียนมาถึง ไม่ว่าจะคอยส่งข้าวส่งน้ำ ตระเตรียมอาหารไว้ในยามดึกก่อนที่จิตอาสาจะ กลับมา หรือช่วยประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน

“จริงๆ มาเรียนก็คือพะยูนทั่วไปนะ ไม่ได้พิเศษ กว่าพะยูนตัวอื่นๆ ถ้าตัวอื่นๆ มาเห็นมันคงจะนึก อิจฉาเจ้ามาเรียน” เธอพูดพร้อมยิ้มมุมปาก

“แต่สิ่งที่ทำให้มาเรียนพิเศษคือการทำให้คน ทำงานด้านอนุรักษ์พะยูนเกิดความตื่นตัวมากยิ่งขึ้น มาเรียนทำให้ทุกคนยินดีที่จะมาดูแล และทำให้ จิตสำนึกด้านการอนุรักษ์กลับคืนมาอีกครั้ง”

มาเรียนนับเป็นปรากฏการณ์พิเศษที่ทำให้เราได้ เห็นทุกๆ หน่วยงานสนใจ และแสดงถึงความร่วมมือ ของหลายภาคส่วนในการเข้ามาช่วยอนุบาลเจ้า มาเรียน ด้วยการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง เช่น การจำกัดจำนวนเจ้าหน้าที่ ป้องกันไม่ให้มาเรียน ติดคนมากเกินไป เพื่อป้องกันประวัติศาสตร์ซ้ำรอย ซึ่งเคยเกิดกับเจ้าโทนที่ติดมนุษย์จนไม่สามารถดำรง ชีวิตได้เองในธรรมชาติ

“มาเรียนเป็นเสมือนทูตของคนทั้งประเทศและ คนทั้งโลกที่ทำให้เราได้เห็นถึงความน่ารัก ช่วยสร้าง ความตระหนักและผลักดันประเด็นการอนุรักษ์พะยูน ต่อไป” ดอกเตอร์ก้องเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย และพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเล อันดามัน กล่าวต่อหน้ากล้องผู้สื่อข่าวที่มาสัมภาษณ์ บริเวณแหล่งอนุบาลมาเรียน

มาเรียนไม่ได้เป็นที่รู้จักแค่เพียงในประเทศไทย แต่ได้รับการพูดถึงจากคนทั่วโลก มีการเผยแพร่ เรื่องราวผ่านสำนักข่าวต่างๆ เช่น The Washington Post ทำให้ประเด็นและแผนการอนุรักษ์พะยูน และสัตว์ทะเลได้รับการหยิบยกขึ้นมาพูดถึงกันอย่าง เข้มข้น

ยามील

ลูกพะยูนกำพร้าเพศผู้ วัย ๓ เดือน
กำลังว่ายน้ำเล่นในบ่อพักฟื้น
ณ ศูนย์วิจัยสัตว์ทะเลหายาก
จังหวัดภูเก็ต

งานที่ไม่มีวัน หยุดพัก เพราะสัตว์ ไม่เคยหยุดตาย

ถึงแม้จะไม่มีเหตุการณ์ของมาเรียมเกิดขึ้น สัตวแพทย์และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครก็ยังคงทำงานหนักทุกวัน ไม่ว่าจะลงพื้นที่หรือคอยประจำอยู่ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามัน จังหวัดภูเก็ต

เพราะทุกนาทีมีโอกาสที่สัตว์ทะเลจะเกยตื้นหรือตาย พวกเขาจึงคอยเตรียมพร้อมอยู่เสมอ

ในช่วงก่อนวันสงกรานต์ ปี ๒๕๖๑ ซึ่งควรจะเป็นวันหยุดพักผ่อน "หมอฟ้า" สัตวแพทย์หญิงพัชราภรณ์ แก้วโม่ง ได้รับรายงานพบซากพะยูนเพศเมีย ขนาดใหญ่ตัวเต็มวัย ตายและเกยตื้นที่บริเวณจังหวัดตรัง หลังจากนั้นซากพะยูนได้ถูกขนย้ายมาที่ศูนย์วิจัยฯ เพื่อผ่าพิสูจน์หาสาเหตุการตาย

ยามี้ก่อกอบเที่ยงคืน เจ้าหน้าที่ช่วยกันยกซากของพะยูนแม่ลูกอ่อนลงจากรถกระบะ พร้อมนำผ้าใบมาคลุมปิด เพื่อรอผ่าพิสูจน์ในเช้าวันต่อมา

ใพอาคารทั้งหมดปิดลง ทิ้งไว้แต่เพียงเสียงคลื่นและลมอยู่เบื้องหลัง

เช้าวันถัดมา แสงอาทิตย์อ่อนๆ สองกระบะสิ้นผ้าใบทับคั้งร่างอันไร้วิญญาณของพะยูน เจ้าหน้าที่ที่กว่าห้าชีวิตเริ่มเตรียมอุปกรณ์ผ่าพิสูจน์ซาก ตั้งแต่ลับมีดให้คม เตรียมใบจذبันติก และระบุเพศของพะยูนลงกระดาษ นำสายวัดมาวัดสัดส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความยาว ความกว้าง รอบอก ระยะห่างดวงตา และอื่นๆ อย่างละเอียด

เมื่อผ้าใบเปิดออกเจ้าหน้าที่จะฉีดน้ำล้างคราบสกปรก ทุกคนพร้อมในชุดรัดกุม ผ้าปิดปากจมูก และรองเท้านบูต กระบวนการผ่าพิสูจน์ซากเริ่มจากการตรวจรายละเอียดภายนอก ขนาดแผลต่างๆ พร้อมถ่ายรูปไว้ หลังจากนั้นผิวหนังของพะยูนจะค่อยๆ ถูกเลาะออกอย่างประณีต เนื่องจากตัวมันเต็มไปด้วยก๊าซสะสมอยู่ใต้ชั้นผิวหนัง ยิ่งหากพะยูนตายมานานแล้วก็มีโอกาสที่ซากจะระเบิดได้

เมื่อทุกอย่างผ่านไปด้วยดี เจ้าหน้าที่จะเริ่มเลาะอวัยวะส่วนต่างๆ ผ่าดูภายในว่าพบสิ่งแปลกปลอมหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนนี้เราสามารถสืบไปถึงว่า พะยูนกินหญ้าทะเลล่าสุดตอนไหน ตายมาแล้วกี่วัน เมื่อการผ่าพิสูจน์ซากพะยูนเสร็จ ชิ้นส่วนเศษเนื้อจะถูกนำไปฝังดิน กระดูกจะถูกแช่รักษาสภาพเพื่อเก็บไว้ศึกษาต่อในศูนย์วิจัยฯ

การได้เห็นการผ่าพิสูจน์ซากทำให้ผมเข้าใจเรื่องราวก่อนและหลังความตาย และความทารุณที่พะยูนต้องเผชิญ

ตัวอย่างในเดือนกรกฎาคม ปี ๒๕๖๒ การผ่า พิสูจน์พะยูนซากหนึ่งพบว่า เชื้อของมันเป็นคนตัด ออกไปอย่างเร็วร้อย บ่งบอกว่านี่คือสิ่งที่เราจะต้อง พบเจอแม้ในยุคที่มีการอนุรักษ์พะยูนอย่างจริงจัง

ศัตรูของพะยูนที่คอยคร่าชีวิตพวกมันไม่ใช่ศัตรู ในธรรมชาติ แต่กลับเป็นกิจกรรมของมนุษย์

กระแสภัยคุกคามพะยูนปรากฏขึ้นมาอีกในช่วง เดือนมิถุนายน-กรกฎาคมที่ผ่านมา (๒๕๖๒) มี รายงานบันทึกการตายของพะยูนทั้งหมดถึง ๕ ตัวที่ จังหวัดกระบี่ ซึ่งผิดจากค่าเฉลี่ยของปีก่อน ๆ ที่พบ พะยูนตายเฉลี่ย ๓-๔ ตัวต่อปีในพื้นที่นี้ และ ๑๓ ตัว ต่อปีทั่วประเทศ และมากกว่านั้นยังมีลูกพะยูนเกยตื้น ที่ได้รับความช่วยเหลือเพิ่มอีก ๑ ตัวนอกจากมาเรียม คือ "ยามิล" พะยูนเพศผู้ตัวล่าสุด ซึ่งความผิดปกติ ของสถิติต่างๆ ในวันนี้ ดอกเตอร์ก้องเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยฯ ให้ความเห็นผ่านข้อความบนเฟซบุ๊ก ว่า

"มีข้อสังเกตว่าระยะนี้ชาวบ้านทำประมงพื้นบ้าน มากขึ้น เพราะสัตว์น้ำเยอะขึ้นผิดกับปีที่แล้ว อย่าง ช่วงนี้ปรกติอวนสามชั้นจะไม่ทำแล้ว แต่ปีนี้กุ้งเยอะ อวนสามชั้นก็ยังทำอยู่ กุ้งก็ตัวโตๆ เรือจับสัตว์น้ำได้ เรือหนักจนบางลำแทบจะจม ซึ่งจากข้อมูลการ เสียชีวิตของพะยูนในรอบ ๓๐ ปี เราพบว่าเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ เกิดจากการติดเครื่องมือประมง โดย บังเอิญ"

ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ การติดเครื่องมือประมง กว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงในวงผู้ อนุรักษ์ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ ที่สุด รวมทั้งการควบคุมการสัญจรของเรือชาวประมง ที่ยังต้องผลักดันต่อ

แค่นาเรียน

ต้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒ ปรากฏข่าวอันน่า ปีติยินดียิ่ง เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา พระราชทานชื่อให้แก่ ลูกพะยูนเกยตื้นตัวล่าสุดว่า "ยามิล" และทรงรับ พะยูนทั้งสองตัว คือ มาเรียมและยามิลไว้ในโครงการ "อนุรักษ์แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลไทย ใน พระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรี นารีรัตน"

จากรายงานการสำรวจประชากรพะยูนประจำปี ๒๕๖๒ พบจำนวนประชากรพะยูนจากการบินสำรวจ ในพื้นที่จังหวัดตรัง คือ ๑๔๕ ตัว เพิ่มมา ๔ ตัวจาก ปีที่แล้ว และ ๒๕๐ ตัวทั่วประเทศ

แม้จะเป็นเรื่องน่ายินดีที่ประชากรพะยูนเพิ่ม มากขึ้น แต่ต้องไม่ลืมว่านี่คือจำนวนประชากรพะยูน ที่เหลืออยู่แค่ ๒๕๐ ตัวสุดท้าย และยังคงรอวันต่อ ลมหายใจ ด้วยแรงจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และนักอนุรักษ์ทุกคน

ตลอด ๑ ปีที่ผ่านมา จากการที่ผมได้สัมผัสด้ การอนุบาลมาเรียม และการปฏิบัติงานร่วมกับ เจ้าหน้าที่ทีมสัตวแพทย์ เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าฯ เจ้าหน้าที่กลุ่มอาสาพิทักษ์คูนของชาวบ้าน และ จิตอาสาคนอื่น ๆ แม้ต้องเผชิญหน้ากับความผิดหวัง นับครั้งไม่ถ้วน แต่ลมหายใจของทุกคนยังเต็มเปี่ยม ด้วยความหวังที่ต้องการเห็นสัตว์ป่ามีชีวิตรอด นี่เป็น เชื่อไฟให้เหล่าเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครพยายาม ผลักดันเรื่องราวการอนุรักษ์ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่พะยูน สัตว์ทะเลหายาก หรือแค่หญ้าทะเล แต่รวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติทุกสิ่ง

ช่วงกลางดึกเวลา ๒๓.๓๐ น. วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๒ ท่ามกลางความมืด แว่วเสียงคลื่นลมทะเลซัด กระทบหิน มาเรียมน้อยมีอาการลอยนิ่ง สัตวแพทย์ รับเข้าดูแลด้วยความห่วงใย แต่ไม่สามารถตรวจเจอ สัญญาณชีพและการตอบสนอง จึงรีบทำการกู้ชีพ และกระตุ้นการหายใจเหนือผิวน้ำจนมาเรียมกะพริบตา

และตอบสนองต่อการสัมผัสสิ่งค่อย ๆ ประคองลงน้ำ แต่สัญญาณชีพหายไปอีกครั้งเมื่อเวลา ๒๓.๔๕ น. เจ้าหน้าที่จึงต้องนำมาเรียกขึ้นจากน้ำอีกครั้งเพื่อกู้ชีพ พร้อมให้ยากระตุ้นหัวใจ ยากระตุ้นการหายใจ การใช้สารน้ำ

แต่ที่สุดเจ้าพะยูนที่อ่อนล้าหมดกำลังมายาวนาน ไม่ตอบสนองการช่วยเหลือ

เวลา ๐๐.๐๙ น. มาเรียกจากไปอย่างสงบ ท่ามกลางเจ้าหน้าที่ ทีมสัตวแพทย์ และจิตอาสาที่ช่วยกันอย่างสุดความสามารถ

ร่างน้อยไร้วิญญาณถูกนำส่งที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง เพื่อหาสาเหตุการตายซึ่งเกิดจากการช็อก อีกทั้งพบรอยขีดข่วนทั่วร่างกาย รอยขีดเลือดในกล้ามเนื้อและผนังช่องท้องด้านใน ซึ่งอาจเกิดจากการกระทบกับของแข็ง เช่น ถูกพะยูนตัวใหญ่พุ่งชน หรือชนหินขณะเกยตื้น

เรื่องน่าเศร้าใจที่สุดคือ "พบเจอเศษพลาสติกจำนวนแปดชิ้นอัดแน่นกันอยู่ในลำไส้ใหญ่ส่วนปลาย ทั้งนี้เนื่องจากมาเรียมมีสภาวะขาดน้ำที่รุนแรง ทำให้ส่งผลต่อการบีบตัวของทางเดินอาหารลดลงหรือไม่เคลื่อนที่ ทำให้เกิดการสะสมของแก๊สในทางเดินอาหาร ก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างมาก ทำให้เกิดสภาวะช็อกเนื่องจากความเจ็บปวด และเสียชีวิตลงทันที" ประโยคสุดท้ายที่ระบุไว้ในรายงานข้อมูลการจัดการและช่วยเหลือลูกพะยูน

...

การมาของมาเรียมไม่เพียงแต่ทำให้เราได้เรียนรู้พฤติกรรมของพะยูน และสร้างประโยชน์ในการศึกษาค้นหาแนวทางการอนุรักษ์พะยูนเท่านั้น

มาเรียมได้ทำหน้าที่ทางอ้อมเสมือนทูตน้อยแห่งท้องทะเลตราบจนลมหายใจสุดท้ายของมัน มันส่งสัญญาณบอกเราถึงชะตากรรมของพะยูนตัวอื่น ๆ และความจริงว่าทะเลกำลังต้องการความช่วยเหลือ

ผู้คร่ำหวอดมาเรียมมีชีพพลาสติก แต่คือผู้ที่ชีพพลาสติกแล้วปราศจากความรับผิดชอบ

ท้ายสุดแล้วผมหวังว่าการจากไปของมาเรียมจะเป็นนาฬิกาปลุก

ที่ไม่ใช่ให้เราตื่น แต่ปลุกให้เราลุกขึ้นมาทำ

"งานอนุรักษ์ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของคนทุกคน" ผมเชื่อเช่นนั้น ๓

ด้วยรักและอาลัยจากผู้เขียนถึงมาเรียม และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่อุทิศกายใจในการดูแลเจ้าหญิงน้อยตัวนี้ ตราบจนลมหายใจสุดท้าย

เอกสารประกอบการเขียน

เกร็ดชีวิตพะยูนในป้อเลี้ยงที่ภูเก็ต โดย ดร. กาญจนา อดุลยานุกุล

พะยูนและการอนุรักษ์พะยูนในประเทศไทย *Dugong and conservation of Dugong in Thailand* โดย ดร. กาญจนา อดุลยานุกุล

รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยกรมทรัพยากร ทะเลและชายฝั่ง

หญ้าทะเลในน่านน้ำไทย *Seagrasses in Thai waters* โดย สมบัติ ภูวชิรานนท์ และคณะ สถาบันวิจัยและพัฒนา ทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และป่าชายเลน

นักثر เวชศาสตร์ : ช่างภาพสารคดีที่เน้นประเด็นเชิงอนุรักษ์เป็นหลัก ตั้งใจอยากนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราวเบื้องหลังของผู้คนที่ทำงานด้านงานอนุรักษ์ เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการส่งกำลังใจและผลักดันประเด็นอนุรักษ์ขึ้นมาในสังคม ตามที่ได้รับทราบปลุกฝังมาในฐานะนักสื่อสารมวลชน

“จิตอาสาบ้านถ้ำหิน”

ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านถ้ำหิน อ. สอนผึ้ง จ. ราชบุรี

เมื่อ วันที่ 20-21 กรกฎาคม 2562 นิตยสาร สารคดี และสมาชิคนิตยสาร สารคดี ได้มาร่วมกันทำกิจกรรม โครงการอุปถัมภ์ On tour ครั้งที่ 2 “จิตอาสาบ้านถ้ำหิน” ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านถ้ำหิน อ. สอนผึ้ง จ. ราชบุรี ซึ่งปีนี้เป็นปีที่ 2 ที่นิตยสาร สารคดี จัดกิจกรรมนี้ โดยในครั้งนี้อเราได้เปิดให้สมาชิคนิตยสาร สารคดี ได้ร่วมเดินทางไปทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อโรงเรียนด้วย

000*
จุดเด่นหรือความรู้ที่นำไป
(Generators)

100
ปรัชญา
(Philosophy)

200
ศาสนา

400
ภาษาศาสตร์
(Language)

500
วิทยาศาสตร์
(Science)

600
วิทยาศาสตร์ร่วมสาขา หรือสหสาขา

กิจกรรมที่พี่ ๆ จิตอาสาและน้อง ๆ นักเรียนมาร่วมกันทำ เช่น จัดมุมความรู้-ห้องสมุด ทำสื่อการเรียนการสอน เล่นนิทานสอนใจ เป็นต้น

ที่พิเศษยิ่งกว่า น้อง ๆ นักเรียนพาพี่ ๆ ไปชมฟาร์มเลี้ยงไก่ แปลงเกษตรปลูกพืชผักสวนครัว อันเป็นผลงานของเด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านด้าหินด้วย

คุณวนิดา ดาราฉาย
สมาชิกอุปถัมภ์นิตยสาร *สารคดี*

"ประทับใจค่ะ เด็ก ๆ น่ารักมาก
แล้วก็รู้สึกได้เลยว่าเด็ก ๆ มีความสุข
กับกิจกรรมที่เรามาทำในวันนี้"

คุณสุรธีร์ชัย กิโยติลลชัย
สมาชิกอุปถัมภ์นิตยสาร *สารคดี*

"ได้รับข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสา
ที่ทาง *สารคดี* ส่งมาให้ทางไลน์ก็เลยลอง
เข้าไปคุยกับเจ้าหน้าที่ที่บริษัทฯ และได้มา
ชอบมาก เพราะรู้สึกว่าได้ทำประโยชน์
ได้เห็นเด็ก ๆ มีความสุข และตัวเราเอง
ก็มีความสุขที่ได้ทำด้วย"

กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ใจดีที่เห็นความสำคัญของการส่งความรู้และกิจกรรมอาสาสู่วิทยาลัยที่อยู่ห่างไกล นิตยสาร สวรรคต ขอขอบพระคุณ

ค.ศ. หญิง มาลินณา สังข์แก้ว ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านด้าหิน พร้อมทั้งคณะครูและนักเรียนที่ร่วมกันจัดกิจกรรมนี้ สมาชิกทุกท่านที่มาร่วมกิจกรรม และท่านที่ร่วมบริจาคเงินและสิ่งของสำหรับน้อง ๆ นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านด้าหิน

คุณไพโรจน์ กวียานันท์ ประธานกรรมการบริหาร บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด สมาชิกผู้อุปถัมภ์โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านด้าหิน

วงรอบคุณผู้ใหญ๋ใจดี

คุณสุวพร กองริ้ว กรรมการผู้จัดการ บริษัทวิริยะ-ประกันภัย จำกัด (มหาชน)
 บริษัทวิริยะ-ประกันภัย จำกัด (มหาชน)
 ร่วมสนับสนุนทุนการศึกษา ทุนอาหารกลางวัน
 บริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด
 บริษัท บางจากคอร์ปอเรชัน จำกัด (มหาชน)
 บริษัท สิงห์ คอร์ปอเรชัน จำกัด
 ร่วมสนับสนุนอุปกรณ์ ของใช้นักเรียน น้ำดื่ม

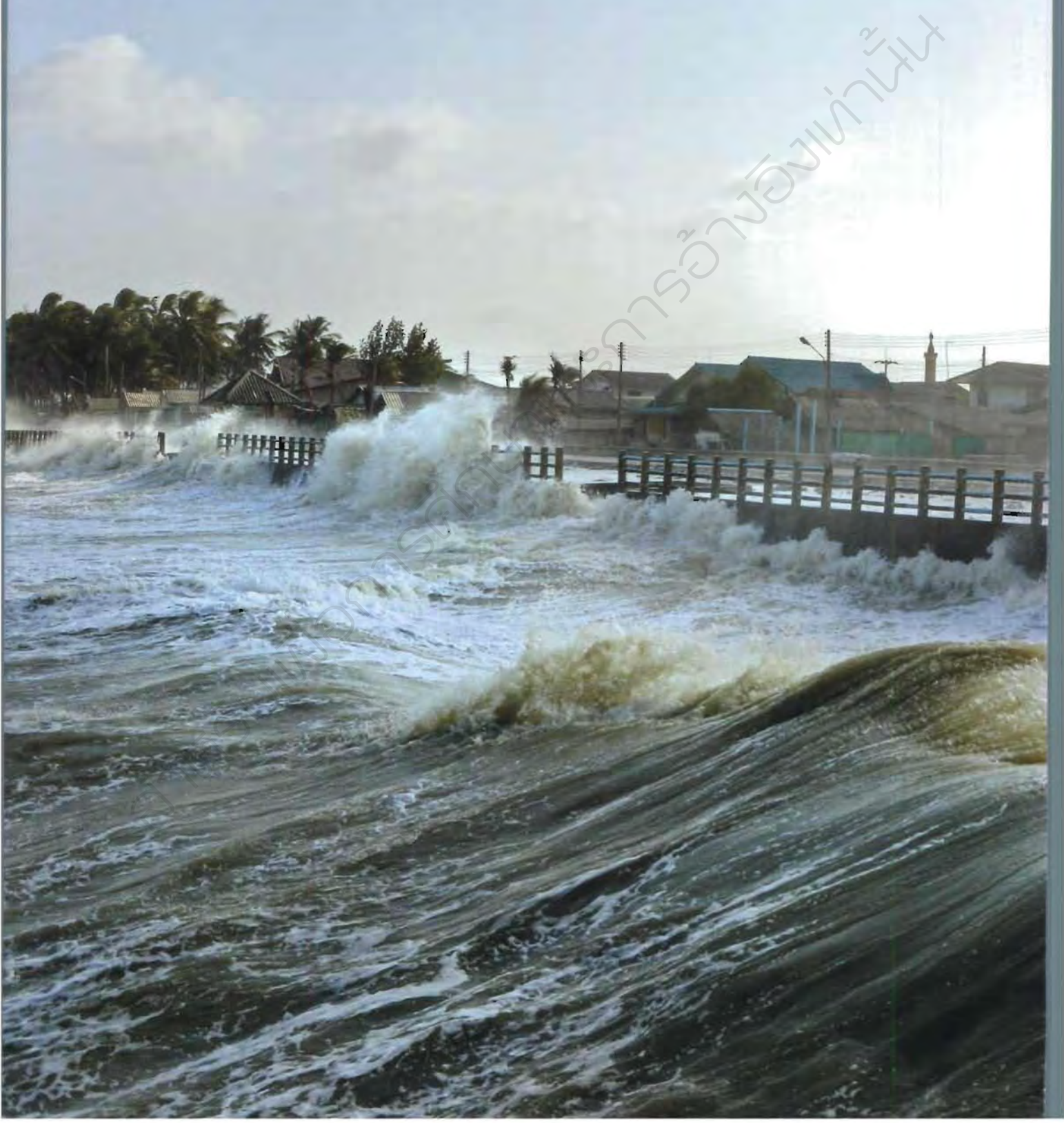
จิตอาสาร่วมกิจกรรม	บริจาคสิ่งของ
คุณวนิดา คาราดาย คุณสรัญญา กุลชะโมรินทร์ คุณหนูเล็ก กานแก้ว คุณอรนลิน ไกรรักษ์ คุณเบญจภรณ์ เข็นเป็นสุข คุณวันปิติ เข็นเป็นสุข คุณสุรวิรัตน์ ภิชโยติลลชัย คุณสิมา กอสงวนสิทธิ์ คุณสกล บัณฑิตเสวนากุล คุณสาธิตา ภาวกนันท์	คุณกมลรัตน์ รัตนพงษ์นิช คุณจิราวัฒน์ คาวีรัตน์ คุณลัดดาวัลย์ อุคมดี / แพทย์ / พยาบาล พนักงานโรงพยาบาลเปาโล คุณเศรษฐมนตร์ กาญจนกุล คุณฐิติพร รวมอยู่ คุณแฉั่ว ท้วมสม คุณนิตยา โสภา คุณสุชิต พรหมภักดี คุณชูพงษ์ จันทร์มานะ คุณวารณี ศุภพันธ์มณี และครอบครัว คุณวรรณทรัพย์ เมนะเนตร คุณมาลินี จรเจริญ คุณดวงใจ สดเอี่ยม คุณอ้อย พวงมาลี คุณทิพวดี ลิ้มพานิชกุล คุณแหวตา มีสิทธิ์ คุณเนทนา แสงสว่าง คุณพลพัฒน์ เหมพิมานแมน คุณสุนันทา ศุภกิจธิ คุณอนรินทร์ กงเพชร คุณชัยฤทธิ์ อานุการังสี คุณอุบลวรรณ บัวอุไร คุณวรินทร์ตรา คารามาตร์ คุณนฤกร บัวหลวง คุณเสานีย์ / คุณบุญเทิด / คุณพัชรากร ท้วมสม คุณบังอร ท้วมสม คุณเพ็ญศรี ศรีสำราญรุ่งเรือง คุณกฤตตินัดดา หนูไชยะ
บริจาคทุนทรัพย์	
คุณมณฑิลา แห่งสภา คุณวนิดา คาราดาย คุณจำนงค์ ศรีนวล คุณถมยา ว่องเจริญ คุณจิรายุ นัวเมือก คุณสรัญญา จันอาจ คุณอรวารรณ เอกะ คุณณิชา สรณฤทธิรัตน์ คุณสรัญญา กุลชะโมรินทร์ คุณอภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ คุณสุนันท์-คุณพิเชษฐ์ ภาวกนันท์ คุณชนะสรรค์ ธนันทชัยภัทร์ คุณมณีรัตน์ ศรีเสาวชาติ คุณชัชพร ตรีทศกุล คุณเพ็ญศรี ศรีสำราญรุ่งเรือง คุณรินทราย ตรงกิจ คุณแพททิลาส สุดแสง คุณสิมา กอสงวนสิทธิ์ คุณสกล บัณฑิตเสวนากุล และผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	

วงรอบคุณ

- ร้านแสงทอง (บ้านบัวทอง) คุณใหม่ทอง ไทสงบ จำสับโก สราวุฒ บุญเพ็ชร และครอบครัว สำหรับอาหารกลางวันเลี้ยงน้องๆ คุณครู และทีมงาน ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2562
    - คุณรณา วาสิกศิริ คุณอาทิตย์ แยมเมือก สำหรับขนมทุกมือของน้องๆ
    - แม่ติ่มและเพื่อน ๆ ที่ดูแลอาหารทุกมือ
  - น้องดี (รพรรณเทพ มงคลศิริ) พิธีกร พิธีเลี้ยง, น้องเจมส์ (ภาณุรุ่ง พงษ์อะสา) ช่างภาพ
- วงรอบคุณสมาชิกอุปถัมภ์นิตยสาร *สารคดี* จิตอาสา ผู้ใหญ๋ใจดี และพนักงานบริษัทวิริยะ-ธุรกิจ จำกัด ทุกท่านที่ร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

ทะเล รุกผ่านดิน

บ้านหน้าศาล อำเภอสว่างวีระ จังหวัดนครศรีธรรมราช
พื้นที่ได้รับผลกระทบจากน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง
เดิมบริเวณนี้เคยมีหาดทรายกว้างไกล
บัดนี้น้ำทะเลรุกเข้ามาประชิดถนนและพื้นที่อยู่อาศัย

ภาพ : สกล เกษมพันธ์ุ

เมื่อคลื่นกลืนกิน
แผ่นดินจะหายไป

สุติพันธ์ พัฒนมงคล เรือง

อิทธิพลของคลื่นและลม
ทำให้อาคารกลายเป็นซากปรักหักพัง
ที่ถล่มน้ำกลายเป็นทะเลเว้า
สภาพเช่นนี้พบได้ทั่วไปริมทางหลวงสาย ๔๐๑๓
อำเภอปากพนังและอำเภอหัวไทร
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพ : สกส เกษมพันธ์ุ

คลื่นซัดปะทะกำแพงกั้นคลื่น
ลูกลาบถึงถนน สะอองโองน้ำเค็ม
ฟุ้งกระจายในอากาศ
กีดร้อนทำสายส่งปลุกสร้าง
และยังทำให้พืชพรรณ
ตามแนวชายฝั่งเหี่ยวตายไป

ภาพ : สกศ. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

เขื่อนป้องกันตลิ่งริบทะเล (revetment) ชนิดเขื่อนหินทิ้ง สร้างจากก้อนหินขนาดใหญ่
ที่อาจได้จากการระเบิดหินนำมาวางเรียงหรือซ้อนทับบริเวณหน้าหาดที่มีความลาดชันไม่มากนัก
ในพื้นที่เกี่ยวกับขั้วปรากฏร่องรอยการปักไม้ไผ่ดักตะกอนเพื่อปลูกป่าชายเลน

ภาพ : วิจิตร แซ่เฮ้ง

เขื่อนกันคลื่นและทราย (jetty) สร้างตั้งฉากกับแนวชายฝั่งยื่นออกจากปากแม่น้ำหรือปากคลอง
ป้องกันการตกตะกอนบริเวณปากแม่น้ำช่วยให้เรือแล่นเข้าออกได้ตลอดทั้งปี แต่เปลี่ยนแปลงทิศทางน้ำ
ทำให้ชายฝั่งด้านหนึ่งงอก อีกด้านหนึ่งตลิ่งถดถอย

ภาพ : บันสิทธิ์ บุญระพิศเวช

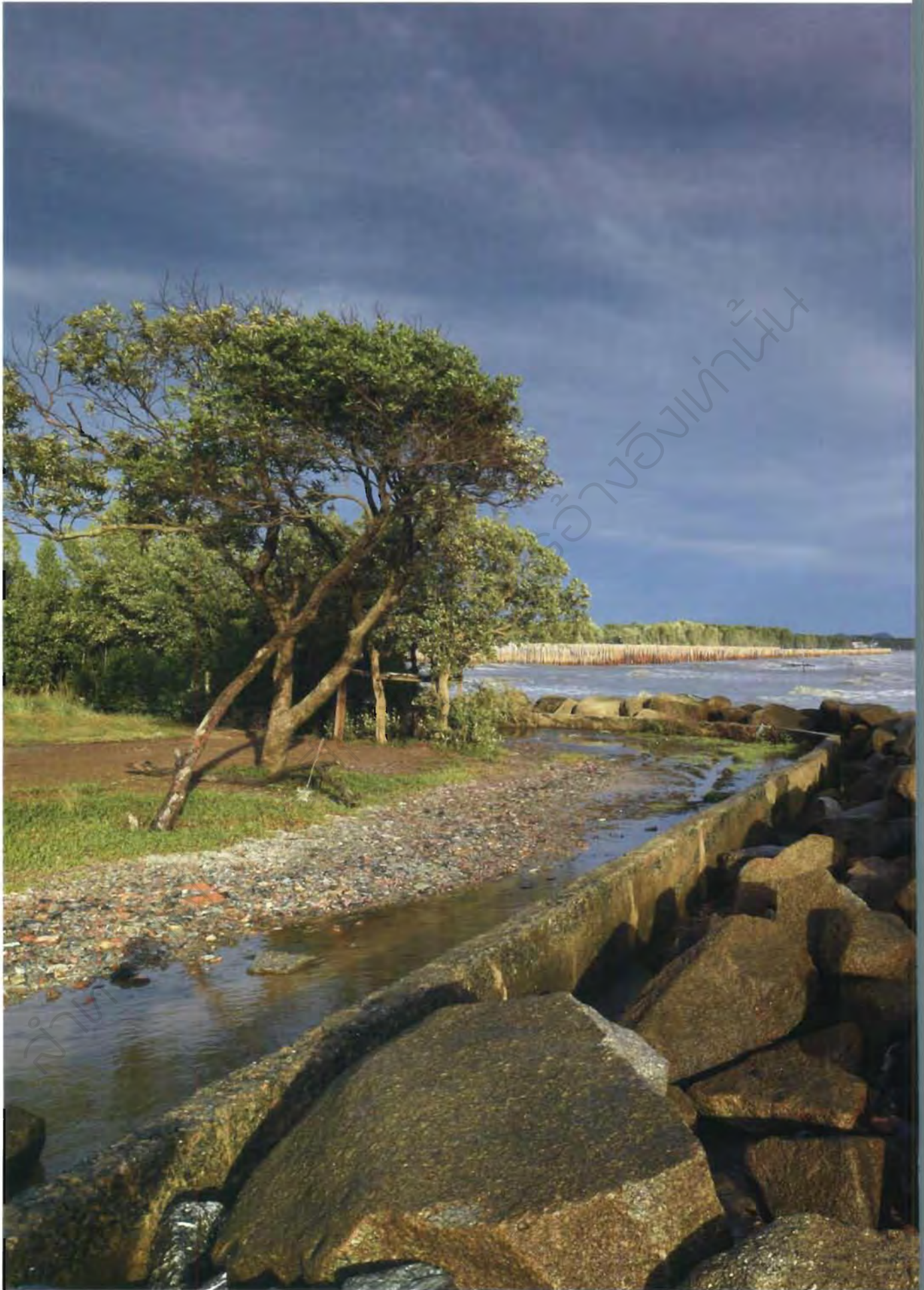

คำทับศัพท์เพื่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

เขื่อนป้องกันคลื่น
นอกชายฝั่ง (breakwater)
เป็นโครงสร้างที่อยู่นอกชายฝั่ง
บางคนเรียกว่า “เกาะเทียม”
สามารถสลายพลังจากคลื่นได้ดี
แต่ทำให้เกิดการสะสมตะกอนทราย
หลังแนวเขื่อนเป็นรูปโค้งเว้า
เหมือนฟันเลื่อย

ภาพ · สดกล ภาณุพันธ์

บ้านคลองหก ตำบลเกาะเปริด
อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
บริเวณนี้เคยเป็นแผ่นดินที่มี
ผู้คนอยู่อาศัยประมาณ ๔๐ ครอบครัว
ปัจจุบันต้องถอยร่นเข้าไปอาศัยอยู่
ห่างจากชายฝั่ง มีโครงสร้างป้องกัน
หลายรูปแบบ เช่น กำแพงกันคลื่น
เขื่อนหินทิ้ง รั้วไม้ไผ่

การแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่นี้
อาจดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน
เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง
กรมเจ้าท่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 เป็นต้น

ภาพ: วิจิตร ศรีเมือง

นาถุ้ง ตำบลบางปืด
อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด
เมื่อหลายปีก่อนการส่งเสริม
ให้กลุ่มทุนและเกษตรกร
หันมาทำนาถุ้ง เป็นบกระียน
สำคัญของปัญหาเกิดเขา-ชายฝั่ง
เพราะทำให้เกิดการบุกรุก
พื้นที่ป่าชายเลน

ภาพ : วิจิตร แซ่เตี๊

เรือดูดทรายกำลังดูดทรายจากใต้ท้องทะเล
ลำเลียงผ่านท่อเข้าบดหาดซลาทัศน์ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อปี ๒๕๕๘ มาตรการเติมทรายเป็นการฟื้นฟูชายหาด
ที่ช่วยรักษาทัศนียภาพของชายหาด แต่ต้องใช้ทรายปริมาณมาก
พิจารณาเลือกแหล่งทรายที่เหมาะสม
และต้องดำเนินการเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ภาพ : สุทธิพันธ์ พิพัฒมงคล

บ่อยครั้งที่ผลประโยชน์
ทางเศรษฐกิจต้องแลกมาด้วย
ชายหาดพังทลาย อีกทั้งยังทำ
ให้**วิถีชีวิตของคนชายฝั่ง**
เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง

กลุ่มเยาวชนและประชาชน
จังหวัดสงขลา เดินผ่านชายหาดสปีหลา-
ชลาทัศน์ ซึ่งมีร่องรอยการวางถุง
ใยสังเคราะห์บรรจุทราย (geobag)
เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘
กิจกรรมเดินด้วยรัก ศรีภรา
และกาวนา เพื่อหาดสปีหลายั่งยืน
เป็นส่วนหนึ่งของงาน The World
Beach Day แลเล แลหาด ครั้งที่ ๕
เรียกร้องให้ผู้คนหันมาตระหนัก
ถึงความสำคัญและแก้ปัญหา
น้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งอย่างยั่งยืน

ภาพ : วุฒินันท์ พิพัฒน์มงคล

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ
จากปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง
บริเวณอำเภอปากพนังและอำเภอหัวไทร
จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งให้ดูบ้าน
ที่ตนเคยอาศัย หากที่ดินถูกเวนคืน
อย่างน้อย ๆ หน่วยงานรัฐจะจ่ายค่าชดเชย
หรือค่าเวนคืนให้ แต่ถ้าต้องรื้อมาลดาจว
เพราะน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง สิ่งที่ทำได้คือ
อพยพไปหาที่อยู่ใหม่เท่านั้น

ภาพ : ศกธ มาชมพันธุ์

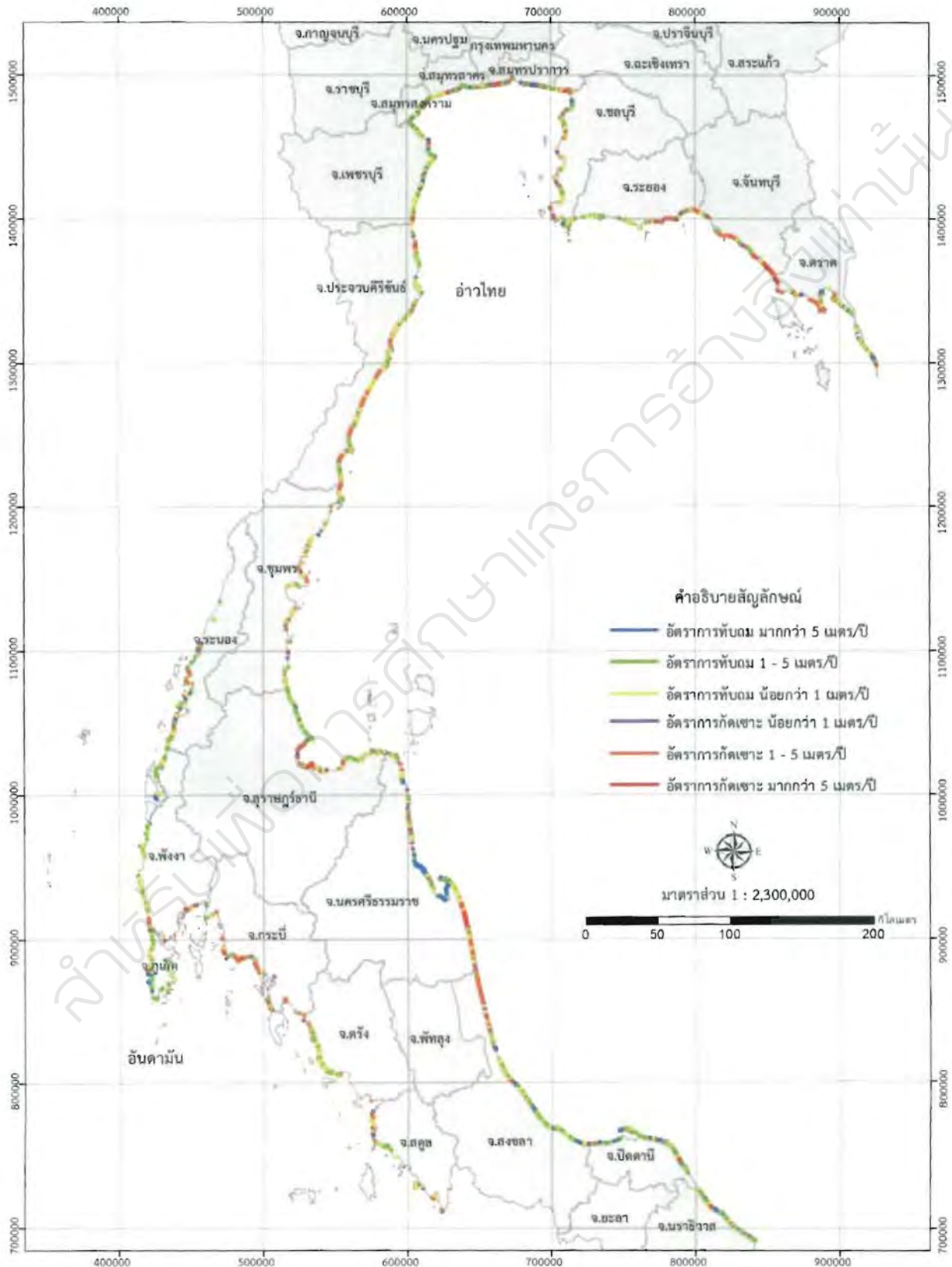

หลายสิบปีที่ผ่านมา ผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายฝั่งต้องสูญเสียบ้านและที่ทำกิน ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์กลายเป็น **“โฉนดตกน้ำ”** มูลค่าเหลือเพียงศูนย์

แผนที่แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ
 ที่พื้นที่ที่ถูกกัดเซาะและทับถม วิเคราะห์จากภาพถ่ายดาวเทียมข้อมูล
 เส้นแนวชายฝั่ง (shore line) ระหว่างปี ๒๕๔๘-๒๕๕๙
 จะเห็นว่ามีการกัดเซาะชายฝั่งเกิดขึ้นทั่วอ่าวไทยตอนบน
 อ่าวไทยตอนล่าง และชายฝั่งอันดามัน

ภาพ . สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

ทะเล รุกแผ่นดิน

บ้านชุมชนสมุทรจีน ตำบลแหลมฟ้าผ่า
อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

“คุณรู้มั๊ย ในอดีตบริเวณนี้มีแผ่นดินเต็มไปหมด สมัยจีนยังสาว ๆ หมู่บ้านอยู่ห่างชายฝั่งตั้ง ๒ กิโลเมตร แต่ตอนนี้พื้นที่หมู่ ๔ หายไปจากแผนที่ประเทศไทย ชุมชนทั้งหมดเหลือแต่วัดหลังหมู่บ้านกลายเป็นเกาะกลางทะเล จากแผ่นดินมหาศาลเหลือแค่น้ำกับฟ้า”

ปลายปี ๒๕๖๐ สมร แข่งสมุทร อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลแหลมฟ้าผ่า แนะนำให้ผมรู้จักชุมชนบ้านชุมชนสมุทรจีนซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งอ่าวไทยใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยามองออกไปสุดสายตา ผมเห็นแนวเสาไฟฟ้าหลายสิบต้นกลางทะเลยืนยันว่าพื้นที่แถบนั้นเคยมีคนอยู่อาศัย วัดชุมชนสุวรรณวาสซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจภูมิกษัตริย์ทะเลล้อมทุกด้านถึงขนาดมีคนเรียกว่า “วัดทะเล” มีเพียงสะพานปูนทอดยาวเชื่อมชุมชนกับวัดให้ชาวบ้านได้มาทำบุญและนั่งพักผ่อนหย่อนใจ คนที่เหลืออยู่ยังยืนยันหัดและหาทางปรับตัวเพื่ออาศัยบนแผ่นดินเกิด

บ้านชุมชนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง แผ่นดินถูกทำลาย ในเวลาประมาณ ๔๐ ปีชาวบ้านต้องอพยพโยกย้ายไม่ต่ำกว่าเจ็ดถึงแปดครั้ง อาณาเขตของหมู่บ้านราว ๕,๐๐๐ ไร่จมหาย

ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้หมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนคงจะถูกกลบซ้อออกจากประเทศไทยในไม่ช้า

เมื่อคลื่นกลืนกิน แผ่นดินจะหายไป

จิตพิณร์ พัฒนบงกช : เรื่อง

เกาะอาดัง
อุทยานแห่งชาติ
ตะรุเตา
จังหวัดสตูล
ภาพ : วิจิตรดี แซ่เก็ง

ชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน ชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง และชายฝั่งอันดามัน

ประเทศไทยมี ๒๓ จังหวัดที่มีชายฝั่งทะเล แบ่งเป็นชายฝั่งอ่าวไทย ๑๗ จังหวัด ชายฝั่งอันดามัน ๖ จังหวัด นับระยะรวมกัน ๓,๑๕๑.๑๓ กิโลเมตร มีลักษณะทางธรณีสัณฐานแตกต่างกันตามลักษณะ คือ หาดทราย (sandy coast) หาดโคลน (tidal flat) และหาดหิน (rocky coast) บางพื้นที่แบ่งเป็นหาดทรายหยาบ หาดทรายละเอียด หาดทรายปนเปลือกหอย บางแห่งเป็นหาดโคลนปนทราย แต่ละพื้นที่มีปัญหาถูกกัดเซาะชายฝั่งต่างกันไป มหันตภัยเงียบนี้เกิดขึ้นแทบทุกจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเล

ชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน มีตัวอย่างตำบลบางชัน อำเภอชลุง และตำบลเกาะเบริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ชาวบ้านประมาณ ๔๐ ครอบครัวต้องสูญเสียบ้านและที่ทำกินตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ ทอน สุขเกษม เป็นคนหนึ่งที่จำใจต้องทิ้งบ้านและปล่อยให้ที่ดินนับร้อยไร่จมหาย ที่ดินมีเอกสารสิทธิกลายเป็น "โฉนดตกน้ำ" มีมูลค่าเหลือเพียงศูนย์

สมมุติว่าวันหนึ่งบ้านเรือนหรือที่ดินของเราถูกเวนคืน เราอาจเสียใจ แต่อย่างน้อย ๆ หน่วยงานรัฐจะจ่ายค่าชดเชยหรือค่าเวนคืนให้ ถึงจะไม่คุ้มค่าง่ายพอบรรเทาความเดือดร้อน แต่ถ้าบ้านต้องจมน้ำตลิ่งถาวรเพราะน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง สิ่งที่ได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นคืออพยพหนีไปหาที่อยู่ใหม่ โดยไม่ได้รับเงินชดเชยจากหน่วยงานใด เมื่อปี ๒๕๕๕ ทอนเคยให้สัมภาษณ์สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี สารคดีชุด "ทะเลรุกแผ่นดิน" ว่า "ก็คลื่นลมมันมาแรง มันตีจนบ้านพัง เราก็อยู่ไม่ได้ ก็รู้สึกว่าจะเสียดาย แต่ทีนี้จะทำยังไงได้ มันพังไปแล้ว" ทุกครั้งที่ชายชราวัย ๗๐ ปี เดินมาฝั่งชายฝั่งทะเลบ้านคลองหก เขาสะเทือนใจเมื่อมองไปยังบ้านหลังเก่าที่วันนี้เหลือเพียงผนังห้องน้ำและเสาปูนโผล่พ้นผิวน้ำ นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ เป็นต้นมา มีรายงานว่าน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งบ้านคลองหกลึกกว่า ๑ กิโลเมตร

ชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง ที่ชายฝั่งหาดทรายแก้ว ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา น้ำทะเลกัดเซาะชายหาดลูกกลมถึงถนนลาดยางจนเป็นเวี่ยงไม่สามารถสัญจรได้ ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิต เพราะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

ส่วนที่อำเภอปากพนังและอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านเรือนตามแนวชายฝั่งกลายเป็นบ้านร้าง เหลือเพียงซากปรักหักพัง ชาวบ้านที่บ้านเกาะผ้าย ตำบลขนานนาก อำเภอปากพนัง เล่าว่า ฝ้ามองการพังทลายของบ้านเพื่อนที่ละหลัง ซากปูนแตกหักกระจัดกระจาย แม้หลายหลังนำวัสดุก่อสร้างมาถมชายฝั่งเพื่อป้องกันกัดเซาะ

"แต่ก็ไม่ช่วยอะไร" ชาวบ้านคนเดิมบอก ตลอดทางหลวงสาย ๕๐๑๓ มีบ้านเรือนร้างเต็มไปหมด ถนนสายนี้เคยอยู่ห่างจากทะเลนับร้อยเมตร แต่วันนี้กลายเป็นถนนเลียบรินทะเล

ที่บ้านหน้าศาล เทศบาลตำบลหน้าสวน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช การกัดเซาะชายฝั่งเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างสิ้นเชิง

รุสดี นิยมเดชา ชาวบ้านหน้าศาล อายุราว ๓๐ ปี เล่าว่า "ตอนเด็ก ๆ วิ่งจากหมู่บ้านลงทะเลมันเหนื่อยนะครับ หาดกว้างเป็นกิโลกว่าจะถึงน้ำ เดี่ยวนี้เหลือ ๑๐๐ เมตรบ้าง ๕๐ เมตรบ้าง บางช่วงไม่มีหาดเลย"

ถึงฤดูมรสุม ชาวบ้านหน้าศาลต้องเผชิญคลื่นแรง โถมซัดเข้าฝั่ง เกือบคลื่นระลอกแล้วระลอกเล่าพุ่งลัดกำแพงตลิ่งแผดเสียงกัมปนาท กำแพงและพื้นหลังแนวกำแพงแตกหักเสียหาย ใต้น้ำเค็มฟุ้งกระจายกัดกร่อนทำลายสิ่งปลูกสร้าง ชาวบ้านบางคนกับสภาพว่า "ดินแดนแห่งนี้อาจไม่เหมาะเป็นที่อยู่อาศัยอีกต่อไปแล้ว"

สุบิน นิยมเดชา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะพร้าว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ซึ่งมีพื้นเพเป็นคนบ้านหน้าศาล บรรยายถึงความสุขในอดีตของชาวชุมชนเมื่อครั้งที่ยังมีหาดทรายว่า

"ชายหาดหลากหลายด้วยกิจกรรม ไม่ว่าจะป็นงานมีสปีด มีร้านอาหาร 'เหมือนฝัน' ที่เนรมิตชายหาดให้เป็นเมืองชั่วคราวที่ใช้ความสามัคคีกันอย่างมาก การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน ฟุตบอล การดำน้ำจับเบ็ด การเดินพาเหรดเรืออวนลอยนับร้อย ๆ ลำจากชุมชนพรานธำวาส มารวมกันสังสรรค์ที่บ้านหน้าศาลเพื่อหึ่งวงดนตรี คูหนังกลางแปลง และชื่นชมศิลปะมโนราห์บนหาดทราย ภาพการออกเรือหากุ้งปลาตอนกลางวัน สามีภรรยาและลูก ๆ ช่วยกันถือเช่งไล่เบี่ยงมาลงเรือ เด็ก ๆ วิ่งเล่นที่ชายหาด เล่นว่าวเล่นน้ำ บ้างฝึกว่ายน้ำ บ้างแข่งทำล้อใบมะพร้าวให้ลอยตามลมว่าล้อใครจะถึงบู๊วก่อนกัน เด็กโตก็เล่นฟุตบอล วอลเลย์บอล และเตะตะกร้อ หน้ามรสุมเล่นกระดานโต้คลื่น ใครเล่นได้จากสันดอนถึงหาดถือว่าสุดยอด ใครไม่เคยเล่นไม่รู้หรอกว่าสนุกอย่างไร

"นานมาแล้วมีเตามาใช้ เดี่ยวนี้หาไม่ได้แล้ว กลางคืนนอนดูพระจันทร์เต็มดวง บางคืนดูเดือนและดาว พุดคุยกันจนหลับไม่รู้ตัว ตื่นมาดูพระอาทิตย์ขึ้นเริ่มวันใหม่อย่างสดใสและมีความสุข ชาวประมงช่วยกันเซ็นเรือเล็กเพื่อส่งเด็ก ๆ ไปเรือใหญ่ ช่วยส่งของขึ้นเรือได้ค่าขนม หน้าลมสงบชาวบ้านที่อยู่ห่างจากชายหาดหรือที่เรียกว่า 'จากตลาด' จะนำเด็กตลาดมาเล่นน้ำกับเด็กเล็ก สร้างความคุ้นเคยกัน ผู้ใหญ่ก็ได้พบปะพูดคุยกัน วันนั้นหาดทรายที่บ้านหน้าศาลสูญสิ้นแล้ว เด็ก ๆ บ้านหน้าศาลว่ายน้ำไม่เป็น รู้สึกเสียดาย เสียดายหาดทราย ความสุข ความทรงจำดี ๆ ที่ยากจะหวนคืนมา"

ด้านชายฝั่งอันดามันก็มีปัญหากัดเซาะ แต่เน้นว่าน้อยกว่าฝั่งอ่าวไทยด้วยธรณีสัณฐานที่แตกต่าง กล่าวคือ ฝั่งอ่าวไทยเป็นหาดที่เกิดจากการสะสมตัวของตะกอนทราย ยิ่งช่วงภาคใต้ตอนล่างมีหาดทรายยาวต่อเนื่องนับร้อยกิโลเมตร ส่วนฝั่งอันดามันเป็นเกาะแก่งและโขดหิน หาดทรายจึงเป็น "อ่าวกระเปาะ" เป็นรูปโค้งเชื่อมระหว่างภูเขาหรือโขดหินสองข้าง ภาววิธนาการเรียกว่าอ่าวสมดุสติด (pocket beach) การกัดเซาะส่วนใหญ่เกิดในหน้ามรสุมที่มีคลื่นลมแรงจัด

อย่างไรก็ดีผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ระบุว่า ชายฝั่งอันดามันมีปัญหาถูกกัดเซาะมากกว่า ๔๐ จุด ทั้ง ๖ จังหวัด และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

ปี ๒๕๕๕ จังหวัดภูเก็ตต้องเผชิญช่วงที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมอันดามัน บริเวณหาดสุรินทร์ ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง ทะเลมีคลื่นสูงมาก น้ำซัดกัดเซาะชายฝั่งจนกำแพงกันคลื่นยาวประมาณ ๓๐๐ เมตรทั้งคืนลงมาทั้งแถบ มีทรายกองถมบนถนน ที่หาดกะตะ ตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต ชายหาดถูกคลื่นมรสุมซัดจนรากต้นไม้ใหญ่โผล่ คลื่นลากเตียงผ้าใบลงทะเล หอคอยของเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวหรือมีซากรัดถูกคลื่นซัดจนเกือบล้ม

ชายหาดชลาทัศน์ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

"ภูมิที่บ้านเรามีหาดทราย มีชายทะเลอยู่ใจกลางเมือง ทำให้มีอากาศดี มีพื้นที่แห่งความสุขฟรี ๆ เป็นพื้นที่สาธารณะให้ใช้ประโยชน์ทุกวัน ผมชอบมองหาดจากโรงเรียน เมื่อมีปัญหาทั้งเรื่องการเรียนรู้และเรื่องหัวใจจะแวะมาเที่ยว" ประโยคข้างต้นคือความรักความผูกพันที่ **อภิศักดิ์ ทัศนีย์** มีต่อชายหาดสงขลา เขาเป็นคนอำเภอสิงหนคร แต่มาเรียนต่อในตัวจังหวัดตั้งแต่ชั้นมัธยม อภิศักดิ์เป็นสมาชิกกลุ่ม Beach for life กลุ่มเยาวชนท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศของชายหาด ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลาสงขลาฟอรั่ม

ชายหาดกลางเมืองสงขลา มักถูกเรียกว่า "หาดสมิหลา" ทั้งหมด แต่สำหรับคนท้องถิ่นแล้วชายหาดยาว ๗.๘ กิโลเมตรที่เรียงตั้งสัญลักษณ์ประจำเมืองแบ่งออกเป็นหาดสมิหลาและหาดชลาทัศน์ มีจุดสำคัญจากเหนือลงใต้ คือ แหลมสนอ่อน หาดสมิหลา รูปปั้นนางเงือกทอง หาดชลาทัศน์ และโชติหินห้วยนายแรงอันเป็นที่ตั้งของชุมชนเก่าแก่อั้ง

ภาพทิวสน หาดทราย จะงอยสันทรายโค้งโอบรับชายหาด เขาตั้งกวน ทะเลสาบสงขลา เกาะหนู เกาะแมว รวบรวมเอกลักษณ์ของสงขลาไว้ครบครัน จังหวัดที่มีภูมิทัศน์งดงามเช่นนี้หาไม่มากนัก

แต่แล้วอภิศักดิ์ก็เริ่มตระหนักว่าชายหาดที่เขารักอาจไม่เหมือนเดิม

หลายปีที่ผ่านมาชายหาดสงขลาเปลี่ยนแปลงทั้งจากกระบวนการธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ คำกล่าวของผู้หลักผู้ใหญ่ที่เล่าตรงกันว่าในอดีตกว่าจะเดินถึงชายทะเลเล่นเอาเหนื่อยหอบ ต้องผ่านแนวป่าสนผืนใหญ่ทำให้คนรุ่นลูกหลานนึกสงสัยไปตาม ๆ กัน เพราะสิ่งที่เห็นไม่ได้เป็นอย่างนั้น

ริมชายหาดชลาทัศน์ อภิศักดิ์เล่าให้ผมฟังว่าถ้าเป็นความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เช่นเมื่อครั้งชายหาดบริเวณหน้าโรงแรมบีพี สมิหลาบีช ถูกคลื่นกัดเซาะเสียหาย ไม่นานก็คืนพื้นสภาพ เขาเปิดภาพถ่ายในปี ๒๕๔๒ และ ๒๕๔๕ ให้ดูประกอบ

การเคลื่อนย้ายของทรายชายหาดตามธรรมชาติไม่ใช่การสูญเสียดาวรอยางที่หลายคนเข้าใจ ทรายเพียงแค่เคลื่อนย้ายชั่วคราวในหน้ามรสุม และจะกลับมาทับถมเป็นหาดกว้างตามเดิมในฤดูลมสงบ บางปีหาดกว้างมากจนปีหาดกว้างน้อยแล้วแต่รอบของธรรมชาติ

"ช่วงคลื่นลมปรกติ คลื่นจะพัดทรายเข้าหาชายฝั่งช้า ๆ เกิดการจัดเรียงตัวเป็นหาดทราย ถึงช่วงมรสุมเม็ดทรายจะถูกคลื่นกวาดออกห่างทะเลไปกองเป็นสันตอนไต้่น้ำ พอคลื่นลมสงบลง คลื่นไต้่น้ำหรือที่เรียกว่า 'คลื่นเต็ง' จะพัดทรายสันตอนกลับขึ้นฝั่งเรียงตัวเป็นหาดทราย หาดทรายที่ถูกกัดเซาะจึงถูกแทนที่ด้วยเม็ดทราย และด้วยเหตุนี้หาดทรายจึงไม่เหมือนกันในแต่ละช่วงเวลา เม็ดทรายที่เห็นในวันนี้จะถูกแทนที่ด้วยเม็ดทรายใหม่ในวันข้างหน้า" อภิศักดิ์อธิบายชัดถ้อยชัดคำ

แต่ถ้าเป็นความเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมของมนุษย์ ด้วยการสร้างโครงสร้างแข็ง เขาเห็นว่ามักนำไปสู่การกัดเซาะที่ลุกลามยากเยียวยา ยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นกับหาดชลาทัศน์

ต้นเหตุของปัญหาทะเลกัดเซาะต้องเล่าย้อนไปประมาณ ๖๐ ปี เมื่อกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านโยกย้ายจากแหลมสนอ่อนมาตั้งชุมชนตรงโชติหินห้วยนายแรงซึ่งขณะนั้นยังมีชายหาดเก่าแก่อั้ง ชาวบ้านตั้งหมู่บ้านชิตชายหาด เรียนรู้ที่จะอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของชายหาดและน้ำทะเล บ้านเรือนสร้างแบบยกพื้นค้ำยันด้วยเสาต้น

เล็ก ๆ ไม่ก็ตขวางกระแสน้ำและตะกอนทราย ต่อมากองทัพเรือขอคืนพื้นที่บางส่วนของชุมชนเก่าเส็งและสร้างถนนเลียบริมหาดสมิหลาลงมาถึงเก่าเส็ง ช่วงหัวโค้งถนนล่องลำเข้าไปในเขตอิทธิพลการปรับตัวของชายหาด ทำให้ถนนถูกน้ำทะเลกัดเซาะ ต้องซ่อมแซมมากขึ้นตามความรุนแรงของคลื่นลมในแต่ละปี

ในปี ๒๕๔๓ มีการสร้างอาคารสูบน้ำเสียบนหาดเก่าเส็งรุกเขตอิทธิพลการปรับตัวของชายหาด ขัดขวางการเคลื่อนย้ายของเม็ดทรายตามธรรมชาติ ทำให้คลื่นพัดผ่านหาดทรายเข้าปะทะฐานรากของอาคารจนพังเสียหาย ชายหาดเก่าเส็งถูกทำลาย คลื่นเลี้ยวเบนไปกัดเซาะถนนรุนแรงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทางเทศบาลนครสงขลาจึงสร้างเขื่อนกันคลื่น (คันดักทรายหรือรอ) รูปตัว T จำนวนสามตัวเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่กลับเป็นกรรขยปัญหาให้ลูกกลมสู่หาดชลาทัศน์ ต้องสร้างกำแพงชายฝั่งหลายรูปแบบเพื่อป้องกัน เช่น กำแพงหินทิ้ง (quarystone revetment) หินตะแกรงหรือเกเบียน (gabion) กระสอบทรายโยสังเคราะห์ (geobag) ฯลฯ หน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการมีทั้งเทศบาลนครสงขลา กรมโยธาธิการและผังเมือง ฯลฯ แต่ไม่มีวิธีไหนได้ผล เกิดการพังทลายของชายหาดตำแหน่งถัดจากกำแพงตัวสุดท้ายเสมอ ต้องสร้างกำแพงเพิ่มเป็นโดมิในระยะทางถึง ๒ กิโลเมตร ต่อมากกระสอบทรายทั้งใบเล็กใบใหญ่ก็เสื่อม

สภาพและขาดวิน หินตะแกรงถูกคลื่นลากสู่ทะเล

ธรรมชาติของหาดทรายมีกำเนิดจากลำน้ำพัดตะกอนทรายไหลสู่ทะเล ทรายจะทับถมบริเวณปากแม่น้ำเป็นสันดอนขนานชายฝั่ง คลื่นพัดพาตะกอนทรายเคลื่อนไปจัดเรียงตัวเกิดเป็นหาดทราย มีสมดุลธรรมชาติระหว่างตะกอนทรายที่ถูกพัดมาทับถมและถูกคลื่นพัดพาไปนานนับพัน ๆ ปี และจะดำเนินต่อไปตราบเท่าที่ไม่มีสิ่งใดมาแทรกแซง เขื่อนหรือกำแพงกันคลื่นจึงเป็นสิ่งแปลกปลอมเป็นตัวการทำให้หาดทรายและชายฝั่งพังทลายอย่างรุนแรง

ผลการสำรวจกระแสน้ำชายฝั่งภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดนราธิวาสขึ้นไปถึงนครศรีธรรมราชพบว่า การสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นทำให้ชายฝั่งถูกกัดเซาะ รศ. ดร. สมบูรณ์ พรพิเนตรพงศ์ อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมโยธา สาขาวิศวกรรมทางทะเล คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้ก่อตั้งเว็บไซต์เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด หรือ Beach Watch Network (www.bwn.psu.ac.th) อธิบายสาเหตุการกัดเซาะชายหาดชลาทัศน์อย่างน่าสนใจว่า

"สิ่งก่อสร้างรูกลำชายฝั่งจะดักตะกอนไว้ เมื่อฝั่งหนึ่งไม่ได้รับตะกอนหล่อเลี้ยงก็เกิดการกัดเซาะและทำให้แผ่นดินอีกด้านหนึ่งอก สมมุติทางได้มีตะกอนถูกดักจนทำให้แผ่นดินอก ๑ ไร่ ทางเหนือแผ่นดินก็จะหายไป

๑ ไร่พอ ๆ กัน ยกตัวอย่างการสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นที่เรียกว่า jetty บริเวณปากทางเข้าทะเลสาบสงขลา ทำให้เรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ผ่านเข้าออกได้ทั้งปี หลังจากไม่มีตะกอนทรายสะสมกันร่องน้ำ ทำให้บริเวณแหลมสนอ่อนมีแผ่นดินอกร่วม ๕๐๐ ไร่

หาดชลาทัศน์
อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา
ภาพ / วิถีใหม่ พจนานุกรม

หาดชลาทัศน์
อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา
ภาพ : ฐิติพันธ์ ทัดมั่งคอง

"การแก้ปัญหาด้วยการสร้างกำแพงกันคลื่นยิ่งเร่งให้ชายฝั่งพังทลาย เกิดผลกระทบต่อเนื้อที่เรียกว่า end effect ที่กำแพงกันคลื่นตัวสุดท้าย ตามหลักฟิสิกส์ง่าย ๆ คือคลื่นจะหักเหแล้วเลี้ยวเบนไปกัดเซาะทรายด้านข้างที่ไม่ได้รับการป้องกัน การสร้างกำแพงยังแยกทรายด้านหน้ากับด้านหลังกำแพงออกจากกัน ถึงช่วงมรสุมหาดทรายหน้ากำแพงจะถูกกัดเซาะ คลื่นจะตะกุกวาดจนไม่เหลือทรายคอยดูดซับความรุนแรง คลื่นก็ยิ่งโถมเข้าหากำแพงจนพังลงมา"

หนังสือ *หาดทราย มรดกทางธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น* โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะกรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ จำแนกสิ่งก่อสร้างที่เป็นต้นเหตุของการเสื่อมคุณภาพชายหาดเป็นสามกลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ตั้งฉากกับแนวชายฝั่ง มักใช้กับท่าเรือและปากแม่น้ำเพื่อป้องกันการตกตะกอนในท่าเรือ ได้แก่ เขื่อนกันทรายและคลื่น (jetty) คันดักทรายหรือรอก (groin) ทำให้เกิดการสะสมของตะกอนทรายด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งถูกกัดเซาะ

กลุ่มที่ ๒ ขนานกับแนวชายฝั่งเพื่อกันคลื่นโดยตรง ได้แก่ เขื่อนกันคลื่นนอกชายฝั่ง (breakwater) ทำให้คลื่นที่เข้ามาปะทะกับเขื่อนเลี้ยวเบนและทำให้พื้นที่ด้านหลังของเขื่อนปลอดภัยจากคลื่นลมจึงเกิดการสะสมของทรายเป็นรูปโค้งเว้า และจะเกิดการกัดเซาะชายหาดอย่างรุนแรงที่เขื่อนกันคลื่นตัวสุดท้ายเสมอ

กลุ่มที่ ๓ ตั้งอยู่บนหาดทรายเพื่อป้องกันแผ่นดินจากพายุใหญ่ ได้แก่ กำแพงกันคลื่น (seawall) ทำให้เกิดการสะท้อนของคลื่นด้านหน้ากำแพง กวาดทรายหน้ากำแพงออกสู่ทะเลจึงทำให้กำแพงพังทลาย คลื่นที่โถมปะทะกำแพงทำให้เกิดไอน้ำเค็มฟุ้งกระจายในอากาศ กัดกร่อนสิ่งปลูกสร้าง และทำให้พืชพรรณตามแนวชายฝั่งแห้งตายไป

อย่างไรก็ตามแม้ทางกลุ่มอนุรักษ์หรือผู้ที่ต้องการรักษาระบบนิเวศของหาดทรายให้คงสภาพตามธรรมชาติ จะจัดให้โครงสร้างต่าง ๆ เป็นต้นเหตุของการเสื่อมคุณภาพชายฝั่ง แต่หน่วยงานรัฐหลายหน่วยงานใช้โครงสร้างดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางชายฝั่ง โดยแบ่งออกเป็น "มาตรการแบบอ่อน" ได้แก่ การเติมทรายชายหาด การปลูกป่าชายเลน การวางถุงโยสังเคราะห์ บรรจุทราย การปักไม้ไผ่ชะลอคลื่น และ "มาตรการแบบแข็ง" คือ กำแพงป้องกันคลื่นริมชายหาด เขื่อนหินทิ้ง เขื่อนป้องกันคลื่นนอกชายฝั่ง ใ้กรอกทราย รอดักทราย กล่องกระชุนหรือกล่องเกเบียน

มุมมองหรือแนวทางการป้องกันรักษาชายฝั่งของสองฝ่ายจึงไม่ตรงกัน

ที่ชายหาดชลาทัศน์ หลังจากที่มีการทดลองใช้มาตรการแบบแข็ง คือ เขื่อนกันคลื่น หินตะแกรง (กระสอบทรายยังมีข้อถกเถียงว่าเป็นมาตรการแบบแข็งหรือแบบอ่อน) ผลคือทำให้เกิดการพังทลายของชายหาด

เต็ม อีกทั้งทัศนียภาพไม่งามตา ไม่เหมาะที่จะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เทศบาลนครสงขลาและกรมเจ้าท่าจึงพลิกเทคนิคทั้งหมดที่เคยทำมาด้วยวิธีเติมทรายชายหาด (beach nourishment) ตามข้อเสนอของเครือข่ายนักวิชาการภาคประชาสังคม และกลุ่ม Beach for life นับเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่ใช้วิธีนี้ แต่ก็เป็นการดำเนินงานระยะสั้นและจำกัดระยะทางเพียง ๔๕๐ เมตร วิธีการและทรายที่ใช้ก็ไม่ถูกต้องนักตามหลักวิชาการ ทำให้ประสิทธิภาพการฟื้นฟูต่ำ

การป้องกันและแก้ปัญหาหน้าทะเลกัดเซาะชายฝั่งในประเทศไทยมีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กรมเจ้าท่า กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดในกรณีหาดชลาทัศน์ กรมเจ้าท่าช่วยฟื้นฟูหาดช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๕๘ มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ผลคือคนสงขลาเห็นด้วยกับวิธีถอดอนโครงสร้างชายฝั่งบางส่วนร่วมกับวิธีเติมทราย

ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดสงขลาโดยผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) จังหวัดสงขลา ดำเนินมาตรการเติมทรายชายหาดร่วมกับการหล่อและวางแท่งคอนกรีตตั้งฉากกับชายฝั่ง

อีกคดีเดินนำมสำรวจหาดชลาทัศน์ เขาชี้ให้เรือดูดทรายกำลังลอยลำไม่ไกลจากชายฝั่ง มีท่าอลังการทรายเป็นไต้ทะเลเข้ามาถมหาดอย่างต่อเนื่อง บนหาดยังมีรถแบ็กโฮกำลังขุดทราย มีเครื่องจักรกลหนัก มีเหล็กเส้นก่อสร้างขึ้นรูปเป็นแท่ง เขาตั้งข้อสังเกตว่าวัสดุที่นำมาถมบนหาดมีคุณสมบัติเหมาะสมเพียงใด เพราะทรายที่ถูกดูดขึ้นมาดูจะแตกต่างจากทรายเป็นหาดมากทั้งสีและขนาด

โดยหลักการของการฟื้นฟูชายหาดด้วยการเติมทรายวัสดุ แหล่งที่มาของทราย ตลอดจนพื้นที่หน้าตัดของหาดถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ หากปฏิบัติถูกต้องตามหลักวิชาการจะเป็นการแก้ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบน้อยไม่รบกวนทัศนียภาพ แต่โครงการของจังหวัดสงขลาไม่ได้เติมทรายเพียงอย่างเดียว ในสัญญาจ้างระบุถึงการวางแท่งคอนกรีตตั้งฉากกับชายฝั่งเป็นช่วง ๆ ตลอดระยะประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร โดยขุดหลุมวางแท่งคอนกรีตแล้วใช้ทรายกลบฝัง

ในทางวิศวกรรมโครงสร้างที่ยื่นตั้งฉากกับชายฝั่งคือคันดักทราย ซึ่งที่ผ่านมามีตัวอย่างให้เห็นว่าชายหาดทางทิศเหนือถูกกัดเซาะ

ภาคประชาสังคมนำโดยกลุ่ม Beach for life, กลุ่มประมงพื้นบ้าน, สงขลาฟอรัม และกลุ่ม Law long beach จึงรวมตัวกันยื่นฟ้องศาลปกครองสงขลา ผู้ถูกฟ้องประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) จังหวัดสงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมเจ้าท่า และเทศบาลนครสงขลา ศาลปกครองสงขลามีคำวินิจฉัยออกมาว่าให้ผู้ฟ้องชนะคดี แต่ไม่มีผลทางอาญา สั่งให้ทางจังหวัดสงขลาและ ทส. พุดคุยกันถึงแนวทางใหม่ในการฟื้นฟูชายหาด

ในฐานะตัวแทนกลุ่ม Beach for life ซึ่งติดตามปัญหากัดเซาะชายหาดชลาทัศน์มานาน อีกคดีให้ความเห็นว่า ความสำคัญของคดีนี้คือการใช้สิทธิชุมชนชายฝั่งตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเพิ่งจะประกาศใช้ มีเนื้อหาระบุว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

"สมัยนี้ชายหาดที่สวยงามเหลือน้อยลงทุกที เราควรรักษาไว้ จะก่อสร้างอะไรต้องให้กระทบธรรมชาติให้น้อยที่สุด อย่างหาดสมิหลา หาดชลาทัศน์ สภาพแวดล้อมยังสมบูรณ์ ผู้คนจากหลายภาคส่วนเข้ามาใช้ประโยชน์ทุกวัน เราทุกคนควรเห็นคุณค่าของหาดทรายในฐานะปรากฏการณ์คลื่นตามธรรมชาติ ไม่ใช่แรงแต่จะสร้างโครงสร้างแข็งเพราะกลัวว่าจะเกิดผลกระทบจากคลื่น"

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้บทเรียนหนึ่งคือระบบนิเวศหาดทรายมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนสูง ทุกวันนี้มีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับหาดทรายอยู่และเปลี่ยนแปลงของหาดทราย ปัจจัยเลวร้ายที่สุดมาจากมนุษย์

ขณะเดียวกันปัจจัยที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบวกก็น่าจะมาจากมนุษย์เช่นกัน

ปากคลองระบายน้ำ ชะอวด-แพรงเมือง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และชายฝั่งอ่าวไทย ภาคใต้ตอนล่าง

จากหาดชลาทัศน์ จังหวัดสงขลา ผมเดินทางมายังปากคลองระบายน้ำชะอวด-แพรงเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ปี ๒๕๕๙ ตรงกับช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ แต่วันที่ผมเดินทางมาถึงคลื่นลมสงบ ภายหลังจากท้องทะเลและชายฝั่งรองรับน้ำฝนที่ตกลงมาอย่างหนักเมื่อไม่กี่วันก่อนหน้านี

ลมประจำถิ่นที่พัดผ่านประเทศไทยและมีผลต่อการกัดเซาะชายฝั่งมีสองชนิด ได้แก่ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ นำความ

หนาวเย็นมาให้ และพัดผ่านอ่าวไทยลงไปตอนล่าง ทำให้เกิดการกัดเซาะฝั่งอ่าวไทย ชนิดที่ ๒ คือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดจากทะเลอันดามันเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม นำความชุ่มชื้นมาให้ และทำให้เกิดฝนตกชุกในภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ ทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน และภาคใต้ฝั่งตะวันตก นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้รับอิทธิพลจากพายุหมุนเขตร้อน ทั้งได้ฝนที่มีจุดกำเนิดในทะเลจีนใต้และไซโคลนที่เกิดในมหาสมุทรอินเดีย พายุเหล่านี้มักก่อความเสียหายรุนแรงและส่งผลกระทบต่อารกัดเซาะชายฝั่ง

ที่ปากคลองระบายน้ำชะอวด-แพรงเมือง ผมมองเห็นเขื่อนกันทรายและคลื่นแบบคอนกรีตเสริมเหล็กยื่นออกไปกลางทะเลตั้งฉากกับชายฝั่ง เมื่อเดินตามสันเขื่อนแล้วมองกลับเข้าหาฝั่งก็เห็นชัดเจนว่าชายหาดด้านใต้เกิดหาดทราย "งอก" ขณะที่ชายหาดด้านเหนือถูกกัดเซาะมองเห็นเขื่อนกันคลื่นนอกชายฝั่ง (breakwater) ชาวบ้านเรียกว่า "เกาะเทียม" ทอดยาวสุดสายตา ไล่เรียงตามแนวหาดที่เกิดการสะสมของทรายเป็นรูปโค้งเว้าเหมือนฟันเลื่อย

ชาวบ้านเล่าว่าเมื่อปี ๒๕๔๗ กรมชลประทานสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นแห่งนี้เพื่อป้องกันตะกอนทรายทับถมตรงปากคลอง แต่ทันทีที่สร้างเขื่อนชายหาดทางใต้

หาดหัว
อำเภอสิชล
จังหวัดนครศรีธรรมราช
ภาพ : สุทธิพันธ์ พิพัฒน์เกษ

ก็เริ่มออก ขณะที่ย้ายหาทางหนีที่ถูกกัดเขา

"มีละตัวกรทำให้อายหาศพ" ชาวบ้านคนดังกล่าว ยืนยัน

กรมเจ้าท่าก็เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีก่อสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นตามปากแม่น้ำเพื่อป้องกันไม่ให้ตะกอนทรายเกิดการทับถม และช่วยให้เรือสินค้ารวมทั้งเรือประมงแล่นเข้าออกได้ทั้งปี จากที่เคยใช้วิธีขุดลอกปากแม่น้ำตามฤดูกาล เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นหลายแห่งในนครศรีธรรมราช เช่น บ้านบ่อคอนที่ อำเภอปากพะอึง การสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นที่ปากคลองผักกาดทำให้ชายหาดด้านทิศเหนือของเขื่อนทั้งหลายเป็นระยะทางกว่า ๕ กิโลเมตร บ้านเรือนหลายหลังถูกคลื่นพัดหายไปไหนหมด

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต้องแลกมาด้วยชายหาดพังทลาย อีกทั้งยังทำให้อายุชีวิตของคนชายฝั่งเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง

ชาวบ้านคนเดิมเล่าว่าเมื่อก่อนหาดทรายแห่งนี้คือบ้านผู้คนในชุมชนแนวเขินทำกิจกรรมบนชายหาด ครอบครัวยุ้ยใช้เป็นแหล่งนัดพบการ ชาวประมงใช้เป็นจุดจอดเรือ และซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ โดยทั่วไปพื้นที่ในทะเลตรงบริเวณที่จอดเรือจะต้องไม่เดินเขินและมีต้นคอกขนาดเล็กด้านนอกชายฝั่งเพื่อช่วยลดแรงกระแทกจากคลื่นทำให้เรือนิ่ง เข็มขึ้นง่าย นอกจากนี้บริเวณชายหาดต้องเป็นที่ราบ ไม่สูงชันเกินไป จุดจอดเรือก็มีเรือจอดเรียงต่อ ๆ กัน เพราะการนำเรือขึ้นฝั่งต้องอาศัยแรงหลายคนช่วยเข็น เจ้าของเรือลำไหนกดับบ้านก่อนถือว่าไม่ช่วยเหลือกัน ก็จะถูกผู้เอาเรือในชุมชนดักเตือน

การกัดเซาะชายฝั่งจึงไม่ได้ทำลายเฉพาะหาดทรายผืนแผ่นดิน ต้นไม้ สิ่งปลูกสร้าง แต่ยังทำลายวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่ดำรงมาช้านาน

ในหนังสือ *หาดทราย มรดกทางธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น* (๒๕๕๔) ระบุว่า ตลอด ๓๐ ปีที่ผ่านมาชายฝั่งด้านอ่าวไทยถูกกัดเซาะถึงร้อยละ ๒๘.๓ ซึ่งทั้งหมดที่เสียหายรุนแรงคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒ หรือประมาณ ๔๔๕ กิโลเมตร ล้วนเกิดจากสิ่งก่อสร้างรุกล้ำหาดทราย

ที่ดำเนินการโดยภาครัฐ เช่น เขื่อนกันทราย เขื่อนกันคลื่น กำแพงชายฝั่ง เฉพาะภาคใต้ตอนล่างจังหวัด ได้แก่ นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และนครศรีธรรมราช มีปัญหาการกัดเซาะร้อยละ ๓๗ ตามผลการสำรวจเมื่อปี ๒๕๕๐ และเสียหายเพิ่มเป็นร้อยละ ๔๙ เมื่อปี ๒๕๕๔ แม้ว่าการหน่วยงานของรัฐจะดำเนินมาตรการแก้ไข แต่อัตราการกัดเซาะกลับขยายตัวรุนแรง สาเหตุหลักเกิดจากการแก้ปัญหาด้วยมาตรการที่แทรกแซงสมดุลตามธรรมชาติของหาดทราย

เฉพาะชายฝั่งอำเภอหัวไทรถึงอำเภอปากพะอึง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการสร้างเขื่อนกันคลื่นนอกชายฝั่งแล้วจำนวน ๒๐๒ ก้อน แต่ละก้อนยาวประมาณ ๓๐-๖๐ เมตร ถ้าประเมินค่าใช้จ่ายในกวางก่อสร้างตามหนังสือ *แนวทางการจัดทำแผนงานโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง* กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ความยาว ๑ เมตร ราคา ๑๐๐,๐๐๐-๑๕๕,๐๐๐ บาท เขื่อนก้อนหนึ่งยาว ๓๐-๖๐ เมตร จะมีราคาก้อนละประมาณ ๖-๑๑.๗ ล้านบาท ต่ออีกก้อนมี ๒๐๒ ก้อน ก็ใช้งบประมาณราว ๒,๖๒๐ ล้านบาท

ศศิณ เจลิมลาภ ประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้ทรงคุณวุฒิคณะอนุกรรมการบูรณาการด้านการจัดการการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ตั้งคำถามว่า การใช้งบประมาณขนาดนี้มาแก้ปัญหาถือเป็น การดำเนินน้ำพริกละลายแม่น้ำหรือไม่ เนื่องจากยิ่งสร้างมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ชายฝั่งพัง เขายกตัวอย่างการแก้ปัญหาที่หาดปรังามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีสร้างเขื่อนป้องกันคลื่นแบบแนวเขื่อนหินทิ้ง

"แนวหินทิ้งริมหาดแบบนี้ก็โลเมตรละ ๖๐ ล้านบาท สร้างจากภาษีเราทุกคน หาดนี้ยาวเป็นสิบกิโลเมตร ก็เตรียมเงินไว้ ๖๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาท เพราะเดี๋ยวคลื่นก็เลี้ยวเบน ค่อยๆ เขาะต่อไป จริงๆ แล้วการกัดเซาะเกิดจากไปสร้างถนนลึกลงในพื้นที่คลื่นซัดถึงในช่วงมรสุมคือคุณไม่วางแผนให้ดีกว่าก่อสร้าง บางหน่วยงานคิดแต่จะป้องกันรักษาทรัพย์สินของตัวเอง ไม่คิดบ้างว่าต้องทำลายชายหาด แล้วก็ต้องทำลายภูเขาเพื่อเอาหินมาถม

แก้ปัญหา ถึงตอนนี้หน่วยงานรัฐรู้ถึงผลกระทบของ
โครงสร้างแข็งอยู่แล้วแต่ไม่ยอมรับ หาดทรายที่เสียหาย
ในชั้นวิกฤตต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ต้องระงับ
การก่อสร้างสิ่งรุกล้ำชายฝั่งทุกขนาด เพราะมีสงวนทำลาย
ความสมดุลของตะกอนทรายชายฝั่ง และต้องรื้อถอน
สิ่งปลูกสร้างที่รุกล้ำทะเลออกให้หมด เพื่อเริ่มมาตรการ
จัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างถูกต้อง ผมเคยเสนอให้หรือ
เขียนต่าง ๆ กำแพงกันคลื่นต่าง ๆ ออกให้หมด แต่ก็คง
เป็นไปไม่ได้ยาก เพราะจะเกิดการพิพาทกันระหว่างคนที่ได้
รับผลประโยชน์กับคนที่เสียประโยชน์ เมื่อชายฝั่งพัง
มันกระทบหลายหน่วยงาน อีกอย่างตัวต้นเหตุก็ไม่
ยอมรับว่ามีกรก่อสร้างที่ทำให้เกิดผลกระทบ มันเสียเชิง
อัตราสูง เมื่อต่างคนต่างแก้มันก็ไม่จบ ตอนนี้หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องก็ทำได้แค่แก้ไขป้องกันงานตัวเอง ซึ่งแน่นอนว่า
จะเกิดผลกระทบต่อเนื่องไปกัดเซาะที่อื่นแทน"

ทั้งนี้เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙ เว็บไซต์หนังสือพิมพ์
เดลินิวส์รายงานข่าวพาดหัวว่า

"วอน 'กรมเจ้าท่า' ช่วยเพิ่มงบฯ เร่งทำแนว กันคลื่นยักษ์คลื่นที่"

เมื่อข่าวกล่าวถึงผลการประชุมแบบมีส่วนร่วมของ
ประชาชนครั้งที่ ๓ (ปัจฉิมนิเทศ) ระบุว่ากรมเจ้าท่าเตรียม
สร้างแนวกันคลื่น ๘๘ ก้อน และโครงสร้างอื่นๆ ที่
อำเภอปากพนัง รวมงบประมาณ ๑,๑๘๐,๒๖๒,๐๐๐
บาท ระบุว่าถ้าไม่ดำเนินการก่อสร้างจะเกิดการกัดเซาะ
ชายฝั่งตั้งแต่หลักกิโลเมตร ๑-๑๘ และจะทำให้สูญเสีย
แผ่นดิน ๑,๑๒๖.๗๕ ไร่ โดยมีอัตราการกัดเซาะมากที่สุด
ที่ ๑๑.๗๑ เมตรต่อปี การทำเช่นนี้เพื่อหยุดปัญหาโหนด
ตกน้ำ ชาวบ้านต่างลงมติเห็นด้วยกับโครงการดังกล่าว

สำหรับหน่วยงานรัฐคิดว่าการสร้างเขื่อนมีความ
จำเป็น ตัวแทนนักวิชาการของบริษัทเอส ที เอส เอ็น-
จิเนียร์ส คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัทที่ปรึกษาของกรม
โยธาธิการและผังเมือง ให้ความเห็นว่า การกัดเซาะ
ชายฝั่งแก้ไขได้หลากหลายวิธี ทั้งโครงสร้างอ่อน (soft
solution) เช่นเสริมทราย และโครงสร้างแข็ง (hard
solution) เช่น เขื่อนหินทิ้ง เขื่อนคอนกรีตขั้นบันได แต่ละ
แบบมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน การเลือกใช้วิธีใดต้อง

ถูกต้องตามหลักวิชาการ และต้องนำปัจจัยด้านวิศวกรรม
สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ มาเป็นเกณฑ์ในการ
คัดเลือก

"มาตรการการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยโครงสร้างอ่อน แม้ว่า
จะสามารถบรรเทาปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งได้ก็ตาม แต่
อาจไม่เหมาะสมกับทุกพื้นที่ที่ประสบปัญหา เนื่องจาก
สภาพทางกายภาพของพื้นที่ และด้านสมุทรศาสตร์ที่
แตกต่างกัน รวมถึงต้องใช้งบประมาณดำเนินการอย่าง
ต่อเนื่อง สำหรับโครงสร้างแข็ง เป็นมาตรการการแก้ไข
ปัญหาดังกล่าวที่สร้างขึ้นในพื้นที่ที่เป็นปัญหา
วิกฤตซึ่งต้องได้รับการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ถึงแม้ว่า
โครงสร้างแข็งเหล่านี้จะถูกมองว่าทำลายทัศนียภาพบน
ชายหาด ทำให้หาดทรายหายไป หรือแม้แต่ก่อให้เกิดการ
กัดเซาะในพื้นที่ข้างเคียงในบางพื้นที่ แต่ถ้ามองในอีกมุม
หนึ่งของประชาชนที่อาศัยและได้รับความเดือดร้อนอยู่
บริเวณชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะ การมีเขื่อนกันคลื่นที่แข็งแรง
มีอายุการใช้งานยาวนาน ป้องกันคลื่นได้แม้ในช่วงมรสุม
แรง ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจได้ว่าที่อยู่อาศัยหรือที่
ทำกินของตนยังคงปลอดภัยจากการกัดเซาะ ชาวบ้าน
ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งเคยตั้งคำถาม
กับเราว่า คนที่ให้ความสำคัญเรื่องความสวยงามชายหาด
ไม่ได้มีบ้านเรือนอยู่ติดชายฝั่ง พวกเขามาชายฝั่งปีละไม่
กี่ครั้ง แต่พวกเขาเสียอยู่ทุกวันทุกเวลา ในช่วงลมมรสุม
รุนแรงเราหลับไม่ลง ต้องย้ายไปอาศัยอยู่บ้านญาติ อยู่วัด
อยู่ที่ที่หลวงจัดให้ ดังนั้นหากเทียบความสวยงามของ
ชายหาดกับความเดือดร้อนของชุมชนหรือชาวบ้านที่มี
บ้านมีทรัพย์สินอยู่บริเวณชายฝั่งแล้วเทียบกันไม่ได้เลย

"เสียงคลื่นทุกลูกที่กัดเซาะชายฝั่งสร้างความเจ็บปวด
ให้ผู้มีทรัพย์สินหรือบ้านที่กำลังจะถูกกัดเซาะ หน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนฯ เพื่อ
บรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และเพื่อ
ปกป้องรักษาพื้นที่ชายฝั่งของประเทศไม่ให้ถูกกัดเซาะ
เสียหายไปมากกว่านี้ ถ้ามองในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน
เช่นกรณีเขาพระวิหาร พื้นที่เพียงแค่มีกิโลเมตร
เรายังหวงแหนและอยากรักษาไว้ ถ้าไม่ดำเนินมาตรการ
ป้องกันชายฝั่งที่แข็งแรงแล้ว ในอนาคตอันใกล้เราจะเสีย
พื้นที่ของประเทศไทยไปปีละกี่ร้อยกิโลเมตร"

กรณีศึกษา เติมทราย ชายหาดพัทยา จังหวัดชลบุรี

"ส่งมอบแล้วชายหาดต้นแบบเมืองพัทยา หลังกรมเจ้าท่าดำเนินโครงการเสริมทรายชายหาดแก้ปัญหา น้ำทะเลกัดเซาะชายหาดพัทยา ตลอดความยาว ๒.๘ กิโลเมตรแล้วเสร็จ"

หลังการสำรวจและศึกษาพบว่าชายหาดพัทยานั้นมีความสำคัญที่จะถูกน้ำทะเลกัดเซาะอย่างรุนแรง เฉลี่ยถึงปีละกว่า ๕ เมตร หากปล่อยทิ้งไว้อาจส่งผลให้ชายหาดบางช่วงขาดหายไปภายในระยะเวลาไม่ถึง ๑๐ ปี

เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๒ เว็บไซต์ข่าว mgronline.com รายงานความคืบหน้าโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยาว่า กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ใช้งบประมาณ ๔๒๙ ล้านบาท เติมทรายชายหาดพัหาดตั้งแต่บริเวณหน้าโรงแรมดุสิตธานีถึงบริเวณวอล์กกิงสตรีท ระยะทางประมาณ ๒.๘ กิโลเมตร ทำให้มีชายหาดกว้างเฉลี่ย ๓๕ เมตร จากเดิมที่บางช่วงกว้างเพียง ๕ เมตร ถึงกับทำให้มีคนเปรียบเทียบกับหาดพัหาดคือโมอามีเมืองไทย

การปรับชายหาดตามโครงการนี้ทำให้เกิดพื้นที่นันทนาการและจัดกิจกรรมชายหาดต่างๆ ได้ดีกว่าเดิม เกิดรายได้ต่อประชาชนและภาคธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

โครงการนี้ใช้แหล่งทรายจากใต้ท้องทะเลลึกบริเวณทิศตะวันตกของเกาะรางเกวียนซึ่งอยู่ห่างจากทิศใต้ของเกาะล้านประมาณ ๑๐ กิโลเมตร การปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรการสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการเสริมทรายชายหาดจะต้องนำทรายกลับมาเติมทุกๆ ๕-๑๐ ปี กรมเจ้าท่าจึงเตรียมของบประมาณปีต่อไป และเตรียมโครงการตามแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ที่ประสบปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้การเสริมทรายจัดอยู่ในมาตรการสีเขียวตามแนวทางการจัดทำแผนงานโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) เรียกว่าเป็นโครงสร้างอ่อน (soft solution) เป็นวิธีที่ดีในแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพหรือกำลังเพียงพอในระยะยาว เนื่องจากต้องเติมทรายเพิ่มเติมอีกเสมอ หน่วยงานรัฐอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณสนับสนุน ดังนั้นหากพื้นที่ได้ใช้การแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งด้วยวิธีนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องมีศักยภาพและงบประมาณเพียงพอ ๓

จากปากแม่น้ำบางปะกง ถึงปากแม่น้ำแม่กลอง และชายฝั่งหาดโคลน หาดเลน

อ่าวไทยตอนล่างมีลักษณะเป็นหาดทราย การสร้างเขื่อนหรือกำแพงกันคลื่นเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหากัดเซาะชายฝั่ง แต่สำหรับหาดโคลนแล้วปัญหาเกิดจากการทำลายป่าชายเลน

ชายฝั่งอ่าวไทยตอนบนหรืออ่าว ก ไข่ ตั้งแต่จังหวัดเพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ กรุงเทพฯ และฉะเชิงเทรา ในอดีตเคยมีป่าชายเลนหนาแน่น บางพื้นที่ยาวต่อเนื่องนับสิบกิโลเมตร ถือเป็นแนวป้องกันทางธรรมชาติ แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนลดลงมาก เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหากัดเซาะชายฝั่ง เนื่องจากตามปรกติบริเวณป่าชายเลนจะประกอบด้วยชั้นโคลนหนาแผ่กระจายเป็นบริเวณกว้าง ชายหาดมีความลาดชันของพื้นที่ท้องทะเลต่ำ จึงช่วยลดความสูงของคลื่นที่เคลื่อนตัวเข้ามา และถึงแม้จะมีคลื่นเข้ามาถึงแนวชายฝั่งระบบรากของพืชป่าชายเลนจะช่วยยึดโคลนที่พังกระจายให้คงอยู่และตกตะกอน ไม่ถูกน้ำทะเลพัดพาออกไป

เหตุการณ์สึนามิเมื่อปลายเดือนธันวาคม ปี ๒๕๔๗ ทำให้มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า ๒ แสนคน เป็นตัวอย่างที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์เห็นว่าชายฝั่งที่มีป่าชายเลนสามารถบรรเทาความรุนแรงของคลื่นได้

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ความรุนแรงของปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งโดยเฉพาะอ่าวไทยตอนบนเริ่มปรากฏชัดมากขึ้น อันเป็นช่วงที่รัฐบาลหันมาสนับสนุนให้กลุ่มทุนการเกษตรและเกษตรกรทำนา

อะไรเป็นสาเหตุทำให้การทำนาทุ่งเกี่ยวข้องกับการกัดเซาะชายฝั่ง ผศ. ดร. สมปราชญ์ ฤทธิพิริ้ง อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ซึ่งลงพื้นที่ศึกษาเหตุการณ์น้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งทั่วทั้งภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ อธิบายว่า

“ชายฝั่งบ้านเราตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มาถึงปากแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทางประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร เป็นหาดโคลนหาดเลนทั้งหมด แต่ตอนนี้ถ้าเราเปิดดูเกิลเิร์ทดูภาพถ่ายทางอากาศจะเห็นว่าป่าชายเลนหายไป สิ่งที่เข้ามาแทนคือบ่อน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า” ผศ. ดร. สมปราชญ์ อธิบายต่อไปว่าบ่อสี่เหลี่ยมที่เห็นคือนาทุ่ง

“ส่วนปลายสุดของบ่อเลี้ยงกุ้งต้องติดตั้งประตูน้ำเพื่อเปิดให้น้ำและสารอาหารเข้ามา หลังทำนาทุ่งเสร็จก็ถายน้ำกลับทะเล นาทุ่งต้องอยู่ชิดชายฝั่งให้มากที่สุด ป่าชายเลนก็เลยค่อย ๆ หายไปเป็นกระหย่อม”

ผศ. ดร. สมปราชญ์ขยายความต่อว่าตะกอนหรือโคลนเลนต่าง ๆ จะถูกกระแสน้ำพัดมาทับถมในนาทุ่งด้วย หลังทำนาทุ่งเสร็จแล้วเกษตรกรก็จะขุดเอาไปขาย เตรียมทำนาทุ่งรอบใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีเนื้อดินเพิ่มให้ชายฝั่งเมื่อไม่มีโคลนยึดพอคคลื่นแรงเข้าปะทะต้นไม้ก็ถูกขุดรากถอนโคน คั้นนาทุ่งเองเมื่อถูกคลื่นก็พังทลาย ทำให้น้ำทะเลรุกครวระมาก ๆ

“เห็นชัดเลยถ้าดูภาพถ่ายทางอากาศ มันจะเป็นการกัดเซาะที่แปลกประหลาดคือเหมือนกับพื้นหลอ คั่นตรงไหนกันไม่อยู่ก็ไปก่อน เหมือนพื้นถูกถอนออกทีละซี หรือเป็นรูปทรงเรขาคณิตอีก ๆ อีก ๆ”

ยังมีสาเหตุอีกประการที่ทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งแต่ไม่ค่อยได้รับการพูดถึงคือการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำ ทำให้ตะกอนถูกกั้นไว้ ส่วนที่ไหลมาถึงปากแม่น้ำมีปริมาณลดลง ยกตัวอย่างเมื่อปี ๒๕๕๓-๒๕๕๖ กลุ่มงานตะกอนและคุณภาพน้ำ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน ทำโครงการศึกษาปริมาณการสะสมตะกอนที่ส่งผลกระทบต่อความจุอ่างเก็บน้ำแม่กวางอุดมธำรา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปริมาณ

ตะกอนตกทับถมในอ่างเก็บน้ำมากถึง ๗.๔๔ ล้านตัน หรือกรณีเขื่อนฮูเวอร์ในสหรัฐอเมริกา ประมาณการว่า ในแต่ละปีมีตะกอนไหลมาตามแม่น้ำโคโลราโดมากถึง ๔๔ ล้านตัน จำต้องสร้างเขื่อนรองอีกหลายเขื่อนเพื่อดัก ตะกอนมิให้ทับถมเขื่อนหลัก

ปัญหากัดเซาะชายฝั่งหาดโคลนจึงเป็นผลกระทบ โดยตรงจากปัญหาตะกอนชายฝั่งลดลงจากการทำลายป่า ชายเลนและสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำ

ทุกวันนี้ชุมชนตามแนวชายฝั่งตระหนักถึงปัญหา หันมาอนุรักษ์และปลูกป่าชายเลนเพิ่ม นอกจากนี้ยังใช้ เทคนิคปักไม้ไผ่ดักตะกอน อันมีที่มาจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นคือชาวประมงพื้นบ้านปักไม้ไผ่ล่อหอยแมลงภู่แล้ว ลังเกิดว่าด้านหลังแนวไม้ไผ่เกิดการสะสมตัวของตะกอน เมื่อคลื่นผ่านแนวไม้ไผ่ก็มีความรุนแรงน้อยลง

อย่างไรก็ตามการปักไม้ไผ่จะต้องศึกษารูปแบบ วิธีการที่เหมาะสม **วิสูตร นวมศิริ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๐ บ้านบางป่อล่าง ตำบลบางแก้ว อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการปักไม้ไผ่ อธิบายความเป็นมาว่า "เมื่อก่อนหมู่บ้านเรา เคยมีแหลมยื่นออกไปในทะเล มีป่าชายเลนอยู่ห่างจาก บ้านหลังแรกสัก ๒๐๐ เมตร

ต่อมาเกิดปัญหาน้ำทะเล กัดเซาะ ต้องรื้อบ้านหนีน้ำ เป็นสิบ ๆ หลัง เมื่อผมขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เลยชวน ชาวบ้านลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยการปักไม้ไผ่ ตอนนั้นงบประมาณก็ไม่มี อาศัยไป ศึกษาที่โคกขามเอามาต่อ ยอดที่นี่ ไม่ใช่ว่าต้องมึงงบประมาณก่อนค่อยทำ"

ปากแม่น้ำเจ้าพระยา
จังหวัดสมุทรปราการ
ภาพ : สุทธิพันธ์ วัฒนเศรษฐ

ผู้ใหญ่ฯ วิสูตรอธิบายวิธีการปักไม้ไผ่ว่าไม่ควรห่าง จากชายฝั่งเกิน ๕๐ เมตร ปักลึกอย่างน้อย ๒ เมตร ให้ ไผ่ล่เหนือดิน ๓ เมตร รูปแบบการปักมีสองแบบหลัก คือ แบบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ใช้ไม้ไผ่ ๔๕ ลำต่อระยะทาง ๒ เมตร ปักให้เป็นแนว ๕ แถว อีก แบบคือแบบของกรมโยธาธิการและผังเมืองซึ่งผู้ใหญ่ฯ วิสูตรบอกว่าชาวบ้านออกแบบให้กรมโยธาฯ จะปักเป็น สามเหลี่ยมคล้ายพื้นเลื้อย หันด้านแหลมเข้าหาทะเล

"มีบางคนอยากได้เขื่อนหินที่ถาวรกว่า ผมก็พยายาม อธิบายว่าเขื่อนหินมันรักษาได้เฉพาะบ้านคุณ แต่บ้าน คนอื่นเสียหาย แล้วมันก็ต้องตามแก้ไขไม่หยุดหย่อน" ผู้ใหญ่ฯ วิสูตรอธิบาย

สิบสองปีหลังปักไม้ไผ่และรณรงค์ปลูกป่าชายเลน ชายฝั่งบ้านบางป่อล่างมีแผ่นดินเพิ่มขึ้นประมาณ ๔๐๐ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนด้านในที่เคยเป็นนาทุ่งเก่าที่ ชาวชุมชนต้องการให้กลับมาเป็นผืนป่าอย่างเดิม ๒๐๐- ๓๐๐ ไร่ และพื้นที่จากปากคลองถึงปากคลองริมทะเล อีกประมาณ ๑๐๐ ไร่ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ เป็นต้นมาจึงไม่มี ใครต้องย้ายบ้านและมีปลูกบ้านเพิ่ม ถึงวันนี้ชาวชุมชน ยังคงปลูกป่าชายเลน ปลูกรุกชายฝั่งออกไปในทะเล

ผู้ใหญ่ฯ วิสูตรเล่าว่า "สิ่งที่ชุมชนต้องทำและไม่หยุดก็คือปลูกป่า จนเราได้ป่ากลับมาทั้งป่าด้านในและด้านนอกฝั่ง สิ่งที่ได้มาอีกอย่างคือแนวร่วมปลูกป่าหลังแนวไม้ไผ่ การปลูกป่าชายเลนไม่ใช่ปลูกครั้งเดียว ต้องใช้เวลา ละสมไป จากวันนั้นมาจนถึงวันนี้ ๑๒ ปีก็ยังไม่หยุดปลูก ถ้าสิ้นสุดแล้วหยุดมันก็จะขาดองค์ความรู้ เราพยายามสร้างให้มันเป็นโรงเรียนธรรมชาติป่าชายเลนที่ใครๆ ก็มาเรียนรู้ได้ อยากให้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่รู้จักคุณค่าของป่าชายเลน"

บ้านขุนสมุทรจีน ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และ ๓,๑๕๑ กิโลเมตร ตลอดแนวชายฝั่ง

ปลายปี ๒๕๖๑ ผมเดินทางมาบ้านขุนสมุทรจีนอีกครั้ง วัดขุนสมุทรขาวกำลังเตรียมงานทอดกฐินสามัคคี มีการติดป้ายชื่อเชิญให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นเจ้าภาพในวันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน

พิษณุ แข่งสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๙ ที่สืบต่อจากสมร แข่งสมุทร แม่ของตนเองเล่าว่า ในทุก ๆ ปีทางวัดจะ

จัดทอดกฐินเพื่อนำปัจจัยส่วนหนึ่งมาบูรณะวัด ซ่อมแซมและต่อเติม "พระอุโบสถกลางน้ำ" รวมทั้งเสริมสร้างแนวกำแพงหินป้องกันคลื่นรอบวัด

นับตั้งแต่ประสบปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งเมื่อราว ๔๐ ปีก่อน ทำให้บ้านขุนสมุทรจีนกลายเป็นหมู่บ้านที่มีการพังทลายของพื้นดินชายฝั่งมากที่สุดแห่งหนึ่ง มีความพยายามแก้ไขปัญหาโดยชาวมุสลิม หน่วยงานรัฐ และเอกชนหลายวิธี บ้านขุนสมุทรจีนยังเป็นสถานที่ที่หน่วยงานต่าง ๆ มักขอเข้ามาศึกษาดูงาน

เมื่อมองไปยังทะเลรอบวัดขุนสมุทรขาวแล้วผมพบว่ามีการปักเสาไม้ไผ่ตักตะกอน ปลูกป่าชายเลน ทำแนวกำแพงหิน ด้านหน้าวัดซึ่งหันออกทะเลมีแนวเขื่อนป้องกันแรงกระแทกของคลื่นทำจากเสาคอนกรีตรูปสามเหลี่ยม ด้านเท่าเรียงซ้อนกันเป็นพื้นปลาช่วยสลายความแรงของคลื่น แต่เท่าที่ทราบยังไม่มีวิธีการใดมีประสิทธิภาพทำลายคลื่นได้อย่างถาวร พื้นถองบ้านขุนสมุทรจีนยังคงหายใจไม่ทั่วท้อง เพราะไม่รู้ว่่าน้ำทะเลจะรุกถึงหน้าบ้านเมื่อไร

ผู้ใหญ่ฯ พิษณุเน้นย้ำว่าถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปแผ่นดินของบ้านขุนสมุทรจีนคงจะถูกน้ำทะเลกัดกินหายไปหมดในไม่ช้า และจะลุกลามกระทบผืนดินของจังหวัดสมุทรปราการที่อยู่ลึกเข้าไปจากชายฝั่ง แม้แต่ผืนดินของกรุงเทพมหานครรวมทั้งจังหวัดต่างๆ ก็จะได้รับผลกระทบแบบเดียวกัน เวลานี้หลักเขตกรุงเทพมหานคร หลักเขตที่ ๒๔ กั้นเขตบางขุนเทียนกับอำเภอไทยตั้งเด่นกลางทะเลห่างฝั่งร่วม ๑ กิโลเมตร ทั้ง ๆ ที่ครั้งหนึ่งเคยตั้งอยู่บนดิน สะท้อนว่าปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป

"ถ้าขุนสมุทรฯ อยู่ได้ กรุงเทพฯ ก็อยู่ได้ ถึงแม้ว่าธรรมชาติจะไม่เคยปรานี" ผู้ใหญ่ฯ พิษณุรำพันอย่างมีความหวัง

ดอกเตอร์อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือจิสต้า (GISTA) ให้สัมภาษณ์ถึงที่มาของปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งว่า

"ถ้าปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งมีทั้งหมด ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ สาเหตุจากมนุษย์คือการทำลายป่าชายเลน การขุดตักทรายบริเวณชายหาดเอาไปขาย การสร้างเขื่อนหรือฝายกั้นแม่น้ำ การสร้างสิ่งก่อสร้างในทะเลและยื่นออกจากชายฝั่ง น่าจะประมาณ ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วน

มาตรการขาว-เขียว-เทา แนวทางป้องกันและ แก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่งของ กช.

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์จัดแผนงานโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง กช. (๒๕๖๑)

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักตามนโยบายของรัฐบาลในการกำหนดแนวทางการจัดทำแผนงาน/โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่ง โดยมอบหมายให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้เป็นแนวทางและสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินงาน คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่ง เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑ แนวทางนี้มีกิจกรรมสามขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ การคัดเลือกพื้นที่ โดยการประเมินจากสถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งและสภาพปัญหาและความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ โดยพิจารณาจากข้อดีและข้อเสียของเทคโนโลยี ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ สัตว์ทะเลหายาก รวมทั้งการยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการ และขออนุมัติตามขั้นตอนต่อไป

ทั้งนี้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่งจำแนกออกเป็นสี่แนวทาง ประกอบด้วย

๑. แนวทางการปรับสมดุลชายฝั่งโดยธรรมชาติ (coastal equilibrium by natural processes)
๒. แนวทางการป้องกันปัญหากัดเซาะชายฝั่ง (coastal erosion protection)
๓. แนวทางการแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่ง (coastal erosion solution)
๔. แนวทางการฟื้นฟูเสถียรภาพชายฝั่ง (coastal rehabilitation)

โดยแนวทางดังกล่าวข้างต้นสามารถจำแนกได้เป็นสามมาตรการ แปลรูปแบบ ดังรูปด้านบน

ขั้นตอนที่ ๓ การดูแล บำรุงรักษา ติดตาม และประเมินผล โดยจัดเตรียมแผนงานการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโครงสร้างเพื่อให้โครงสร้างสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งติดตามและประเมินผลหลังจากดำเนินการแล้วเสร็จเพื่อตรวจสอบสถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งและประเมินประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หากพบว่าในพื้นที่ที่มีปัญหากัดเซาะชายฝั่งอยู่อาจจำเป็นต้องทบทวนโครงการเพื่อกำหนดแนวทางและรูปแบบในการป้องกันแก้ไขปัญหากัดเซาะอย่างเหมาะสมต่อไป ๓

ที่เหลือเป็นสาเหตุทางธรรมชาติ เช่น น้ำขึ้นน้ำลง กระแสน้ำ ลมมรสุม รวมถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวอย่างสึนามิ นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่จะต้องเฝ้าระวังคือการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลจากภาวะโลกร้อน ก่อนเกิดน้ำท่วมจะเกิดการกัดเซาะก่อน ในอนาคตสาเหตุของการกัดเซาะชายฝั่งจะมาจากการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล อย่างไรก็ตามทุกวันนี้ปัญหาจากกิจกรรมของมนุษย์มากกว่า sea level rise ไม่รู้ก็สับสนก็ร้อยเท่า เพราะฉะนั้นถ้าคิดจะแก้ปัญหาก็คงต้องแก้ให้ตรงจุด ต้องจับตัวปัญหาใหญ่คือมนุษย์”

พื้นที่ชายฝั่งเป็นรอยต่อของแผ่นดินที่เป็นของแข็งกับทะเลที่เป็นของเหลว ประกอบด้วยระบบนิเวศเฉพาะระหว่างบกกับน้ำ แต่ความรู้เรื่องธรรมชาติของชายฝั่งของสังคมไทยยังน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องป่าเขาหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น สิ่งสำคัญที่สุดคือการทำความเข้าใจต้นเหตุของปัญหา เข้าใจว่าระบบนิเวศธรรมชาติซับซ้อนและเชื่อมโยงถึงกัน การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำจึงส่งผลต่อปริมาณตะกอนที่ไหลสู่ทะเล การสร้างกำแพงกันคลื่นในพื้นที่หนึ่งจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่หนึ่งที่อยู่

ห่างออกไป ความไม่รู้ไม่สนใจศึกษาจึงจะทำให้ปัญหาบานปลาย

ไกลออกไปสุดสายตาก่อนถึงเส้นขอบฟ้า จากสะพานปูนทอดเชื่อมชุมชนกับวัด ผมเห็นแนวเสาไฟฟ้าเก่าตั้งเรียงเป็นแถวยาวกลางทะเลหลายสิบต้น หลักฐานนี้ยืนยันได้ว่าบริเวณนั้นเคยเป็นถนนและมีผู้คนอยู่อาศัย

หลายทศวรรษหลังผู้คนในพื้นที่ชายฝั่งของประเทศไทย ยืนหยัดต่อสู้กับปัญหา ถึงวันนี้การคุกคามยังคงเดินทางคนส่วนใหญ่อาจมองว่าปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งเป็นเรื่องไกลตัว เพราะไม่ได้มีบ้านอยู่ใกล้ทะเล แต่มหันตภัยเงียบนี้นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรง ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมทะเลเป็นเพียงด่านแรกที่ต้องเผชิญผลกระทบ ถ้าเขายังมองข้าม ไม่มีส่วนร่วม อีกไม่นานชายฝั่งก็จะซบเข้ามาใกล้ วันหนึ่งน้ำทะเลอาจรุกเข้ามาเคาะประตูบ้าน

เหมือนกับเหตุการณ์ที่ชาวบ้านบ้านขุนสมุทรจีนประสบ ๓

ขอขอบคุณ

คุณพรรณิภา ไสดิพันธ์, ผศ. ดร. สมปราวณา กุศลพรัง, คุณรุสดี นิยมเทศา, คุณไพโรจน์ เทศธา, คุณศุภลักษณ์ พดุกษปิติกุล, คุณศศิณ เจริญลาภ, อาจารย์ศุภดิอนันต์ บลาทอง และผู้ใหญ่ สมร แซ่สมุท

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง
กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

กองบริหารจัดการพื้นที่ชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเล
และชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารประกอบการเขียน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คู่มือสำหรับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง. ๒๕๕๗.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แนวทางการจัดทำแผนงาน/โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง. ๒๕๖๒.

กองบริหารจัดการพื้นที่ชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การประมวลข้อมูลสถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่ง ปี ๒๕๖๐, ๒๕๖๑.

โครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลา โดยสงขลาฟอรั่ม. พลังพลเมืองสงขลากับการศึกษาติดตามหาตสมินลาทั้งระบบ. ๔ สิงหาคม ๒๕๕๘.

โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ กรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. หาดทราย...คุณค่า...ชีวิตที่ถูกลืม. ๒๕๕๔.

โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ กรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. หาดทราย มรดกทางธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น. ๒๕๕๔.

no hard
feelings

ภาพ :
Wintadcha Toornork

เธอไร้ขา แต่พาชีวิตก้าวไปข้างหน้าเร็วรี่ชนิดที่คนปรกติยังอิจฉา

อิศารรย์กว่าคือร่างกายเพียง “ครึ่งตัว” นั้นตั้งครรภ์ ๙ เดือน

คล้ายหุ่นคนกึ่งครึ่งตัวที่จัดวางอยู่แผนกเสื้อผ้า แต่มีชีวิต

พ้นจากห้องกลบโถกก็มีเพียงสะโพกและต้นขาข้างซ้ายยาวคืบหนึ่ง เธอขับเคลื่อนชีวิตตน-
การกในครรภ์บนสเกตบอร์ดอย่างอิสระด้วยแรงถีบของสองแขน จะเปลี่ยนอิริยาบถที่ใช้
แขนคล้องแคส่วุ่นนั้นยืนตนขึ้นจากข้อจำกัดร่างกาย

วันนี้เธอก้าวสูบกบาทคุณแม่เต็มขั้นและเลี้ยงลูกน้อยที่มีร่างกายครบ ๗๒ อย่างเต็มกำลัง

ใช้ความเป็นมนุษย์พิสูจน์ด้วยเวลาที่ใคร ๆ ปรามาส *ไม่มาก พิการยิ่งปล่อยให้ท้อง,
เชื่อเถอะถ้าลูกออกมาก็เป็นภาระสังคมอีก, เดี่ยวก็ประกาศขอรับบริจาคถุงนี้ ฯลฯ*

แต่เหตุผลสำคัญที่ทำให้เรื่องราวของเธอมีคุณค่าเหนือแม่พิการตั้งท้อง

คือน้ำเนื้อชีวิตที่ก้าวผ่านมีความเข้มข้น ลุ่มลึก หลายเหตุการณ์สะท้อนจากหลังสังคม
อันลึมหลว บ้างทำกายโชคชะตา ซึ่งล้วนเจาะลึกถึงกันนี้จิตใจได้สำนึกคน
ถึงอย่างนั้นชีวิตก็ไม่ได้หม่นเศร้า-เคร่งเครียด กลับเป็นความบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่มีมองว่า
ใคร ๆ ต่างก็มีความไม่สมบูรณ์ทางกาย-ใจด้วยกันทั้งนั้น

ในวันแรกที่เราพบกัน **ฟ้า-วิญธัชชา ฤนนอก** สวมเสื้อยืดพื้นขาว
พิมพ์ข้อความสีดำบอก

“NO HARD FEELINGS”

ภาพ : บันลือ ฤนนอก

นางฟ้าไร้ขา ของแม่

หากทารกแรกเกิดควรหนัก ๒-๕ กิโลกรัม และมี
ความยาวสัก ๕๐ เซนติเมตร

เธอก็ผิดปกติอย่างไม่ต้องสงสัย ด้วยหนักและยาว
เพียงครึ่งเพราะไม่มีท่อนล่าง

"ฟ้าพิการตั้งแต่เกิดจากความผิดปกติที่มดลูกของแม่
หลังจากมีลูกสองคนแม่ก็ทำหมัน แต่ ๗-๘ ปีต่อมาหมัน
หลุดและท้องไม่รู้ตัว มดลูกแม่หดตัวตัวไม่ได้ เข้าเดือนที่
๔-๕ จึงเพิ่งรู้ว่าตั้งครรภ์เพราะมีเลือดออกทางช่องคลอด
มาก หมอพบเนื้อเยื่อที่มดลูกพยายามบีบให้หลุดจุกอยู่ที่
ปากมดลูก แต่เกิดแท้งเป็นบางส่วนทำให้ทารกยังไม่หลุด
ทั้งหมด ซึ่งหมอไม่แน่ใจว่าชิ้นส่วนที่หลุดคืออวัยวะใด"

ฟ้า-วิญธัชชา เล่าตามทีฟังจากแม่ว่าสมัยนั้นการตรวจ
ครรภ์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัดไม่มีอัลตราซาวนด์ หมอ
เพียงให้ทำใจว่าทารกจะเสียชีวิตส่วนใดส่วนหนึ่งแน่

"วันที่คลอดหลายคนบอกให้ทิ้งลูกไว้ที่โรงพยาบาล
ไม่ก๊ยกให้สถานสงเคราะห์ แต่แม่ยืนยันจะเลี้ยงเองและ
ให้เหตุผลกับยายว่าขนาดหมายังรักลูกตัวเอง แม่กับยาย
จึงช่วยกันเลี้ยงตามมีตามเกิด"

เธอเติบโตที่บ้านในจังหวัดเพชรบูรณ์จนอายุ ๒-๓ ขวบ
พอกับแม่ก็แยกทาง

เด็กหญิงผู้มีร่างกายเพียงครึ่งบนจำต้องผจญโลกแห่ง
เสียงสนุกปวกของชาวบ้าน บางคนล้อว่าเป็นตัวประหลาด
เสนอให้เอาไปปล่อยวัด ให้ช่วยเลี้ยงไก่อยู่บ้าน ไม่ต้อง
ให้เรียน เพราะโตไปก็ไม่ได้ใช้ทำอะไร

"คำพูดพวกนั้นเสียดแทงใจมาตลอดจน ๕-๖ ขวบ
เห็นเด็กคนอื่นสวมชุดนักเรียน สะพายเป้ เลียบอกแม่ว่า
อยากไปโรงเรียน อยากใส่ชุดแบบนั้นบ้าง ทำไมฟ้าถึง
ไม่มีสิทธิ์เหมือนคนอื่น"

แม่จึงพยายามหาที่เรียนให้ แต่ไปที่ใดก็ถูกปฏิเสธ
เพราะเจ้าตัวเล็กไม่เหมือนเด็กปกติ ร้ายกว่านั้นคือการ
ถูกขี้เีชคชะคาโดยหลอกลวงให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง

เพื่อแลกกับการได้เข้าเรียน แม่เพียงทำงานหนักเพื่อซื้อ
อนาคตให้ลูกน้อย แต่แล้วก็สูญเสียทั้งเงินและความหวัง
จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

กระทั่งลูกสาวคนหนึ่งต้องเข้าเรียนมหาวิทยาลัย
ในกรุงเทพฯ แม่จำเป็นต้องพาลูกที่เหลือย้ายที่อยู่และ
ยังคงเสาะหาที่เรียนให้ลูกคนสุดท้ายต่อไปด้วย เริ่มจาก
โรงเรียนศรีสังวาลย์ของมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการใน
พระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ที่จังหวัดนครนบุรี ทว่ายุคนั้นยังเปิดโอกาสเพียงเด็กพิการ
ทางร่างกายเนื่องจากสมอง แต่เมื่อเห็นคำว่าการศึกษาคือ
ต้นทุนชีวิตที่ลูกจำเป็นต้องมีติดตัวจึงไม่ละความพยายาม
ในที่สุดเด็กหญิงผู้เป็นดั่ง "นางฟ้า" ตัวน้อยของแม่ก็ได้เริ่ม
ชั้นอนุบาล ๓ ที่โรงเรียนย่านมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร
ซึ่งเปิดสอนเด็กปกติตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ ๖

"ฟ้าชอบที่ได้ใส่เสื้อนักเรียนสีขาวสวมเอี๊ยมกระโปรง
แดง กระโปรงสั้นกว่าใคร แต่ก็สวยสำหรับเรา แม่ให้ไป
โรงเรียนด้วยรถรับส่งสองแถวคันใหญ่เพราะไม่มีเวลา
ดูแลเอง ต้องขายอาหารตามสั่งหน้าโรงงานย่านมหาชัย
นั้นละ คนขับจะตระเวนรับ-ส่งเด็กในละแวกนั้นไปโรงเรียน
สองสามแห่ง มีพี่ ม. ๖ คนหนึ่งอยู่คนละโรงเรียนเขาช่วย
คุ้มฟ้าขึ้น-ลงรถทุกวัน หลังเลิกเรียนฟ้าจะไปรอแม่ตรง
ลานกว้างหน้าโรงงานที่แม่ขายของ มีสนามหญ้า ผุงหมา
แถวนั้นชอบเข้ามาเลียหน้า มาเล่นด้วยจนมอมแมม
แรกๆ ฟ้าก็กลัว แต่หมาไม่ได้ทำร้ายเรา อาจเห็นเราเป็น
เพื่อนก็ได้เพราะตัวเท่ากัน"

แม้จะถูกดูเสมอที่ทำเลื่อผ้าเปรอะเปื้อนให้แม่ต้อง
เหนื่อยเพิ่มขึ้นทุกวัน แต่ตุ๊กตามีชีวิตก็ได้รับการฝึกหัดจาก
แม่ให้ใช้มือดูแลตัวเองตั้งแต่จำความได้ "ไม่ว่าจะขึ้นบันได
ปายปีนต้นไม้ หรือวิ่งเล่นกับเพื่อนตามลานหน้าบ้าน เมื่อ
ถึงเวลาไปโรงเรียนเธอจึงเพียงสวมมือในรองเท้าก็เดินไปรอ

"ภาพจำของการไปโรงเรียนครั้งแรกคือฟ้าโดนเพื่อน

ลื้อว่าไอ้ด้วน! ไอ้ชาขาดมาแล้ว! บางคนก็มาตึงผม แหยงของของเรา ฟักลับบ้านร้องให้ทุกวัน แม่คอยปลอบว่า เขาอาจเห็นเราสวย แต่ผมไม่เป็นหรือแค่อยากหยอก สอนให้ทำตัวสบายๆ ใครมาแกล้งก็บอกเขาไปดี ๆ ว่าเราเจ็บอย่าทำเรา แต่ฟ้ายังเด็กให้มานั่งคุยดี ๆ ก็ทำไม่เป็นเลยสู้ ใครตึงผมก็ตึงคิน พอครูเล่าให้แม่ฟังแม่ก็เตือนว่าอย่าได้ตอบเพื่อนแบบนั้น แต่ฟ้าไม่เห็นด้วย ถึงเราจะมีร่างกายไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าเขามาแกล้งก็ไม่ควรจะยอมสิ"

แทนที่จะอ่อนใจ แม่กลับเสนอสารพัดวิธีให้เธอพยายามปรับตัวเข้ากับคนอื่น ที่สุดแล้วเมื่อผ่านไป ๑ เดือน เจ้าลูกสาวใจแข็งก็เริ่มมีเพื่อนคุย กินข้าว ใช้ชีวิตร่วมกับเด็กอื่นโดยไม่ถูกมองว่าแตกต่างอีก

"ฟ้าชอบไปโรงเรียน ดีใจที่ได้ห้อง ก ไก่ ข ไข่ เวลาเรียนหนังสือเหมือนเราจะลืมขีดจำกัดของตัวเองว่าไม่มีขา

กระทั่ง ป. ๓ ที่โรงเรียนมีกิจกรรมเกี่ยวกับคนพิการให้เข้าร่วม ตอนนั้นมีครูท่านหนึ่งมาจากโรงเรียนศรีสังวาลย์ ขอนแก่น ขวนให้ไปเรียนต่อที่นั่นเนื่องจากเปิดรับเด็กพิการทางร่างกายแขน-ขาและเป็นโรงเรียนประจำด้วยแม่สนใจมากเพราะจะไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องการเดินทางอีก พอโรงเรียนเดิมปิดเทอมแม่จึงพาไปสมัคร โรงเรียนใหม่ค่อนข้างใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ มีทางลาดให้รถเข็น พอครูใหญ่เห็นเราคลานมาก็จัดหาวีลแชร์ให้ทันที นั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ฟ้าใช้ชีวิตประจำวันถึงทุกวันนี้"

ไม่ง่ายที่จะละจากก้อนเนื้อที่พุ่มพัก แต่ความรักคือการมอบโอกาสชีวิตให้ลูกได้เรียนรู้

ว่าวันที่แม่ไม่อยู่... ฟังคนอื่นฟังได้แค่ชั่วคราว ถ้าต้องการที่ฟังระยะยาวต้องฟังตนเอง

โลกเต็มเต็ม ของนักเรียน บกพร่อง

แม่โรงเรียนใหม่จะเป็นสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางร่างกาย

แต่ให้ออกเด็กปกติในจังหวัดขอนแก่นที่มีปัญหาครอบครัวเข้าเรียนด้วย

"เป็นนโยบายที่ดีมากเลยเพราะในสังคมมีเด็กจำนวนมากที่พ่อแม่แยกกันอยู่หรือมีปัญหาการเงิน ทำให้พวกเขาพลาดโอกาสทางการศึกษา นอกจากเด็กพิการจะเรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติแล้วเด็กปกติก็จะได้เข้าใจสังคมของผู้พิการ ได้รับการสอนให้ช่วยเหลือดูแลเพื่อน เพราะที่นั่นไม่มีใครบกพร่องหรือสมบูรณ์กว่าใคร ฝ่ายหนึ่งบกพร่องด้านครอบครัว อีกฝ่ายด้อยกว่าทางร่างกาย ช่วยเติมเต็มกัน"

ศิษย์เก่าศรีสังวาลย์ขอนแก่นเล่าถึงหลักสูตรในโรงเรียนการศึกษาพิเศษว่าเหมือนโรงเรียนทั่วไปเพียง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ อีกครึ่งจะเน้นสอนด้านวิชาชีพ อย่างงานช่าง เย็บปักถักร้อย คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ขณะที่โรงเรียนทั่วไป อาจเลิกเรียนบ่าย ๓ โมงเย็น แต่โรงเรียนนี้เลิกช้าไปอีก ๑ ชั่วโมง เพื่อฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเอง กิจกรรมแต่ละวันจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ บางวันเก็บขยะ ล้างจาน ฯลฯ และความเป็นโรงเรียนประจำนักเรียนทุกคนจึงต้องรู้จักดูแลตนเอง อาบน้ำแปรงฟันเอง เปลี่ยนและสวมเสื้อผ้าเอง

"เด็กบางคนเข้ามาใหม่ ๆ ทำอะไรไม่เป็นเลยเพราะที่ผ่านมามีพ่อแม่คอยดูแลมีคนรอบข้างคอยช่วยเหลือ แต่เมื่อมาอยู่ที่นี่พี่มีหน้าที่สอนน้องใหม่จนเขาทำเองเป็น พี่โชคดีมีแม่สอนมาตลอด ชักผ้าก็เป็น เพราะแม่อยากให้ฟ้าดูแลตัวเองได้ในวันที่ไม่มีแม่แล้ว"

ครั้นเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ทางโรงเรียนมักแนะนำให้ศึกษาต่อตามสถาบันฝึกอาชีพ อย่างที่ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการพระประแดง หรือโรงเรียนอาชีพพระมหาไถ่ พัทยา

"แต่ฟ้ารู้ว่าตัวเองไม่เหมาะกับสายอาชีพ อยากเรียนต่อ ม. ปลาย แม่ครูจะเตือนว่าหลักสูตรวิชาการของโรงเรียนเราไม่แน่นเหมือนโรงเรียนอื่น อาจสอบแข่งขันสู้ใครไม่ได้ แต่ฟ้ากับเพื่อนบางส่วนไม่คิดแบบนั้น ไม่เห็นด้วยที่เด็กพิการถูกจำกัดให้เรียนวิชาการแค่นี้แล้วต้องไปต่อสายอาชีพเท่านั้น จึงพากันไปสอบที่โรงเรียนข้ามแก่นนคร ในจังหวัดขอนแก่น ขอให้คุณครูเป็นผู้ปกครองแทนแม่ ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ปรากฏว่าฟ้ากับเพื่อนอีกคนสอบติดสายวิทย์-คณิตจึงไปเรียนด้วยกัน โดย ผอ. โรงเรียนศรีสังวาลย์ยังคงสนับสนุนที่พักและจัดรถรับ-ส่งให้พวกเราได้กลับมานอนที่โรงเรียนเดิม ส่วน ผอ. คนใหม่ก็ใจดีมากแนะนำเราให้นักเรียนทุกชั้นตั้งแต่ ม. ๑ ถึง ม. ๖ รู้จักเพื่อจะได้คอยให้ความช่วยเหลือหากเราต้องการ คนส่วนใหญ่ใจดีกับเรามาก จะมีเพียงครูบางคนที่อยู่เหมือนไม่เต็มใจดูแล แต่เราก็ไม่สนใจเขาเช่นกันเพราะครูที่สอนเขาดีกับเรา การใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติมันทำให้เห็นโลกที่เป็นจริงหลายอย่าง"

โลกที่คละผู้คนใจกว้างและหนักหนาความรู้สึก

โลกที่ยังหลงแบ่งแยกความแตกต่างจากสิ่งที่เลือกเกิด และเป็นไม่ได้

ที่นั่นมีเพียงเธอกับเพื่อนอีกคนที่นั่งรถเข็น และในเวลาต่อมาก็กลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ให้โรงเรียนของเด็กปกติแห่งนี้ได้ต้อนรับเพื่อนนักเรียนที่มีร่างกายบกพร่อง

"ตอนฟ้าเรียน ม. ๖ มีรุ่นน้องคนหนึ่งหน้าตาสวย เป็นดาวโรงเรียน กำลังขึ้น ม. ๔ กลับเกิดอุบัติเหตุจนทำให้เดินไม่ได้อีก เขาไม่ยอมไปโรงเรียนอยู่ ๒-๓ เดือน ครูแนะแนวจึงขอให้ฟ้าช่วยคุย ฟ้าไปหาเขาที่บ้านทุกอาทิตย์ แสดงให้เห็นว่าอุบัติเหตุไม่ใช่การสูญเสียทุกอย่างในชีวิต วันหนึ่งเขาก็ยอมลุกขึ้นสู้ นั่งวีลแชร์ไปโรงเรียนอีกครั้ง หลังจบ ม. ปลาย เขาสอบติด ม. ธรรมศาสตร์ มีอาชีพที่ดีเขาก็ดีใจ"

และเด็กหญิงชมพู่-ภัทราวรรณ พานิชชา ที่เธอมีส่วนช่วยเปลี่ยนชีวิตให้ในวันนั้นก็ได้รับตำแหน่ง "มิสวีลแชร์ไทยแลนด์ปี ๒๕๕๕" กลายเป็นผู้ส่งต่อแรงบันดาลใจให้คนอื่นบ้าง

ส่วนวิญญ์ชานเมื่อเรียนจบมัธยมฯ ปลายเธอสอบผ่านเข้าทั้งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่เหมือนชีวิตครึ่งร่างนี้ได้ประทับตราอนาคตจากสวรรค์แล้วว่าจะไปไกลกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อถึงเวลาเหมาะสมผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสังวาลย์ขอนแก่นจึงหยิบยื่นใบสมัครสอบชิงทุนการศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างประเทศให้

"ตอนแรกฟ้าลังเลเพราะใจอยากเรียนสถาปัตย์-ธรรมศาสตร์ จนวันหนึ่งขณะที่กำลังจะเข้ากรุงเทพฯ เพื่อเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว ฟ้าไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลในขอนแก่น เห็นผู้พิการคนหนึ่งกำลังต้องการความช่วยเหลืออะไรสักอย่างที่หน้าโรงพยาบาล แต่เขาไม่ได้รับโอกาสนั้น ฟ้าไม่เคยรับรู้ปัญหาเรื่องสิทธิการรักษาของผู้พิการทั่วไป เพราะที่ผ่านมามันตัวเองได้สวัสดิการในฐานะนักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์จึงรักษาฟรีทั้งในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลขอนแก่นตลอดมา วันนั้นเห็นญาติเขาโวยวาย ร้องไห้ ก็รู้สึกสะเทือนใจ เป็นจุดเปลี่ยนความคิดให้กลับไปหา ผอ. โรงเรียนศรีสังวาลย์ ซึ่งท่านเป็นผู้พิการที่นั่งวีลแชร์เหมือนกัน ปรีक्षाท่านว่าในอนาคตเราอยากเป็นกระบอกเสียงเรียกร้องสิทธิต่างๆ ให้คนพิการ"

ในที่สุดเธอก็นำเอกสารสมัครสอบชิงทุนการศึกษาของคนพิการในระดับปริญญาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มาอ่านรายละเอียดอีกครั้งและตัดสินใจฝากผู้อำนวยการส่งใบสมัครให้ทันวันปิดรับสมัคร เหมือนชะตากำหนดให้ผ่านมาถึงรอบคัดเลือกเหลือห้าคนสุดท้าย

"นอกจากสอบสัมภาษณ์เป็นภาษาอังกฤษ กรรมการจะทดสอบการใช้ชีวิตว่าเราจะดูแลตัวเองได้ดีไหม มีความ

มันใจแค่นั้น เพราะเมื่อไปอยู่ต่างประเทศเราต้องใช้ชีวิตลำพัง ฟังโชคชะตาที่เกิดขึ้นเป็นลูกของแม่ผู้มองชีวิตเป็นบวก ไม่ได้มองว่าความพิการเป็นปมด้อยแล้วเลี้ยงลูกให้อยู่แต่ในบ้าน ตีกรอบสังคมเป็นแค่จิวี่สี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เพราะคิดว่าการออกนอกบ้านไปเจอคนอื่นเป็นเรื่องน่าอายหรือลำบาก อยากไปไหนต้องรอให้มีคนพาไปจึงไม่ได้เรียนรู้การทำอะไรเหมือนคนอื่น ที่สุดแล้วก็กลายเป็นปัญหาสังคมจริง ๆ ตรงกันข้ามแม่เป็นผู้เริ่มทำลายกรอบและสอนให้ฟ้ารู้จักช่วยเหลือตัวเอง อยากไปเที่ยวแม่ก็พาไปนัดขึ้นรถทัวร์หนึ่งครั้งเพื่อสอนให้เราพับเก็บรถเข็นเอง ฟังตนเองให้มากที่สุด เหลือปากว่าแรงก็ให้กล้าที่จะขอ

ความช่วยเหลือจากคนอื่น และครั้งต่อมาแม่ก็ให้ฟ้าเดินทางเอง เพราะต่อให้สังคมมีสวัสดิการแก่ผู้พิการมากมายอย่างไร การเริ่มต้นโอกาสที่แท้จริงก็ต้องมาจากตัวเองถามว่ากลัวไหม...กลัว แต่เมื่อผ่านมาได้เราก็แกร่งขึ้นมาก ตอนเปิดเทอม ม. ปลาย ฟ้าจึงไปหาแม่ที่กรุงเทพฯ แล้วนั่งรถบัสจากกรุงเทพฯ กลับขอนแก่นคนเดียวได้"

เมื่อเด็กสาวไร้ขาอวดศักยภาพให้ผู้ฟังเชื่อมั่นสำเร็จ ว่าภูมิคุ้มกันชีวิตที่เธอมีอยู่เต็มเปี่ยมนั้นพร้อมเปิดรับโอกาสเผชิญโลกกว้างร่วมกับคนแปลกหน้าในสังคมใหม่ด้วยความมั่นใจ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

คณะกรรมการฯ จึงให้ผ่านอย่างไร้ข้อกังขา

ชีวิตในจักรวรรดิ ที่พระอาทิตย์ ไม่เคยตกดิน

กระบอกเสียงเพื่อสิทธิผู้พิการคือภาพร่างงานอนาคต

ในบรรดาทุนศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาตรี ๓ ปี จากประเทศที่มีให้เลือก ได้แก่ แครีหรือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ วิทยาลัยฯ จึงเลือกสาขาสังคมและอาชญากรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ

"ก่อนหน้านั้นต้องเรียนภาษาและเตรียมความพร้อม ๒ ปีถึงจะเริ่มเรียนปริญญาตรี ช่วง ๕ ปีที่อยู่อังกฤษได้เรียนรู้การใช้ชีวิตเยอะมาก สปีดไทม์แรกยังปรับตัวไม่ได้ ทั้งเรื่องอาหารฝรั่งที่ไม่ถูกลิ้นเลย ให้กินมามาทุกวันยังดีกว่า และเรามาจากเขตอบอุ่นพอเจออากาศติดลบก็หนาวจนปวดกระดูก ยังต้องมาเจอวัฒนธรรมที่ต่างคนต่างเรียนต่างคนต่างอยู่ ทุกอย่างรวมเข้ากันยุ่งเหยิงมาก โทษ

หาแม่ก็ร้องไห้ทุกวัน อยากกลับบ้าน แม่คอยปลอบให้นึกถึงเป้าหมายที่ฝันไว้ พอนึกถึงสิทธิที่คนพิการอีกหลายชีวิตจะได้รับเมื่อเราทำสำเร็จก็เป็นแรงบันดาลใจให้เริ่มปรับตัว จะว่าไปแล้วสังคมอังกฤษออกแบบการใช้ชีวิตให้คนปรกติกับคนพิการได้อยู่ร่วมกันอย่างดีมาก ทุกหนแห่งมีทางลาดสำหรับวีลแชร์ไม่เว้นแม้แต่รถไฟและรถบัสทุกอาคารมีลิฟต์ สวัสดิการต่างๆ ที่คนปรกติได้รับคนพิการก็ได้เหมือนกัน วัฒนธรรมของผู้คนก็ไม่มีการเหยียดคนปรกติเจอคนพิการจะยิ้มให้ ยกนิ้วโป้งให้ ขึ้นชมในการกล่าวออกมาใช้ชีวิตภายนอก"

หมายรวมไปถึงห้องพักในมหาวิทยาลัยที่เธออยู่ก็ได้รับการออกแบบอย่างเป็นธรรมชาติ

"เราไม่มีรูมเมต ต้องทำอาหารเอง ซักผ้าเอง และแบ่งเวรทำความสะอาดส่วนกลาง อย่างห้องครัว ห้องน้ำ ห้องน้ำสำหรับคนพิการจะกว้างกว่าปรกติเพราะคำนวณให้เหมาะต่อการเคลื่อนที่ของวีลแชร์ แต่ไม่มีการแบ่งเพศ พี่าจึงใช้ร่วมกับชายชาวอิสราเอลอีกคน เขาเก่งมากนะ ทั้งที่ร่างกายใช้ได้เพียงปาก"

เพราะนั่นไม่ใช่ปัญหาเมื่อประเทศอังกฤษให้ความสำคัญและสนับสนุนด้านการศึกษาของผู้พิการอย่างเต็มที่ ผู้พิการในระดับมหาวิทยาลัยจึงไม่เพียงขอทุนการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและรัฐบาลได้ แต่ละมหาวิทยาลัยยังมี

การจัดการหลากหลาย มีศูนย์สำหรับนักศึกษาพิการที่ให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ให้คำแนะนำเรื่องค่าใช้จ่าย การใช้ชีวิตในหอพัก การเรียน สุขภาพ แนะนำอาชีพ และการจ้างงาน รวมถึงมีกลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อเอื้อประโยชน์ให้เข้าถึงผู้พิการมากที่สุด

"อย่างมหาวิทยาลัยที่พี่าเรียนจะมีสวัสดิการหนึ่งเรียกว่า 'support worker' เป็นผู้ช่วยทำสิ่งต่างๆ แทนผู้พิการที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้และปัญหาสุขภาพ เช่น การอาบน้ำ การเรียน ฯลฯ อย่างชาวอิสราเอลคนนี้เวลาไปเรียนเขาเลิกเซอร์เองไม่ได้ก็จะมีซัพพอร์ตเวิร์กเกอร์ช่วยจับบันทึกให้ แต่จะไม่ทำแทนทั้งหมดเพราะความคิดต้องเป็นของเขาเอง ถ้าไม่มีจิตอาสาว่างมาช่วยทางมหาวิทยาลัยก็ออกทุนจ้างซัพพอร์ตเวิร์กเกอร์อาชีพจากข้างนอกให้ ผู้พิการเพียงแจ้งความประสงค์กับทางมหาวิทยาลัยเท่านั้น"

การดูแลนักศึกษาพิการไม่ได้กำหนดขอบเขตแค่นี้รัวมหาวิทยาลัยหรือในเวลาลาซากร

"มีครั้งหนึ่งวีลแชร์พี่าเกิดยางแบนตอนไปซื้อของใช้ในเมือง คนที่เดินผ่านมาเห็นก็เข้ามาถามว่าต้องการให้ช่วยอะไรไหม พอรู้ว่าเป็นนักศึกษาจากที่ไหนเขาก็ช่วยโทรแจ้งทางมหาวิทยาลัยให้ ครึ่งชั่วโมงก็มีรถมารับเราไปส่งที่หอพักพร้อมมีคนมาซ่อมรถให้ โดยที่มหาวิทยาลัย

เสียงรัก ด้วยกาย-ใจ กล้าทำ

ซีพีพอร์ตให้ทุกอย่าง”

เมื่อชีวิตประจำเริ่มคุ้นชินกับสภาพบ้านเมืองใหม่ เด็กสาวร่างบางจากเอเชียก็ต้องเผชิญกับสภาพเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่นเดียวกับที่คนไทยจำนวนมากมักพบเมื่อต้องเปลี่ยนรสนิยมเป็นอาหารพลังงานสูงเพื่อทำให้อารมณ์ดี สอดรับกับภูมิอากาศแถบเมืองหนาว

แต่สำหรับผู้พิการทางกาย กฎเหล็กเคร่งครัดคือห้ามสะสมไขมันส่วนเกิน!

“ตอนนั้นพี่สูง ๑๑๕ เซนติเมตร หนัก ๔๐ กิโลกรัม ตัวใหญ่คับรถเข็นเลย หมอบอกให้ลดน้ำหนักเพราะถ้าอ้วนกว่านี้จะช่วยเหลือตัวเองลำบาก จากที่กินฟาสต์ฟู้ดทุกวันจึงต้องลดพวกของทอดแล้วออกกำลังกายก็ได้คลายหนาวไปด้วย ฟิตเนสที่อังกฤษมีคาร์ดิโอสำหรับผู้พิการอย่างจักรยานก็มีแบบขนาดกะทัดรัดเคลื่อนย้ายสะดวกและเหมาะกับพื้นที่บริเวณน้อย ใช้ได้ทุกวัยทั้งผู้ป่วยที่ไม่มีแรงแขนขาหรือผู้สูงอายุ พี่ไม่มีขาที่ใช้มีอัมป์ ปรับแรงขึ้นได้ บางทีก็สลับไปยกดัมเบลบ้าง หลังออกกำลังกายอยู่ครึ่งปีน้ำหนักก็ลดลงเหลือ ๓๐ กิโลกรัม”

เรื่องการใส่ใจสิทธิและความเท่าเทียมแก่เพื่อนมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในอังกฤษ หลายประเทศที่เอาใจใส่เอาใจกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรต่างมีนโยบายให้ความสำคัญ สหรัฐอเมริกาโดดเด่นด้านการ

ออกแบบสถานที่สาธารณะสำหรับผู้บกพร่อง ไม่เพียงอาคารส่วนใหญ่จะคำนึงถึงทางลาดสำหรับรถเข็น ยังมีศูนย์อำนวยความสะดวกให้ผู้พิการที่ต้องการความช่วยเหลือ เปิดโอกาสให้ผู้พิการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการเข้าชมการแข่งขันกีฬา จัดที่นั่งสำหรับดูละครเวที ออกแบบสวนสาธารณะให้มีพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนทั่วไป และมีพิพิธภัณฑ์มุ่งให้ผู้คนปรกติได้เข้าใจผู้พิการมากขึ้น

ครั้งจบการศึกษาปริญญาตรี ถึงเวลาทำตามข้อผูกพันที่ต้องกลับประเทศไทยมารับราชการในส่วนที่ ก.พ. กำหนดไม่น้อยกว่าสองเท่าของระยะเวลาที่ได้รับทุนนักเรียนนอกจึงเก็บกระเป๋าบอกลา “จักรวรรดิที่พระองค์ดีไม่เคยตกดิน” มุ่งนำแบบอย่างของแสงสว่างในสังคมแห่งความทัดเทียมกลับมาพัฒนาบ้านเกิด

และเธอไม่ลืมชื่อจักรยานออกกำลังกายขนาดเล็กสำหรับผู้พิการกลับมาใช้ส่วนตัวที่บ้าน

เพราะรู้ว่าห้องออกกำลังกายในร่มตามพื้นที่สาธารณะในเมืองไทย แม้เพียงพร้อมด้วยเครื่องกีฬาทันสมัยมีโปรแกรมออกกำลังกายที่ดีที่สุดพร้อมบริการแบบครบวงจร

แต่ยังไม่มีพื้นที่เล็ก ๆ และอุปกรณ์จำเป็นสำหรับผู้พิการ

กรุงเทพฯ ...ชีวิตดี ๆ ที่ลงตัว

ตั้งไกลแคว้นหวานอมขมกลืนประจำเมืองศูนย์กลางประเทศไทย

“ตอนกลับเมืองไทยแม่กับพี่สาวย้ายไปทำงานที่จังหวัดชลบุรีแล้ว เราเพิ่งเรียนจบก็อยากเที่ยวเล่นพักผ่อนจึงมาหาเพื่อนที่กรุงเทพฯ การเดินทางโดยรถบัสบ้านเราไม่สะดวกเหมือนเมืองนอก แท็กซี่ก็ไม่อยากรับ พี่เคยโบก ๒๐ คัน คันที่รับเราเป็นคนแก่ ทำให้มั่นใจว่าต้องเอาความรู้ที่เรียนมาเป็นกระบอกเสียงให้คนพิการสักที แต่เอาเข้าจริงเรายังไม่รู้ว่าระบบของประเทศไทยเป็นอย่างไรเพราะที่เรียนมาเป็นสภาพสังคมคนละวัฒนธรรมต้องไปหาเพื่อนที่ทำงานอยู่ตามมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับคนพิการแล้วศึกษาดูงานจึงได้รู้ว่าคนพิการที่ทำงานอยู่ใน

กรุงเทพฯ ขึ้นรถไฟฟ้าฟรีก็จริง แต่บางสถานีมีแต่บันไดเลื่อน ไม่มีลิฟต์ คนที่ใช้วีลแชร์จะลำบาก และเป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์เงินเดือนจะนั่งแท็กซี่ไปทำงานทุกวัน บางคนจึงพึ่งแท็กซี่ครั้งทางไปสถานีที่มีลิฟต์เพื่อต่อรถไฟฟ้า”

นักเรียนนอกไม่เสียเวลาพุ่มพวยกับระบบสาธารณูปโภคอันจำกัด

เมื่อบริการสาธารณะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนไม่ทั่วทุกกลุ่มเธอจึงออกแบบความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับสิ่งอุปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต สำคัญคือเรื่องสุขภาพที่ต้องเข้มงวดกับตนเอง

“กลับเมืองไทยก็ยังเล่นฟิตเนสลงลีดน้ำหนักเหลือ ๒๕-๒๖ กิโลกรัม ที่นี่ไม่มีคาร์ดิโอสำหรับผู้พิการเราก็ต้อง

ปรับตัวให้ใช้ร่วมกับคนปกติ เลือกเฉพาะที่เล่นได้ ค่อยกลับมาปั่นจักรยานที่บ้าน”

ไม่ใช่ความรับรู้ใหม่ว่าบ้านเรามีคนพิการเล่นกีฬาได้เกือบทุกประเภท เพียงปรับอุปกรณ์ให้เอื้อต่อการออกกำลังกาย เราจึงเห็นการจัดกรีฑาคนตาบอดเกิดขึ้นมากมายโดยมีคนตาปกติเป็นบัดดี้ กีฬาที่ผู้พิการไทยเก่งมากคือประเภทลื้อ พวกเขามีใจฝึกฝนจริงจังแม้มีข้อจำกัดเรื่องความไม่พร้อม ซึ่งผลแข่งขันที่ผู้พิการไทยชนะเลิศระดับนานาชาติก็มีปรากฏนักต่อนัก เพราะความมานะอดทนเกินขีดสมบูรณ์

ภาพทรงหดบึกบึนเหล่านั้นซึนตา เราจึงตื่นใจกว่าเมื่อเห็นสาวร่างครึ่งตัวในมุขเขิกซี

เธอเลือกเข้าฟิตเนส บางวันใส่เสื้อกล้ามครึ่งตัวอย่างที่สวยงามเหมือนนิยามสวมออกกำลังกาย

ขึ้นมาหนึ่งบริหารร่างกายปรับระดับยกดัมเบล ฯลฯ มีเพื่อนนักกีฬาเพาะกายที่พิการและนั่งวีลแชร์เหมือนกัน แนะนำว่าควรบริหารอย่างไรให้มีส่วน ที่เหลือคือดัดแปลงไปตามแต่อุปกรณ์จะมี

“ตั้งแต่อยู่เมืองนอกแล้ว เวลาเข้าฟิตเนสฟ้าจะถ่ายรูปโพสต์เฟซบุ๊กและอินสตาแกรม พอเพื่อนคนนั้นเห็นเขาโพสต์ก็ชอบแฮร์ แล้วจะมีเพื่อน ๆ ของเขาตามมาแอดเฟรนด์หรือติดตามเร่อีกที”

โดยไม่รู้ว่า ว่าวันหนึ่งใครบางคนที่กำลังติดตามอยู่ จะกลายเป็นคู่ชีวิต

“พอเข้าฟิตเนสที่ไทยก็ได้เจอเขาซึ่งอยู่ชมรมนักเพาะกายเดียวกับเพื่อนที่แนะนำเรื่องออกกำลังกาย เขามาเล่นฟิตเนสเหมือนกันเพราะบ้านเขาและบ้านเพื่อนที่ฟ้ามาขออาศัยอยู่ด้วยบังเอิญใกล้กัน แรก ๆ ก็ต่างคนต่างเล่น ฟ้าจำไม่ได้ว่าเคยคุยกับเขาในเฟซบุ๊กตั้งแต่อยู่อังกฤษ ที่ผ่านมาฟ้าให้ความสำคัญแต่เรื่องเรียน ไม่มีใครมาจีบ ไม่ได้ชอบใคร และยังไม่อยากมีแฟน ฟ้ามีเพื่อนเยอะ พอเห็นเพื่อนทะเลาะกับแฟนแล้วฟูมฟายในเรื่องไร้อารจะก็คิดว่าเราเองก็อยากอยู่แล้วถ้ามีเรื่องุ่นวายคงไม่ดี ขอสนุกับชีวิตส่วนตัวให้เต็มที่ดีกว่า และเรามั่นใจว่าดูแลตัวเองได้ อยากทำอะไรหรือไปเที่ยวไหนก็ไปเองคนเดียวมาตลอด จนวันหนึ่งเขาก็เริ่มมาช่วยเรายกเครื่องออกกำลังกายบ้าง จึงได้คุยกัน”

ความสัมพันธ์พัฒนาผ่านกิจกรรมในห้องฟิตเนสและสนทนาในเฟซบุ๊ก-ไลน์

“ช่วงแรกไม่แน่ใจในความรัก เพราะเขาหล่อ รูปร่างดี สูง กลัวเขารับสภาพเป็นอยู่เราไม่ได้ พิสูจน์ใจเขาหลายอย่าง จากที่แค่เจอในฟิตเนสและคุยกันผ่านโซเชียลก็ชวนนั่งแท็กซี่ไปดูหนัง-กินข้าวที่ห้างใกล้บ้าน สังเกตว่าเขาไม่ทำอะไร อายคนอื่นใหม่ แรก ๆ เขาประหม่า เพราะยังดูแลเราไม่เป็น ไม่รู้จะเขินรอกอย่างไร แต่ไม่ได้อายใคร กินข้าวก็จับมือเรา ชும்เข้าโรงหนัง เก็บรถให้พาไปเที่ยวสถานที่ที่เราไม่เคยไป พาไปรู้จักกลุ่มเพื่อน ไปไหว้พ่อแม่เขา มันไม่ใช่แค่สร้างความรู้สึกประทับใจ แต่เหมือนเขาเข้ามาเติมเต็มความบกพร่องให้ชีวิตเรา ศึกษา ๓-๔ เดือนจึงตัดสินใจเป็นแฟนและอยู่ด้วยกันโดยไม่มีการแต่งงาน”

ช่วงที่ความรักผลิบานเต็มทีนำมาสู่เหตุการณ์เกินคาดฝัน เมื่อเพื่อนที่วิทยาลัยฯอาศัยอยู่ด้วยชอบบันทึกภาพความสุขเวลาที่หนุ่ม-สาวดูแลกกัน จับมือกัน แล้วเลือกจังหวะที่อบอุ่นโพสต์ลงโซเชียลฯ

เรื่องของสองคนจึงกลายเป็นเรื่องของสังคม กลายเป็นกระแสทันที ไม่ว่าจะผ่านมากี่ยุคก็สมัยสังคมไทยก็ยังไม่เปิดรับความแตกต่าง เห็นคนปกติคบหากับคนพิการก็มองเป็นเรื่องผลประโยชน์ เป็นชาวต่างชาติได้รับเชิญไปออกรายการตีสิบ”

ท่ามกลางความยินดีและความเห็นที่แตกต่าง ครอบครัววิทยาลัยฯก็เป็นอีกเสียงที่ไม่เชื่อในรัก

“แม้กังวลว่าเขาหน้าตาและรูปร่างดี น่าจะมีโอกาสเจอคนที่ดีกว่า แต่แม่ก็ยังให้ฟ้าเลือกทางเดินชีวิตของตัวเอง ส่วนฟ้าตัดสินใจคบในวันที่ตัวเองโตแล้ว เชื่อว่ามีวุฒิภาวะพอจะให้ชีวิตด้วยสติและเหตุผล”

ซึ่งก็เป็นได้ ว่ารักแรกที่เริ่มต้นในกรุงเทพฯ อาจเป็นชีวิตดี ๆ ที่ลงตัว

ในวันที่พบกันสามีของเธอก็อยู่ แต่เราตรงมาแล้วว่าจะไม่ชวนเขาสนทนา แม้ความคิด-ความรู้สึกของชายผู้มีร่างกายสมบูรณ์ หน้าที่การงานมั่นคงจะน่าสนใจอย่างไร เพราะการเชื่อว่าความรักสามารถยอมรับทุกสิ่งได้น่าจะดีกว่าตั้งข้อสงสัยในความจริงใจ

วิทยาลัยฯปรายยิ้มขณะสบตา บอกให้เราผ่อนคลายเป็นชีวิต

“ต่อให้อนาคตเขาไม่ใช่เนื้อคู่ เราก็ได้เรียนรู้ชีวิตอีกมุมหนึ่ง”

ช่อมแซมความสุข ที่สึกหักร่อ

พรหมลิขิตนำทางให้พบคนที่ใช่ ที่เหลือคือหน้าที่เธอ
และเขาต้องสานต่อ

สังคมจึงตะลึงอีกครั้ง เมื่อปรากฏภาพหญิงสาวไร้ขา
ตั้งครรภ์ ๙ เดือน

"อยู่ด้วยกันปีกว่าเขาก็บอกว่ายากสร้างครอบครัว
จริงจัง อยากมีลูก"

สาวมั่นที่ขยับเคลื่อนชีวิตด้วยความรู้และเหตุผลเผย
ความเปราะบางที่ซ่อนอยู่

"ฟ้าไม่เคยมีเรื่องนี้อยู่ในหัว แม้จะรู้ว่าความพิการ
ของเราไม่ได้เกิดจากโรคหรือพันธุกรรม แต่ก็แอบกังวลว่า
ลูกจะออกมาเหมือนเรา ที่ผ่านมาตั้งแต่เด็กจนโตฟ้าฝ่าฟัน
มาเยอะมาก ไม่อยากให้ลูกเกิดมามีชีวิตแบบเดียวกัน แต่
อีกใจก็อยากสร้างครอบครัวกับสามี จึงปรึกษาหมอ พอ
หมอยืนยันความปลอดภัยเราก็เริ่มวางแผนการตั้งครรภ์
ฟ้าบ้างรู้ดูแลตัวเองเป็นอย่างดี ดีที่สุดเท่าที่ตลอดชีวิต
เคยทำมา"

แต่กลับลืมนึกถึงสิ่งสำคัญในอนาคตอันใกล้ว่าน้ำหนัก
คือเรื่องใหญ่

"เพราะที่ผ่านมาฟ้าใช้ชีวิตแบบลืมไปเลยว่าตัวเอง
ไม่มีขา ช่วงแรกยังอยู่กับครอบครัวสามี พอตั้งท้องจึง
ย้ายไปเช่าบ้านชั้นเดียวในละแวกเดิมเพราะบ้านแม่สามี
ไม่สะดวกตรงมีบันไดเยอะ เข้าสู่เดือนที่ ๓ ท้องเริ่มโตและ

แพ้ท้องหนัก เข้าห้องน้ำเองไม่ได้ต้องให้สามีอุ้ม ถึงได้เริ่ม
คิดว่าถ้าท้องโตกว่านี้จะใช้ชีวิตอย่างไร ก่อนหน้านั้นฟ้า
เคยลดน้ำหนักจนเหลือ ๒๐ กิโลกรัม พอมีลูกก็เพิ่มอีก
๑๐ กว่ากิโลกรัม กว่าที่จะถึงวันคลอดไม่รู้จะเพิ่มอีกเท่าไร
ต้องช่วยเหลือตัวเองไม่ได้แน่"

แต่การมีลูกคือโอกาสสำคัญที่ต้องรักษาเพราะอาจ
เป็นโอกาสเดียวในชีวิต

ว่าที่คุณพ่อจึงค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตดูคนไร้ขา
ชาติอื่นใช้ชีวิตขณะตั้งครรภ์

"เจอคุณแม่คนหนึ่งมีร่างกายเหมือนฟ้าเลย อุ้มท้อง
ใช้ชีวิตโดยสเกตบอร์ด สามีจึงทำแบบสี่เหลี่ยมให้ฟ้า จน
ท้องเดือนที่ ๗ ฟ้าก็ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้จริงๆ ท้องหนัก
มาก จะเข้าห้องน้ำสามีต้องหิ้วปีก ตอนเขาไปทำงาน
ฟ้าอยู่บ้านคนเดียวจะใช้กระโถนแทน จนช่วงท้องแก่แม่
สามีจึงมาอยู่เป็นเพื่อน"

สิ่งที่อยากไม่ใช่การอุ้มท้องที่หนักกว่าน้ำหนักตัวเกือบ
เท่าหนึ่ง แต่คือการหนีตจากสังคมไม่รู้ที่เท่า

"เวลาไปกินข้าวนอกบ้าน ดูหนึ่ง เทียวห่าง มีสายตา
คนมองและซุบซิบ เราไม่รู้ว่าเขาพูดอะไร จนครั้งหนึ่ง
เพื่อนขอถ่ายรูปฟ้าแล้วโพสต์ลงโซเชียลฯ มีคนแสดงความ
เห็นเยอะมากทำนองว่า ใจมาก พิการยังปล่อยให้ท้อง,
เชื่อเถอะถ้าลูกออกมาก็เป็นภาระสังคมอีก, เดียวก็ประกาศ

ขอรับบริจาคคุณนี่ ฟ้าเลื่อนอ่านแต่ละข้อความด้วยความรู้สึกน้ำตาตกใน คนท้องมีอารมณ์แปรปรวนอยู่มาเจอวิจารณ์อย่างนี้ก็ยังรู้สึกแย่ ส่วนหนึ่งอาจเพราะฟ้าอยู่ต่างประเทศหลายปี คนที่นั่นปฏิบัติกับผู้พิการดีมาก ให้เกียรติ แต่คนไทยไม่ใช่ มีแต่ความคิดเหยียด มองภาพคนพิการเป็นภาระก่อนเสมอ เหตุการณ์นั้นทำให้ฟ้าบอกกับตัวเองและลูกในท้องว่าฟ้าจะทำให้ทุกคนเห็นว่าคุณพิการเลี้ยงลูกให้ดีได้โดยไม่ต้องเป็นภาระสังคม”

แล้วปฏิบัติการซอมแซมสุขภาพที่สึกหรอก็เริ่มต้น

“ฟ้าถ่ายรูปตัวเองตอนท้องแก่ในห้องนอนและโพสต์ลงโซเชียลฯ พร้อมข้อความทำนองว่าคนพิการก็มีหัวใจ เรามีความสามารถหลายอย่าง ดูแลตัวเองได้ ทำไม่ต้องจำกัดให้อยู่แต่ในบ้าน พอมีคนแชร์เยอะก็กลายเป็นข่าวดังอีก มีสื่อมาสัมภาษณ์และนำเสนอเรื่องราว”

ปีนั้นชื่อของ วิญญิชา ธุนนอก ร่วมปรากฏในฐานะเจ้าของรางวัล MThai Top Talk-About Lady 2016 ซึ่งเป็นการมอบรางวัลแก่บุคคลสำคัญทั้งเบื้องหน้า-เบื้องหลังที่เป็นกระแสสังคม โดยวัดผลจากการแสดงความคิดเห็นและการเข้าชมในเว็บไซต์ MThai.com

ยิ่งใกล้ถึงกำหนดคลอดสังคมก็ยิ่งติดตาม รวมถึงรายการโทรทัศน์ประเภทวาไรตี้ทอล์กโชว์ที่เธอเคยออกอากาศก็ติดต่อมาอีกเพื่อเพิ่มเติมสถานการณ์

“เราอยากรู้เรื่องราวของคุณเราจากวันที่คุณเป็นแฟนจนถึงท้องโต แต่ก็ต้องยกเลิกนัดฉบับสิ้นเพราะฟ้าดันจะคลอดก่อนกำหนด ตอนนั้นไม่มีอาการอะไรเลย แค่ไปโรงพยาบาลตามที่หมอนัดตรวจก่อนถึงวันคลอด ปรากฏว่าปากมดลูกเปิด ๔ เซนติเมตร หมอจึงให้ผ่าเลย ตกใจสิ! ยังไม่ได้เตรียมใจจะเป็นแม่คนในวันนี้ แต่ถ้าไม่ผ่าเด็กจะดันมดลูกออกมาแล้ว”

ว่าที่คุณแม่วัยสาวแอบเสียดายที่ไม่ได้ลองคลอดด้วยวิธีธรรมชาติอย่างตั้งใจ

“หมอแนะนำให้ผ่าเพราะมีปัญหาอุ้งเชิงกรานแคบลูกจะคลอดยากหรืออาจคลอดไม่ได้เลย เสี่ยงเสียชีวิตทั้งแม่และลูก และกรณีของฟ้าต้องวางยาสลบเพราะกระดูกสันหลังไม่ดี ลูกถ่วงให้ท้องทั้งน้ำหนัก ยังไม่มีขาช่วยรองรับน้ำหนักเหมือนคนอื่นหลังจึงถูกดึงลงมามาก และลูกก็แบ่งแคลเซียมไปเยอะ เรามีร่างกายแค่ครึ่งตัวซึ่งเป็นต้นทุนที่ต่ำกว่าแม่คนอื่น แต่ลูกเราเป็นเด็กปกติ จึงดึงแคลเซียมไปใช้ในปริมาณเดียวกับเด็กคนอื่น แม่หมอจะให้เสริมยาบำรุงแคลเซียมทั้งกินและฉีด แต่การ

ตั้งครรภ์ก็ยังส่งผลให้กระดูกสันหลังคดเป็นคิ้วซี จึงบล็อกลูกหลังไม่ได้”

เป็นเหตุให้ตลอดชีวิตนี้เธอไม่ควรตั้งครรภ์อีก

ถึงอย่างนั้นสิ่งที่สูญเสียก็คุ้มค่านักเมื่อแลกกับความสุขที่อยู่ตรงหน้าแล้ว

นางฟ้าของแม่

ตื่นเต้น ลุ้น คล้ายการแกะกล่องของขวัญ

หากทารกแรกเกิดควรหนัก ๒-๕ กิโลกรัม และมีความยาวสัก ๕๐ เซนติเมตร

เด็กหญิงที่คลอดก่อนกำหนดก็ปกติ ด้วยน้ำหนัก ๒,๕๐๐ กรัม ไม่ต้องเข้าตู้อบ

“ตอนพยาบาลอุ้มลูกมา เขาตัวสีแดง หนาวสั่น ฟ้าเปิดผ้าดูก่อนเลยว่ามิซาใหม่”

แม้ตลอดระยะตั้งครรภ์หมอมจะยืนยันความสมบูรณ์ทั้ง ๓๒ ประการด้วยผลตรวจอัลตราซาวนด์ ซึ่งให้เธอมั่นใจว่าทารกมีอวัยวะระหว่างสะโพกถึงปลายเท้าเพื่อรับน้ำหนักร่างกายและใช้เคลื่อนไหวที่ได้นั่นเอง

“ลึกลับ ในใจเรากำลัง วิทยาศาสตร์อาจคลาดเคลื่อนก็ได้นี่ ต่อเมื่อได้สัมผัสของจริงแล้วนั่นละถึงโล่งอก บอกไม่ถูกว่าวินาทีที่ได้เป็นแม่กับได้เห็นลูกอย่างไหนดีใจมากกว่ากัน”

ปาฏิหาริย์ทำหน้าที่ของมันจบแล้ว การประคองชีวิตลูกน้อยเป็นหน้าที่ของแม่ต่อ

“คนปกติเวลาให้นมสามารถวางลูกบนขาได้ ฟ้าไม่มีขาจึงต้องใช้หมอนรองสำหรับให้นมทารกที่เป็นรูปตัวซีวางลูกบนนั้น อยู่โรงพยาบาล ๓ วันหมอก็อนุญาตให้กลับบ้าน จากนั้นจึงเริ่มแบ่งหน้าที่กับสามี เขาเป็นคน

อาบน้ำให้ลูก ล้างกันเวลาช๊อ ชักผ้า ส่วนฟ้ามีหน้าที่ให้นม ช่วยใส่เสื้อผ้า คอยอยู่ใกล้ลูกตลอดเวลา ช่วงที่สามต้องไปทำงานแม่สามีจะมาช่วยดูแลบ้าง"

ทารกหญิงผู้เป็นดั่ง "นางฟ้า" ตัวน้อยของแม่ได้ชื่อ "ฮาเลย์" สะท้อนสิ่งที่พ่อลุ่มหลง

"สิ่งที่เคยกังวลล่วงหน้าว่าการเลี้ยงลูกต้องลำบากแน่ แม่อย่างเราจะทำได้เหมือนคนปกติไหม เอาเข้าจริงไม่ได้ลำบากอะไรเลย และความเป็นแม่ก็ไม่มีคำว่าเป็นไปได้ อย่างไม่รู้ก็ต้องทำให้ได้"

เพราะเชื่อว่าทุกคนเกิดมา ด้วยศักยภาพ ปากกัดตีนถีบ อย่างไม่รู้จะดิ้นรนจนอยู่ได้

วิชา

"วันที่ฟ้าเกิดจนเติบโตแม่ น่าจะเลี้ยงลูกพิการยากลำบาก กว่านี้มาก ยิ่งในยุคนั้นไม่มีใครให้ปรึกษาขอข้อมูล และตระกูลเราไม่เคยมีใครพิการเลยแม่ก็ยิ่งผ่านมาได้ สมัยนี้ เกิดปัญหาอะไรก็ค้นคว้าหาความรู้ได้ง่ายมาก และลูกเราก็เป็นเด็กปกติเหมือนเด็กคนอื่นจึงไม่มีอะไรยากเย็น เพียงแต่ฟ้าจะเหนื่อยกว่าแม่ทั่วไปหลายเท่า"

อนาคตจะเป็นอย่างไรพักความคิดไว้ก่อน ปัจจุบันคือ เธอมีคู่ชีวิตที่พร้อมร่วมทุกข์สุข

แสดงให้เห็นว่าความหวังวันของร่างกายไม่ส่งผล ต่อความรักที่คนทั่วไปตั้งคำถาม

ความจริงใจของพ่อเป็นส่วนเติมเต็มความสมบูรณ์ ให้แม่และลูกมีสิ่งเพียบพร้อม

"ตอนนี้อาเลย์อายุ ๒ ขวบครึ่ง เดิน วิ่ง ชุกชนตามวัย เข้าเนิร์สเซอร์แล้ว ฟ้าตั้งใจไว้เลยว่าเมื่อมีได้แค่คนเดียวก็จะเลี้ยงคนนี้ให้ดีที่สุด ไม่ให้เป็นภาระสังคมแน่นอน"

บางวันเราเห็นในเฟซบุ๊กแสดงภาพหญิงสาวผู้มี ร่างกายเพียงสะโพกถัดลงมาสักคืบก็เป็นเท่าซ้ายทันที ซึ่งมีลักษณะเป็นดั่งเนื้อก้อนหนึ่ง และนิ้วเท้าที่ไม่ครบ จำนวนนั้นก็หงิกงอเกินใช้การ เธอไม่เคยต้องสวมรองเท้าให้ตนเอง ขณะที่กำลังตั้งใจสวมถุงเท้า-รองเท้านักเรียน ให้ลูก

เป็นความสบายใจที่ได้เห็นร่างกายเล็ก ๆ ตรงหน้า เจริญเติบโตสมส่วนตามวัย

ไม่ใช่แค่ว่า เพราะทุกส่วนไม่เว้นแม้เส้นผมล้วนมาจากการทะนุถนอมจากแม่

"ถ้าไม่ติดธุระอะไร ฟ้าจะไปส่งและรับลูกที่โรงเรียนเอง"

บางวันจึงได้เห็นภาพคุณพ่อนักฟิตเนสอุ้มแม่ด้วย แขนขวา อุ้มลูกด้วยแขนซ้าย กระต่งไปไหนต่อไหน

ด้วยกัน บางคราวก็เป็น เจ้าหนูผมแกละฝึกเขียน วิลแชร์ให้แม่ผู้มีร่างกาย เพียงครึ่ง

วันผ่านวัน ดินผ่านคืน เมื่อหลายอย่างเข้าที่เข้าทาง เด็กหญิงในบ้านพอ ดูแลตัวเองได้ก็ประจำจบ เหมาะกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ที่เธอเคย รับทุนการศึกษาติดต่อกลับมาว่ามีตำแหน่งว่างในงานที่เธอแสดงความจำนงไว้

ภารกิจที่เคยมุ่งมั่นจะเป็นกระบอกเสียงให้ผู้พิการจึง เริ่มต้นคู่ขนานไปกับความเป็นแม่

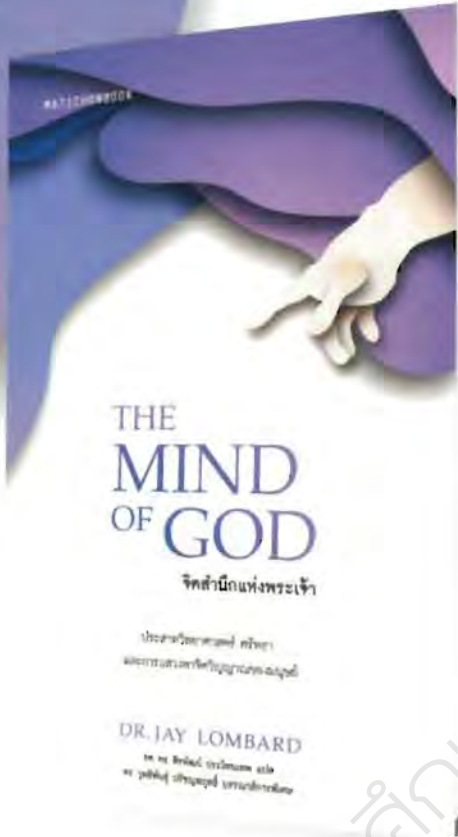
คล้ายเส้นทางชีวิตกำลังราบรื่น แบบทดสอบหัวใจ บทใหม่ก็เข้ามา เมื่อกลับจากโรงพยาบาลพร้อมฟิล์ม เอกซเรย์กระดูกสันหลังที่ยังคงบอกว่าเดิมจึงแพทย์ ไม่แนะนำให้ผ่าตัด เพราะการตัดกระดูกในวัย ๓๔ ปีที่ สภาพกายมีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตนั้นหากรอดก็อาจ เป็นอัมพาต สิ่งควรทำคือเลี่ยงกิจกรรมต่างๆ ที่หนักและไม่เร่งทำงานนานเกินไปเพื่อประคับประคองไม่ให้กระดูกสันหลังคดไปกว่าเดิม

แม้ไม่ใช่เรื่องหมั่นเคঁร่า เมื่อใครก็มีความไม่สมบูรณ์ ทางกาย-ใจด้วยกันทั้งนั้น

ความพร่องทางกายอาจชวนให้กังวลว่านางฟ้าน้อย จะอยู่อย่างไรหากขาดแม่

แต่หัวใจนักสู้ที่สมบูรณ์มาตลอดชีวิตยังไม่ น่าเชื่อว่า...NO HARD FEELINGS ๓

THE MIND OF GOD

จิตสำนึกแห่งพระเจ้า

ประสาทวิทยาศาสตร์ ศรัทธา และการแสวงหาจิตวิญญาณของมนุษย์

DR. JAY LOMBARD

รศ. ดร. สิริพจน์ ประโทนเทพ นปต
ดร. ฐิติพันธุ์ ปรัชญพฤทธิ บรรณาธิการพิเศษ

350.-

ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์และศรัทธาเป็นสิ่งที่มาช้านาน ต้นตอของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการมองสมองของเราเป็นเพียงอวัยวะแห่งการคิดและสติปัญญา ราวกับเครื่องประมวลผลทางชีวภาพและตัด "จิตสำนึก" หรือ "จิตใจ" ออกไป ลดทอนคุณค่าด้านนามธรรมของมนุษย์ให้เหลือเพียงคุณค่าด้านชีวภาพ

ดร.เจย์ ลอมบาร์ด ใช้ประสบการณ์และความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์ เชื่อมรอยแยกระหว่างสองโลกนี้เข้าด้วยกัน ว่าวิทยาศาสตร์ไม่ใช่แค่ตัวเลข ความเชื่อนั้นไม่ใช่ว่าต้องอยู่อย่างล่องลอย และตัวเราไม่ใช่แค่ระบบชีวภาพเปลือยเปล่า

การผสานมุมมองนี้อาจจะเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในโลกทุกวันนี้ได้

ผู้สมัครสมาชิก/ผู้ส่งชื่อ นาย นาง น.ส. .... อายุ.....ปี

การศึกษา มัธยมศึกษา, ปวช., ปวส. ปริญญาตรี

ปริญญาตรีขึ้นไป อื่น ๆ (ระบุ).....

อาชีพ รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว

ทำงานบริษัทเอกชน อื่น ๆ (ระบุ).....

รายได้/เดือน..... งานอดิเรก.....

หนังสืออื่น ๆ ที่อ่าน.....

มีความประสงค์ขอรับเป็นสมาชิกนิตยสาร สารคดี

- สมาชิกใหม่
- สมาชิกเก่าต่ออายุ (หมายเลขสมาชิกเดิม.....)
- สมาชิกอุปถัมภ์โครงการ **เรารักโรงเรียนเก่า** (จากราคา 1,440 บาท **เหลือ 1,320 บาท**)

เป็นเวลา	☐ 1 ปี 12 ฉบับ	ราคา 1,440 บาท	เหลือ 1,320 บาท
	☐ 2 ปี 24 ฉบับ	ราคา 2,880 บาท	เหลือ 2,640 บาท

เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....ถึงฉบับที่.....

พร้อมกันนี้ได้ส่งเงินจำนวน.....บาท

ชำระเงินโดย

ธนาคาร ในนามบริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด **ปณ. กระทรวงพาณิชย์ 11005**

เช็ค (ในนามบริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด)

โอนเงินเข้าบัญชี (ชำระเงินโดยโอนเงินเข้าบัญชี กรุณาส่งใบฝากเงินให้บริษัทด้วย)

ออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า ชื่อบัญชี บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด เลขที่บัญชี 169-0-53741-8
 ออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาราชดำเนินกลาง ชื่อบัญชี บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด เลขที่บัญชี 030-2-61248-0
 ออมทรัพย์ ธนาคารกรุงไทย สาขานางสาว ชื่อบัญชี บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด เลขที่บัญชี 008-2-85686-2

บัตรเครดิตธนาคารกรุงเทพ บัตรวิซ่า บัตรมาสเตอร์การ์ด ออกบัตรโดยธนาคาร.....

หมายเลขบัตร

วันหมดอายุบัตร : เดือน ปี

ชื่อ/นามสกุล (ภาษาอังกฤษตามบัตร).....

ชื่อ/นามสกุล (ภาษาไทย).....

ลายมือชื่อที่ปรากฏบนบัตร.....

รหัสอนุมัติ	วันที่อนุมัติ
-------------	---------------

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

สถานที่จัดส่งหนังสือโดยละเอียด

ชื่อผู้รับ.....

ที่อยู่.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ (บ้าน).....โทรศัพท์ (ที่ทำงาน).....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....อีเมล

ต้องการใบเสร็จในนาม.....

ที่อยู่ (กรณีต่างจากสถานที่จัดส่ง).....

รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....อีเมล

กรุณาส่งใบสมัครสมาชิกไปที่ฝ่ายสมาชิก บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด
 เลขที่ 3 ซอยนนทบุรี 22 ถนนนนทบุรี (สนามบินน้ำ) ตำบลบางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 11000
 โทรศัพท์ 0-2547-2700 ต่อฝ่ายสมาชิก 111-113 โทรสาร 0-2547-2722 อีเมล memberskd@gmail.com LINE ID 0815835040

[สารคดี]

สมัครสมาชิกอุปถัมภ์โครงการ

#เรารักโรงเรียนเก่า

มอบ "สารคดี" ให้แก่โรงเรียนเก่า ที่คุณเคยเรียน

สมาชิกอุปถัมภ์
โครงการ
#เรารัก
โรงเรียนเก่า

๑ ปี ~~๑,๕๕๐~~ บาท
เหลือ **๑,๓๒๐** บาท

* โปรดแจ้งชื่อโรงเรียนเก่าของท่าน
เราจะติดต่อประสานมอบให้

ร. ๐๐๐๑ คุณจ่านงค์ ศรีนวล ห้องสมุดโรงเรียนรัตนราชอุทิศปทุม จ. รามบุรี	ร. ๐๐๑๐ คุณปิตินพ โกรวีร์ ห้องสมุดโรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๑๘ คุณศุภมน พันจินา ห้องสมุดโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จ. นครศรีธรรมราช
ร. ๐๐๐๒ คุณณิชา แจ่มประพันธ์กุล ห้องสมุดโรงเรียนวัดสังเวช กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๑๑ คุณไชยรัตน์ ณ บางช้าง ห้องสมุดโรงเรียนอานวยศิลป์ กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๒๐ คุณสมโภชน์ ทองสร้อย ห้องสมุดโรงเรียนวัดสุวรรณราชหงษ์ จ. อ่างทอง
ร. ๐๐๐๓ คร. นำชัย ชิววิวรรณ ห้องสมุดโรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๑๒ คุณพงษ์ศักดิ์ สมใจ ห้องสมุดโรงเรียนชนบทหลุยส์ จ. ฉะเชิงเทรา	ร. ๐๐๒๑ คุณสุรพล คงลาภ ห้องสมุดโรงเรียนศรีวิทยาปากน้ำ จ. สมุทรปราการ
ร. ๐๐๐๔ คุณอนุสรณ์ อ่อนไพรัตน์ ห้องสมุดโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน จ. สมุทรปราการ	ร. ๐๐๑๓ คุณพงษ์ศักดิ์ สมใจ ห้องสมุดโรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา จ. ชลบุรี	ร. ๐๐๒๒ คุณกานดา วิไลนัยสมสุข ห้องสมุดโรงเรียนพระแม่มาลี กรุงเทพฯ
ร. ๐๐๐๕ คุณอนุสรณ์ อ่อนไพรัตน์ ห้องสมุดโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว จ. สมุทรปราการ	ร. ๐๐๑๔ คุณสุนนชาติ ลินเอกเอี่ยม ห้องสมุดโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จ. นครปฐม	ร. ๐๐๒๓ คุณปวงษ์วิทย์ ทรงธรรมวัฒน์ ห้องสมุดโรงเรียนศรีศาสนสมุทร จ. สมุทรสงคราม
ร. ๐๐๐๖ คุณอัมพร อ่อนไพรัตน์ ห้องสมุดโรงเรียนกวางเจ้า กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๑๕ คุณวิโรจน์ โคตะขุน ห้องสมุดโรงเรียนอจัสสามารถวิทยา จ. ร้อยเอ็ด	ร. ๐๐๒๔ คุณไพโรจน์ กวียานันท์ ห้องสมุดโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน จ. ขอนแก่น
ร. ๐๐๐๗ คุณอัมพร อ่อนไพรัตน์ ห้องสมุดโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย จ. สงขลา	ร. ๐๐๑๖ คุณศิริธร เอื้อศรีธนการ ห้องสมุดโรงเรียนสุนนารีวิทยา จ. นครราชสีมา	ร. ๐๐๒๕ คุณสุภัทรา ทองขาว ห้องสมุดโรงเรียนมุกดาหาร จ. มุกดาหาร
ร. ๐๐๐๘ คร. ไพโรจน์ พืชมณี ห้องสมุดโรงเรียนวัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ	ร. ๐๐๑๗ คุณเกรียงไกร พันจินา ห้องสมุดโรงเรียนบ้านหวดทอง จ. นครศรีธรรมราช	
ร. ๐๐๐๙ คุณวาริณี พนาสวัสดิ์วงศ์ ห้องสมุดโรงเรียนเซนต์เมรี่ จ. อุตรดิตถ์	ร. ๐๐๑๘ คุณเกรียงไกร พันจินา ห้องสมุดโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ จ. นครศรีธรรมราช	

รู้จักวัฒนธรรมย่านหยา บ้าบ้า

ผ่านอาหารจานอร่อย ทั้งอาหารคาวและหวานมากกว่า ๕๐ สูตร
ที่จดจำทำกินในครอบครัวสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น
พร้อมเรื่องเล่าและความทรงจำของอาหารแต่ละจาน
ที่สะท้อนชีวิตและจิตวิญญาณของความเป็นย่านหยา

พิมพ์ครั้งที่ ๒
ปรับปรุงใหม่

ครัวย่านหยา

นวพร เรืองสกุล

พิมพ์ครั้งที่ ๒
ปรับปรุงใหม่

ครัวย่านหยา

ผู้เขียน : นวพร เรืองสกุล

ขนาด ๒๑x๒๗.๔ เซนติเมตร
จำนวน ๑๖๐ หน้า สีสี่ทั้งเล่ม
ราคา ๔๙๕ บาท

ราคาพิเศษ
สำหรับสมาชิกนิตยสารสารคดี
และวารสารเมืองโบราณ
ลดเหลือ ๓๙๖ บาท
(ค่าจัดส่งฟรี)

ทดลองอ่าน

ผลงานคุณภาพ
โดยสำนักพิมพ์สารคดี

มีจำหน่ายที่ร้านหนังสือริมขอบฟ้า และร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ
หรือสั่งซื้อได้ที่ บริษัทวิริยะ-ธุรกิจ จำกัด
เลขที่ ๗ ซอยนนทบุรี ๒๖ ถนนนนทบุรี (สนามบินน้ำ)
ตำบลบางกระจะ-คอ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๑
โทร. ๐-๒๕๕๗-๒๗๐๐ ต่อ ๑๑๑-๑๑๓ โทรสาร ๐-๒๕๕๗-๒๗๒๒๒
เช็ทหรือธนาคารดิจิทัล ส่งจ่ายบริษัทวิริยะ-ธุรกิจ จำกัด ปณฝ. กระทรวงพาณิชย์ ๑๑๐๐๔

สั่งซื้อออนไลน์ที่

สารคดี-เมืองโบราณ-นายรอบรู้

081 5835040

SEUB RUN FOR GORAL

3 NOVEMBER 2019
กระทรวงสาธารณสุข
จ.นนทบุรี

วิ่งเพื่อภาพตา

www.berving.com

ค่าสมัคร 700 บาท ทุกระยะ (3 KM./10 KM.)
จำนวนจำกัด 4,000 คน

หมายเลขพิเศษ 2,000 บาท
สำหรับผู้ที่ต้องการสมทบทุนเพิ่มเติม
ติดต่อโดยตรงที่ "มูลนิธิสืบนาคะเสถียร"

MORE INFO

 มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

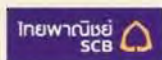
 www.seub.or.th

 0-2580-4381

SEUB
RUN FOR
GORAL
3 NOVEMBER 2019
2378

รายได้สมทบกองทุนมูลนิธิสืบนาคะเสถียร
เพื่อใช้ในการดำเนินโครงการฟื้นฟูประชากรกวางผา

บ.บจ.ไทยชา

[ข่าวธุรกิจ - ผลิตภัณฑ์]

วิริยะประกันภัยร่วมสมทบทุนจัดซื้อวีลแชร์ เนื่องในโอกาส บวส. ครบรอบปีที่ ๔๙

จิรศักดิ์ เขาวัดขลุ่ย กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) รับมอบเงินสนับสนุนจำนวน ๕ หมื่นบาทจากบริษัทวิริยะประกันภัย จำกัด (มหาชน) โดยมี กานดา วัฒนวยิ่งสมสุข ที่ปรึกษาฝ่ายการตลาด เป็นผู้แทนมอบ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อวีลแชร์มอบให้แก่ผู้ด้อยโอกาสที่มีปัญหาทางการเคลื่อนไหว ภายใต้โครงการ “ทุกก้าวเดินทางขับเคลื่อนด้วยความสุขสู่คนไทยด้วยวีลแชร์” ซึ่งจัดขึ้นเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนาบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) ครบรอบปีที่ ๔๙ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (จตุจักร) ถนนกำแพงเพชร ๒ กรุงเทพฯ

โรงพยาบาลเจ้าพระยา จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก

นายแพทย์จำเริญ สรพิพัฒน์ รองกรรมการผู้จัดการ โรงพยาบาลเจ้าพระยา จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก ร่วมกับสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ให้ความรู้วิธีป้องกันและกำจัดลูกน้ำยุงลาย โดย รัญจวน สุขทวี และ ณัฐกฤต กลมเกลียว รวมถึงวิธีสังเกตอาการเมื่อป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก โดยแพทย์หญิงณัฐวรรณ ศิริพงษ์ปรีดา และแพทย์หญิงมัลลิกา ผังเมืองดี ณ หอประชุม พลโท นพ. โกวิท พัทธมชายน ชั้น ๒ โรงพยาบาลเจ้าพระยา เมื่อเร็ว ๆ นี้

บริดจสโตนจัดงานวิ่ง “Chase Your Dream Run ยิ่งวิ่ง ยิ่งให้” ปีที่ ๒ ปลูกพลังความพิง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของน้อง ๆ

บริษัทบริดจสโตนเชลล์ ประเทศไทย จำกัด ในฐานะผู้นำด้านการผลิตรางรถยนต์อันดับ ๑ ในประเทศไทย จัดงานวิ่ง “Chase Your Dream Run ยิ่งวิ่ง ยิ่งให้” ปีที่ ๒ ในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ กับเส้นทางวิ่งใหม่ลัดเลาะทะเล ณ เทศบาลตำบลวงษ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการวิ่งทุก ๆ ๑ กิโลเมตร บริดจสโตนจะมอบเงิน ๒๐ บาท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของน้อง ๆ สร้างสนามกีฬาอเนกประสงค์ให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนวัดสุทธาสินีวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี และปีนี้บริดจสโตนจัดเต็มให้นักวิ่งสายบุญกับสองกิจกรรมหลัก คือ แข่งขันจริงในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ และ “1 Year to Go!” Virtual Run (วิ่งที่ไหน เมื่อไหร่ก็ได้) สอบถามเพิ่มเติม <https://www.facebook.com/chaseyourdreamrun/> โทร. ๐-๒๒๗๗-๖๖๗๐

มิตซูบิชิ อิเล็กทริกนำเสนอนวัตกรรมโดดเด่น “ระบบปรับอากาศแบบน้ำยาแปรผันอัตโนมัติ City Multi รุ่น YKD Series”

มิตซูบิชิ อิเล็กทริก ผู้นำเทคโนโลยีความเย็นและระบบปรับอากาศ แนะนำผลิตภัณฑ์รุ่นล่าสุดเพื่อรองรับการขยายตัวของกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรม “ระบบปรับอากาศแบบน้ำยาแปรผันอัตโนมัติ City Multi รุ่น YKD Series” ล้ำหน้าด้วยเทคโนโลยีที่เน้นการประหยัดพลังงานด้วยการเพิ่มสมรรถนะการทำความเย็นหรือ COP สูงขึ้นถึง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ พร้อมด้วย Capacity assist mode ที่ช่วยเร่งการระบายอากาศ เพิ่มความสามารถในการทำความเย็นได้สูงขึ้นไปถึง ๑๓ เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ยังมี Indoor Unit ที่ตอบโจทย์ทุกการออกแบบของอาคารยุคใหม่ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมควบคุมการทำงานของแฟนคอยล์ภายในอาคารได้มากถึง ๒,๐๐๐ ชุด ใช้งานง่าย สั่งงานผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ รายละเอียดเพิ่มเติมคลิก www.mitsubishi-kyw.co.th

ช่อง
88

CHANNEL

ช่องของคน **รักหนัง**

ครอบคลุม ทุกช่องทางการรับชม

APP ดาวน์โหลด ตลอด 24 ชม. www.m-channel.com

พินิจ **MCHANNEL**

[/mchannelthailand](https://www.facebook.com/mchannelthailand) [mchannelthai](https://www.instagram.com/mchannelthai) [/mchannelthai](https://www.youtube.com/channel/mchannelthai) [@MChannel](https://www.tiktok.com/@MChannel) 0-2129-4638-9

ล เพราะจังหวัดเชียงใหม่มากด้วย
กลุ่มชาติพันธุ์ แต่ไม่ง่ายที่ใครจะ
ได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวเขาหลากหลาย
เผ่าถึงถิ่นฐานบนดอยสูง

สถาบันวิจัยชาวเขา กรมพัฒนา
สังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงยก
บ้านชาวเขา ๑๐ ชนเผ่า ได้แก่ กะเหรี่ยง,
ม้ง (แม้ว), เมี่ยน (เย้า), ลีซู (ลีซอ), ลาหู่
(มูเซอ), อาข่า (อีเก้อ), ลัวะ, ถิ่น, ขมุ
และมลาบรี (ผีตองเหลือง) ซึ่งต่างก็มี
วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และ
ภูมิปัญญาเฉพาะตน มาจัดแสดงชนเผ่า

ละหลัง พร้อมอุปกรณ์ทำมาหากิน เครื่อง
ดนตรี อาวุธ ฯลฯ ตั้งรวมในหมู่บ้าน
จำลองที่แวดล้อมด้วยทิวเขา สระน้ำ
สวนป่าร่มรื่น สวนสมุนไพร ภายใต้ชื่อ
พิพิธภัณฑ์บ้านชาวเขา

ในบรรดาทรงบ้านหลากหลาย เรา
สนใจสิ่งที่อยู่หน้าหมู่บ้านของชาวอาข่า
เป็นประตูหมู่บ้านที่พวกเขาเรียกว่า
“ลกข่อ” และนับถือในฐานะรั้วศักดิ์สิทธิ์

จำลองจากทางเข้าชุมชนจริงซึ่งจะ
ตั้งอยู่ทิศเหนือ-ทิศใต้เป็นด้านหน้า-
ด้านหลังของหมู่บ้านเพื่อกำหนดเขต
คุ้มครอง เชื่อว่าในป่ามากมายด้วยสิ่ง
ลึกลับที่จะนำไปสู่ความวิบัติและโรคภัย
ไข้เจ็บ แต่เมื่อลอดผ่านลกข่อแล้วเสมือน
ได้ละทิ้งสิ่งอันตรายไว้ข้างนอกก่อนเข้าสู่
พื้นที่ปลอดภัยของมนุษย์

“ลกข่อ” ประตูแห่ง สวัสดิภาพ หมู่บ้าน อาข่า

ประตู่แห่งสวัสดิภาพประดับด้วยสัญลักษณ์มงคลหลายสิ่ง

ช่างประตู่วางไม้แกะสลักตุ๊กตา "ชาย-หญิง" แสดงถึงอาศัยมนุษย์ ชื่อนัยถึงต้นกำเนิดชาวอาข่า

ไม้แกะสลักรูป "นก" บนคานประตู่ สื่อความถึงสัตว์สงสารกับเทพบนฟ้า เพื่อแจ้งภัย

ไม้แกะสลักรูป "หอก-ดาบ" เครื่องหมายปกป้องมนุษย์จากวิญญาณร้าย เช่นเดียวกับ "เขลง" ไม้ไผ่สาน ป้องกันภูตผีไม่ให้เข้าหมู่บ้านและเตือนมนุษย์ห้ามลบลหู่-ทำลาย

เมษายนของทุกปี ผู้นำศาสนาจะ กำหนดวันฤกษ์ดีแล้วแจ้งให้ชาวบ้านมาร่วมสร้างลกข์พร้อมสัญลักษณ์ต่างๆ

ขึ้นใหม่ ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญประจำปีที่ ชาวอาข่าจะงตออกจากหมู่บ้านไปทำไร่ ทำสวน จับปลา หรือเข้าป่าเก็บเห็ด เพื่อ อยู่ร่วมประกอบพิธีโดยพร้อมเพรียงให้ สำเร็จในวันเดียว

ประตู่และสัญลักษณ์ต่างๆ ถือเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากใครลวงละเมิด จำต้อง หรือลบลหู่ ชาวบ้านจะต้องทำพิธีขอขมา เลี้ยงผีที่ประตู่เพื่อชำระมลทินแก้ลกข์

ที่จัดแสดงอยู่กลางแจ้งนี้แม้จำลอง มาและดูพิ้งบ้าง แต่สมจริงทุกสัดส่วน และองค์ประกอบ

ชุกอยู่มุมไหนของพิพิธภัณฑ์... ต้องมาดู ๓

พิพิธภัณฑ์บ้านชาวเขา
ศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ภาคเหนือ
[พิพิธภัณฑ์ชาวเขา
(Chiang Mai Tribal Museum)]
สวนล้านนา ๗.๙ ถนนโชตนา ตำบลช้างเผือก
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
เปิดทุกวัน (เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์)
เวลา ๐๘.๓๐-๑๖.๓๐ น.
โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๑-๐๘๗๒

ตลาดเช้าเมืองเชียงใหม่ ๒๕๖๒

ได้ไปเที่ยวเมืองเชียงใหม่

สิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อกลางเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา แล้วก็พบว่าไม่มีอะไรเหมือนที่เคยเห็น เมื่อ ๒๗ ปีก่อนเลย รัฐบาลจีนเปลี่ยนสิบสองปันนาเป็นเมืองท่องเที่ยวด้วยแดนพรมแดนที่ไร้ร่องรอยที่ท่องเที่ยวจนจำนวนมหาศาลได้อย่างเบ็ดเสร็จทีเดียว

อีกทั้งมีทุเรียนและกองทัพอากาศไทยเป็นเอาความทันสมัยใส่ปุ๋ยใส่ ไร่ยาฆ่าไฮบริด จักรยานยนต์ไฟฟ้า ใครอยากเที่ยวชมบ้านไร่ลือลือจริงๆ ก็ต้องเช่ารถออกนอกเมืองไปไกลหน่อย...แถมยังต้องระวังอย่าพลาดไปเที่ยวเมืองโบราณที่สร้างกันใหม่ด้วยนะครับ...อ้อ..

อย่างไรก็ดีสิ่งที่ผมพบว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ "ตลาดสด" แล้วที่จริงผมก็ตั้งใจจะไปเที่ยวตลาดแต่ละครับ

ยอดถั่ว
มะเดื่อป่า

ตลาดสดเมืองเชียงใหม่ขนาดใหญ่ราวๆ ตลาดเมืองหนองคาย ที่สะอึกสะอื้นคือส่วนที่ทยอยเปิดใหม่ในกรุงเทพฯ อัง และปลาไหล ซึ่งคนขายจะฆ่าให้สดส่งมาขาย แฉกทยอยเปิดให้ทยอยมีน้อยมาก ส่วนแผงที่ปรากฏว่ามีอยู่แถวเดียวเท่านั้น

เนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝน จึงมีเห็ดชอบแช่ขายมากมายมหาศาล รวมทั้งเห็ดอื่นๆ อีกบ้าง เช่น เห็ดเห็ดเห็ด เห็ดแครง เห็ดหูหนู

ส่วนผักนั้น ก็เห็นมีหลายอย่างที่ตลาดบ้านเรา ก็คือหน่อตะเพก (Makomodake) ซากบัว ดอกแคแดงค่าง แต่ที่ผมไม่เคยเห็นในในตลาดเมืองไทยเลยคือดอกเพกาแดง ยอดผักเขีย และยอดมะเดื่อป่าครับ

ผมได้เห็นแต่การเลือกกินพืชผักที่ "เป็นอิน" ของผู้คนในแถบดินอิน มันสำคัญตรงที่ทำให้เราหันมาพึ่งพินิจใจของเราที่เคยนิยามว่าเป็นวิถีชีวิตที่เสียใหม่ ว่าที่จริงมันอาจคือวิถีอาหารรสชาดที่ดีก็ได้ ใครจะไปรู้

ลาบรสเปรี้ยว
หัวไชเท้า
ไว้นั้นใส่ยาครับ

Basil นี้
ใช้ทำแกงจืด (Poyay)
เหมือนคนเชียงใหม่
ชอบกินข้างทาง
ในเมืองศก

ผมมาซื้อของที่ซื้อใบปลวกกระชายไม่ห่างจากในหม้ออื่น อาจทำเป็นผักใส่จิ้มก็ได้ในหม้อหรืออยู่เหมือนในหม้ออื่นก็ได้เช่นกัน แล้วความนิยมแกงจืดรสขมเป็นๆ ของคนเชียงใหม่ ก็จริงก็ออก เป็นนิสัยคนไทยแต่ก่อน อย่างที่หนังสือ *กวีแม่ครัวหัวป่าก* (๒๕๕๒) เล่าว่า แต่ก่อนนั้นในกรุงเทพฯ จะหาซื้อกระชายป่าได้ที่ "ตลาดสี่ขามี่น" ลอนนักรกพยอมไปอยู่ลิควัน

ตลาดสดในเมืองเชียงใหม่จึงเหมือนภาพสะท้อนอดีตเมื่อศตวรรษก่อนของบ้านเรา และคงทำให้เราคิดอะไรๆ ซ้ำๆ ได้อีกมากครับ...

